

ULUSLARARASI SEMPOZYUM

**ÇAĞDAŞLAŞMA:
KÜRESEL KARŞILAŞTIRMALAR VE
ALTERNATİF ARAYIŞLAR IŞIĞINDA
TÜRK MODERNLEŞMESİ**

20-22 MAYIS 2026

BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI

ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI - 125

**ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI**

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI - 125
**ÇAĞDAŞLAŞMA: KÜRESEL KARŞILAŞTIRMALAR VE ALTERNATİF ARAYIŞLAR IŞIĞINDA
TÜRK MODERNLEŞMESİ ULUSLARARASI SEMPOZYUMU BİLDİRİ ÖZETLERİ KİTABI**

Editör
Havva KÖK ARSLAN

Kapak ve Grafik Tasarım
Esra ULUTAŞ

ISBN
978-625-91976-3-0

Yayıncılık Sertifika No
69591

Baskı Tarihi
2026

Baskı Sayısı
1. Baskı

İletişim Bilgileri
www.uskudar.edu.tr – yayin@uskudar.edu.tr
Tel: 0216 400 22 22 / Faks: 0216 4741256
Altunizade Mah. Üniversite Sk. No: 14
Pk: 34662 Üsküdar / İstanbul / Türkiye

Copyright © 2026

Fikir ve Sanat Eserleri Yasası gereğince bu eserin yayın hakkı anlaşmalı olarak T.C. Üsküdar Üniversitesine aittir. Her hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir. Bu kitabın hiçbir kısmı yayıncısının yazılı izni olmaksızın elektronik veya mekanik, fotokopi, kayıt ya da herhangi bir bilgi saklama, erişim sistemi ile çoğaltılamaz, dağıtılamaz ve satışa sunulamaz.

Bu kitap Çağdaşlaşma: Küresel Karşılaştırmalar ve Alternatif Arayışlar Işığında Türk Modernleşmesi Uluslararası Sempozyumu bildiri özetlerinden derlenmiş olup metinlerde yer alan her tür görüş ve düşüncenin sorumluluğu bildirinin yazarına aittir.

ÇAĞDAŞLAŞMA:
KÜRESEL KARŞILAŞTIRMALAR VE
ALTERNATİF ARAYIŞLAR IŞIĞINDA
TÜRK MODERNLEŞMESİ
ULUSLARARASI SEMPOZYUMU

ÖZET KİTAPÇIK

Editör

Prof. Dr. Havva KÖK ARSLAN

20-22 Mayıs 2026

İstanbul

KONGRE KURULLARI

KONGRE DÜZENLEME KURULU

Havva Kök Arslan (*Üsküdar Üniversitesi*)
Cumhur Kaygusuz (*Türkiye Büyük Millet Meclisi*)
Abdülkerim Erim (*Türkiye Büyük Millet Meclisi*)
Ahmet Köroğlu (*İstanbul Üniversitesi*)
Elmin Aliyev (*İstanbul Medeniyet Üniversitesi*)
Güler Kalay (*Üsküdar Üniversitesi*)
Ayaz Asadov (*İbn Haldun Üniversitesi*)

KONGRE BİLİM KURULU

Benjamin C. Fortna (*Arizona Üniversitesi, ABD*)
Burcu Pelvanoğlu (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye*)
Cemil Aydın (*North Carolina at Chapel Hill, ABD*)
Diliara M. Usmanova (*Kazan Federal Üniversitesi, Rusya*)
Fırat Oruç (*Katar Georgetown Üniversitesi, Katar*)
Fuga Kimura (*Musashino Üniversitesi, Japonya*)
Mahmut Arslan (*İbn Haldun Üniversitesi, Türkiye*)
Mevlân Tanrıkut (*Sheffield Hallam Üniversitesi, Birleşik Krallık*)
Michael Meeker (*California Üniversitesi, ABD*)
Namık Sinan Turan (*İstanbul Üniversitesi, Türkiye*)
Rafail Hakimov (*Tataristan Bilimler Akademisi, Rusya*)
Rezart Beka (*Hamad Bin Khalifa Üniversitesi, Katar*)
Seda Özalkan (*Hamad Bin Khalifa Üniversitesi, Katar*)
Selçuk Esenbel (*Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye*)
Serpil Sancar (*Ankara Üniversitesi, Türkiye*)
Tahsin Görgün (*İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye*)
Wei Min (*Çin Sosyal Bilimler Akademisi, Çin*)
William Hale (*Londra Üniversitesi SOAS, Birleşik Krallık*)

İçindekiler / Contents

Takdim	11
Açılış Konuşmaları.....	13

BİLDİRİLER

Unsettled Turkish Modernity: Between Secular Habitus and Public Mahrem / Huzursuz Türk Modernitesi: Laik Habitus ile Kamusal Mahrem Arasında Nilüfer GÖLE	20
Modernisation and Modernity: Definitions and Problems / Modernleşme ve Modernite: Tanımlar ve Sorunlar William HALE	22
Geopolitics of Turkish Modernisation in Global Comparative Context / Küresel Karşılaştırmalı Bağlamda Türk Modernleşmesinin Jeopolitiği Cemil AYDIN.....	24
Modernisation Theory and Turkish Thought: Does Modernisation Theory Help or Hinder Understanding Türkiye's Recent History? / Modernleşme Teorisi ve Türk Düşüncesi: Modernleşme Teorisi Türkiye'nin Yakın Tarihini Anlamayı mı Sağlıyor? Engelliyor Mu? Tahsin GÖRGÜN.....	28
Janus Face of the West: The Japanese Quest for Modernity - A Comparison with the Turkish Experience / Batı'nın Janus Yüzü: Japonya'nın Modernite Arayışı - Türk Deneyimiyle Karşılaştırma Selçuk ESENBEL	32

Transition from Fiqh to Social Sciences in the Modernisation Process and Intellectual Dependency on the West / Modernleşme Sürecinde Fıkıhtan Sosyal Bilimlere Geçiş ve Batıya Fikrî Bağımlılık
Recep ŞENTÜRK..... 34

Tradition, Modernity and Architectural Self-Definition: Two Moments in Ottoman-Turkish History / Gelenek, Modernite Ve Mimari Öz-Tanımlama: Osmanlı-Türk Tarihinde İki An
Faruk YASLIÇIMEN 37

Modernisation as Translation: Religion, the University and the Demands of the Modern State / Bir Tercüme Olarak Modernleşme: Din, Üniversite ve Modern Devletin Talepleri
Micah A. HUGHES..... 41

Constitutional Reflections of Turkish Modernisation: A Process of Failing Institutionalization / Türk Modernleşmesinin Anayasal İzdüşümleri: Aksayan Bir Kurumsallaşma Süreci
Haluk ALKAN..... 45

The Democrat Party at the Birth of “Modern” Türkiye / “Modern” Türkiye’nin Doğuşunda Demokrat Parti
Reuben SILVERMAN..... 48

“Democracy Gap” and the Absence of Collective Agonistic Movements in Turkish Modernisation / Türk Modernleşmesinde Demokrasi Açığı ve Çekişmecî Hareketlerin Eksikliği
Yavuz YILDIRIM 52

How Should We Understand Modernisation in Law? / Hukukta Çağdaşlaşmayı Nasıl Anlamalıyız?
Mehmet Akif AYDIN..... 56

The Role of Diplomatic Reforms in the Ottoman Empire in the 19th Century in the Construction of the Modern State / 19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Diplomatik Reformların Modern Devletin İnşasındaki Rolü
Namık Sinan TURAN 58

The Earliest Crises and Ruptures of Republican Modernisation / Cumhuriyet Modernleşmesinin İlk Krizleri ve Kırılma Noktaları
Mehmet Öznur ALKAN 62

Revisiting Ottoman Reorganisation as a Search for Solutions / Bir Çözüm Arayışı Olarak Osmanlı Yeniden Yapılanmasını Bugünden Düşünmek
Vahdettin IŞIK 66

Real Republic: Republican Modernity in Light of New Approaches and Sources / Reel Cumhuriyet: Yeni Yaklaşımlar ve Kaynaklar Işığında Cumhuriyet Modernitesi Murat METİNSOY.....	68
The Fundamental Issues of Ottoman-Turkish Modernisation / Osmanlı-Türk Modernleşmesinin Temel Meseleleri Gökhan ÇETİNSAYA.....	72
Rethinking Modernisation in Türkiye: Beyond Continuity and Rupture / Türkiye’de Modernleşmeyi Yeniden Düşünmek: Süreklilik ve Kopuşun Ötesinde Nuray MERT.....	76
Identity, Interaction, and the Dynamics of Modernisation in Turkish Thought from the Perspective of Westernisation / Batılılaşma Perspektifinden Türk Düşüncesinde Kimlik, Etkileşim ve Modernleşme Dinamikleri Ahmet KÖROĞLU	80
From Empire to Nation-State: Ottoman and Republican Modernisations in the Colonial Age / İmparatorluktan Ulus-Devlete: Kolonyal Çağda Osmanlı ve Cumhuriyet Modernleşmeleri Yasin AKTAY.....	84
Higher Education in Modern Türkiye: The Rockefeller and Ford Foundations / Modern Türkiye’de Yükseköğretim: Rockefeller ve Ford Vakıfları Ali ERKEN	88
The Century of Higher Education in the Republic: The Historical Course of Organisational Transformation, Governance, and Autonomy (1923-2023) / Cumhuriyetin Yükseköğretim Asrı: Örgütsel Dönüşüm, Yönetişim Ve Özerkliğin Tarihi Seyri (1923-2023) Alim ARLI	90
The Muradyan College of Venice in Ottoman Modernisation: Transnational Intellectual Networks and the Circulation of Knowledge / Osmanlı Modernleşmesinde Venedik Muradyan Koleji: Transnasyonal Entelektüel Ağlar ve Bilgi Dolaşımı Yıldız DEVECİ BOZKUŞ	94
Developmentalist Reason and Secular Power in Cold War Türkiye / Soğuk Savaş Türkiye’sinde Kalkınmacı Akıl ve Seküler İktidar Bilal Ali KOTİL.....	98

From the Tanzimat to the Republic: Economic Modernisation Ideas and Practices / Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Ekonomik Modernleşme: Düşünceler ve Uygulamalar Coşkun ÇAKIR	101
The New Faces of Development in Türkiye's Century / Türkiye Yüzylında Kalkınmanın Yeni Yüzleri Mehmet BABACAN	103
Economic Modernisation in Türkiye: Traumas, Choices, and Challenges / Türkiye'de Ekonomik Modernleşme: Travmalar, Tercihler ve Meydan Okumalar Muhsin KAR	105
The Muslim World Between Modernist Discourses and Alternative Models / Modernleşmeci Söylemler ve Alternatif Modeller Arasında Müslüman Dünya Alev ERKİLET	109
The Transformation of Turkish Family Structure in the Modernisation Process: From Single Moms to Single-Person Households - Postmodern Family Patterns / Modernleşme Sürecinde Türk Aile Yapısının Dönüşümü: Single Mom'dan Tek Kişilik Hanelere Postmodern Aile Örüntüleri Vehbi BAYHAN	113
The Village Woman Transformed Through Education: The Role and Contributions of Village Institute / Eğitimle Dönüşen Köy Kadını: Köy Enstitülerinin Rolü Ve Katkıları Gülşah ESER.....	117
Between Tradition and Revolution: The Music of "New Life" in 1920s Türkiye / Gelenek ve İnkılap Arasında "Yeni Hayat"ın Müziği (1920'lerde Türkiye) Bilen IŞIKTAŞ	121
Art History Writing in Türkiye During the Early Republican Period and its Problems / Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Türkiye'de Sanat Tarihi Yazımı ve Sorunları Burcu PELVANOĞLU	125
Modernisation: City and Architecture / Modernleşme: Kent ve Mimari M. Sinan GENİM	127
The Representation of Turkish Modernisation in Architectural and Urban Space: Reflections of the First and Second National Architectural Movements in İstanbul and Ankara / Türk Modernleşmesinin Mimari ve Kentsel Mekânda Temsili: I. ve II. Ulusal Mimarlık Akımlarının İstanbul ve Ankara'daki Yansımaları Beste Nur İSKENDER AYDIN	131

What Has Planning Rationality Become in Türkiye? Modernisation, Technicisation, and Normative Loss / Türkiye’de Planlama Aklı Neye Dönüştü? Modernleşme, Teknikleşme ve Normatif Kayıp Yunus ÇOLAK	135
Promenade Modernity: Waterfront Redevelopment and the Cultural Branding of “Publicness” in İstanbul and Beirut / Yürüyüş Yolu Modernitesi: İstanbul ve Beyrut’ta Sahil Yeniden Geliştirme ve “Kamusallığın” Kültürel Markalaşması Aslı ALTINIŞIK	139
Debates on “Backwardness” in the Context of Turkish and Iranian Modernisations / Türk ve İran Modernleşmeleri Bağlamında “Geri Kalmışlık” Tartışmaları Serhan AFACAN	142
Modernisation Problems in Russia and Other Non-Western Countries / Rusya ve Diğer Batı Dışı Ülkelerdeki Modernleşme Sorunları Aleksandr Anatoliyevich SOTNICHENKO	146
The Process Effects and Implications of Türkiye’s Modernisation for the Global South / Türkiye’nin Modernleşmesinin Küresel Güney Üzerindeki Süreçsel Etkileri ve Sonuçları Wei MIN	148
SONUÇ BİLDİRGESİ	152

Takdim

Modernleşme, Türkiye'nin son iki yüzyıllık tarihsel tecrübesini anlamak bakımından yalnızca kurumsal, siyasal ya da teknik bir dönüşüm süreci değil; bununla birlikte kimlik, medeniyet tasavvuru, toplumsal değişim, devlet-toplum ilişkileri, din, hukuk, ekonomi, eğitim, kültür ve gündelik hayat alanlarında derin etkiler doğuran çok katmanlı bir tarihsel süreçtir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'e, Cumhuriyet'ten günümüz Türkiye'sine uzanan bu süreç; süreklilikler, kopuşlar, gerilimler, uyum arayışları ve alternatif yönelimler üzerinden yeniden düşünülmeyi gerektirmektedir.

Bu çerçevede düzenlenen ***“Çağdaşlaşma: Küresel Karşılaştırmalar ve Alternatif Arayışlar Işığında Türk Modernleşmesi”*** Uluslararası Sempozyumu, Türk modernleşmesini yalnızca ulusal tarih anlatısı içinde değil, küresel modernleşme tecrübeleriyle karşılaştırmalı bir düzlemde ele almayı amaçlamaktadır. Modernleşmenin Batı merkezli yaklaşımlarla sınırlı biçimde değerlendirilmesi yerine; Rusya, Japonya, Çin, Hindistan, Afrika ve İslam dünyası gibi farklı tarihsel-coğrafi bağlamlarda ortaya çıkan deneyimleriyle birlikte tartışılması, sempozyumun temel akademik yönelimlerinden birini oluşturmaktadır.

Sempozyum Bildiri Özetleri Kitabı, bu bilimsel buluşmaya katkı sunan araştırmacıların çalışmalarını bir araya getirmektedir. Kitapta yer alan bildiriler; modernleşme kavramının tarihsel ve kuramsal boyutlarından siyasi kültüre, bürokrasi ve devlet-toplum ilişkilerinden sekülerleşme ve din politikalarına, toplumsal cinsiyet tartışmalarından kentleşme ve mimarlığa, medya ve popüler kültürden hukuk, ekonomi, eğitim, sanat, edebiyat ve kimlik meselelerine kadar geniş bir yelpazede önemli akademik katkılar sunmaktadır.

Bu özet kitabının en önemli yönlerinden biri, Türk modernleşmesini doğrusal bir çizgide ilerleme anlatısı ya da basit bir Doğu-Batı karşıtlığı içinde ele almak yerine, çok boyutlu ve eleştirel bir tartışma alanı olarak değerlendirmesidir. Burada yer alan çalışmalar, modernleşmenin yalnızca kurumların dönüşümüyle değil, aynı zamanda fikri yaklaşımların, toplumsal ilişkilerin, kültürel formların ve siyasal tahayyüllerin yeniden yapılanmasıyla ilgili olduğunu göstermektedir. Bu yönüyle sempozyum, Türkiye'nin modernleşme tecrübesine dair mevcut literatüre katkı sunmanın yanında, yeni araştırma sorularının geliştirilmesine de zemin hazırlamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi'nin himayelerinde ve Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından düzenlenen bu sempozyum, akademik bilginin kamusal sorumlulukla bulunduğu önemli bir platform niteliği taşımaktadır. Farklı üniversitelerden, disiplinlerden ve ülkelerden araştırmacıların katkılarıyla şekillenen bu bilimsel buluşma, modernleşme meselesinin yalnızca geçmişe ilişkin bir tarihsel inceleme konusu olmadığını; aynı zamanda bugünün toplumsal, siyasal ve kültürel tartışmalarını anlamak bakımından da güncelliğini koruyan temel bir problem alanı olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu vesileyle sempozyumun gerçekleştirilmesine katkı sunan Türkiye Cumhuriyeti Büyük Millet Meclisi'ne, Üsküdar Üniversitesi Rektörlüğü'ne, sempozyum bilim ve düzenleme kurullarına, davetli konuşmacılarımıza, bildirileriyle sempozyuma değer katan tüm akademisyen ve araştırmacılara, destek veren kurumlara ve katılımcılara teşekkür ederim.

Sempozyum Bildiri Özetleri Kitabı'nın, Türk modernleşmesi üzerine çalışan araştırmacılar, lisansüstü öğrenciler ve ilgili tüm okuyucular için yararlı bir başvuru kaynağı olmasını; sempozyumun yeni akademik tartışmalara, disiplinlerarası iş birliklerine ve nitelikli bilimsel üretilere katkı sağlamasını temenni ederim.

Prof.Dr. Havva Kök Arslan

ÜSSAM Müdürü

Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı

Açılış Konuşması

Prof. Dr. Havva KÖK ARSLAN

Üsküdar Üniversitesi, Sempozyum Düzenleme Kurulu Başkanı / ÜSSAM Müdürü

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) himayelerinde, Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜSSAM) tarafından düzenlenen “Küresel Karşılaştırmalar ve Alternatif Arayışlar Işığında Türk Modernleşmesi” başlıklı uluslararası sempozyum, 20-22 Mayıs 2026 tarihlerinde İstanbul Hilton Bomonti’de gerçekleştirilmiştir.

Bu sempozyum, üç yıllık bir düşünsel programın ikinci ayağını oluşturmaktadır. Geçtiğimiz yıl Ceditçilik hareketi ve “Türkleşmek” meselesi ele alınırken; bu yıl “Muasırlaşmak / Modernleşmek” ana teması etrafında, önümüzdeki yıl ise “İslamlaşmak” başlığı altında din, toplum ve siyaset ilişkisi tartışılacaktır.

Sempozyumun temel amacı, Türkiye’nin yaklaşık iki asırlık modernleşme serüvenini, kendi tarihsel hafızamız ve bugünün fikrî tartışmaları ışığında yeniden değerlendirmek; farklı modernleşme tipolojilerini karşılaştırmalı bir perspektifle ele alarak yeni düşünme alanları açmaktır.

Bu özet kitapçığında, sempozyumda sunulan bildirilerin özetlerine yer verilmiştir. Bildiriler; tarih, siyaset bilimi, sosyoloji, iktisat, hukuk, ilahiyat, edebiyat, mimari ve kültürel çalışmalar gibi farklı disiplinleri bir araya getiren zengin bir çerçevede değerlendirilmiştir.

Sempozyumun gerçekleşmesinde katkılarından dolayı başta Sayın Meclis Başkanımız Numan Kurtulmuş’a ve Türkiye Büyük Millet Meclisi’ne; Üsküdar Üniversitesi’nin kıymetli yöneticilerine, akademik ve idari kadrosuna; tüm konuşmacı, oturum başkanı ve katılımcılarımıza; ayrıca gece gündüz çalışan düzenleme ekibimize ve gönüllü öğrencilerimize en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Bu kitapçığın, Türkiye’nin modernleşme tecrübesini daha derinlikli ve karşılaştırmalı bir perspektifle yeniden düşünmemize vesile olmasını diliyoruz.

Açılış Konuşması

Numan KURTULMUŞ

TBMM Başkanı

Sayın Rektör, Sayın ÜSSAM Müdürü, kıymetli hocalar, muhterem bilim insanları, değerli araştırmacılar, aziz misafirler, hanımefendiler, beyefendiler, hepinizi hürmetle, muhabbetle selamlıyorum.

Milletimizin iradesini temsil eden Gazi Meclisimizin himayesinde, Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından tertip edilen “Çağdaşlaşma, Küresel Karşılaştırmalar ve Alternatif Arayışlar Işığında Türk Modernleşmesi” başlıklı uluslararası sempozyuma hoş geldiniz.

Sempozyumun hazırlanmasında emek veren Üsküdar Üniversitesi’ne, Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü Prof. Dr. Nevzat Tarhan’a, Üsküdar Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Nazife Güngör’e, Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürü Prof. Dr. Havva Kök Arslan’a, Bilim heyetine, düzenleme kuruluna, bildirileriyle katkı sunacak akademisyenlere, yurt içinden ve yurt dışından gelen tüm misafirlerimize teşekkür ediyorum.

Bugün burada toplanmamızın sebebi, geçmişe dönük bir merakın ötesinde, dünyanın yeniden şekillendiği bir dönemde Türkiye’nin ve ait olduğu geniş medeniyet havzasının hangi sözü söyleyeceğini beraberce düşünmektir.

Gerçekleşecek oturumlar, iki asra yaklaşan arayışlarımızı yeniden değerlendirmek, medeniyet iddiamızın hangi kavramlarla taşınacağını tartmak ve toplumumuzun önündeki imkânları derinlemesine irdelemek için mühim bir fırsattır.

Modernleşme meselesi, Türk düşüncesinin son iki asırlık siyasal dilinde, nizam arayışında, eğitim teşebbüslerinde, iktisadi hamlelerinde ve devlet-millet münasebetimizin merkezinde yer alan başlıca meselelerden biridir.

20. yüzyılın başında Batı devletleri, bilimsel ve teknolojik alanlarda büyük mesafeler almış, güçlü bir sanayi toplumu oluşturmayı başarmıştı. Sanayi, ulaşım, silah teknolojisi, haberleşme ve modern eğitim düzeni, küresel güç dengesini Batı lehine değiştirmişti. Birinci Paylaşım Savaşı'na giden süreçte Doğu'daki imparatorluklar büyük bir baskı altına girmiş, Asya'dan Afrika'ya, Balkanlar'dan Orta Doğu'ya kadar geniş coğrafyalar yeni bir paylaşım siyasetinin konusu haline gelmişti.

Böyle bir dönemde Müslüman halklar, Türk toplulukları ve Osmanlı aydınları, Batı'nın bilimsel, teknolojik, askerî ve ideolojik meydan okumasına kendi kavramlarıyla cevap üretme gayreti içindeydi. Osmanlı aydınları da başka coğrafyalarda yaşayan Müslüman halklar ve Türk topluluklar gibi, bilhassa Batı karşısında edilgen kalmayan ve kendi tarihinden güç alan bir yenilenme arayışındaydı. Ağırlıklı olarak kendi ülkelerinde Ceditçiler diye anılan aydınlar, Musa Bigiyev'ten Gaspıralı İsmail'e, Neriman Nerimanov'dan Sultan Galiyev'e, Yusuf Akçura'dan Mehmet Akif'e, Ziya Gökalp'ten Zeki Velidi Togan'a kadar geniş bir düşünce coğrafyasında benzer kaygıları taşıdılar. Her biri kendi ülkesinin, kendi halkının ve kendi şartlarının içinden konuştu. Fakat hepsinin derdi, dağılmayı durdurmak, halklarına yeni bir istikamet kazandırmak ve çağın meydan okumasına cevap verecek bir akıl inşa etmektir.

Buna rağmen hepsinin ortak paydası, milletin tarihin dışına düşmemesi, kendi değerleriyle beraber yeni bir dünya kurma iradesini kaybetmemesi ve insanlığa söyleyeceği sözü yeniden bulmasıydı.

Yusuf Akçura'nın Osmanlılık, İslamcılık ve Türkçülük olarak tasnif ettiği üç tarzı siyaset, Ziya Gökalp'in düşüncesinde Türkleşmek, İslamlaşmak ve Muasırlaşmak şeklinde yeni bir terkibe kavuştu. Akçura'nın tasnifi, imparatorluğun dağılma sancıları içindeki siyasal seçeneklerini gösteriyordu. Gökalp'in terkibi ise Cumhuriyet'in kuruluşunda ve sonrasında Türkiye'nin fikrî, siyasî ve toplumsal yürüyüşünü etkileyen ana damarlardan biri haline geldi.

Türkleşmek, milleti ortak hafıza, dil, kültür ve aidiyet etrafında toparlama iradesiydi. Muasırlaşmak, çağın ilmini, tekniğini, kurumlarını ve üretim gücünü kavrama arzusuuydu. İslamlaşmak ise toplumun manevi derinliğini, ahlaki ölçülerini ve medeniyet iddiasını ayakta tutma çabasıydı.

Cumhuriyet'in kurucu kadrolarından bugünün siyasî hayatına kadar uzanan çizgide, Türkiye'nin içeride ve dışarıda yürüttüğü siyasî, kültürel ve ekonomik tercihleri etkileyen üç ana akım, farklı adlarla ve biçimlerle varlığını sürdürmüştür. Bugün de Müslüman halkların ve Türk halklarının yaşadığı coğrafyalarda bu üç akımın çağdaş görünüşleri siyasete, toplumsal taleplere, devlet tasavvurlarına ve gelecek arayışlarına yön vermektedir. Asıl mesele, bu üç damarı birbirine karşı konumlandırmak yerine, insanlığın yeni dönemine teklif sunabilecek olgun bir siyasî ve fikrî terkibe dönüştürebilmektir.

Amacımız, 20. yüzyılın başında tarih sahnesine çıkan öncülerin sorduğu soruları, 22. yüzyılın şafağına yaklaşırken yeniden sormaktır. Bu akımların bugünün siyasetinde hangi anlayışlar çerçevesinde var olduğunu, insanlığa

söyleyecek bir söz taşıyıp taşımadığını, taşıyorsa hangi felsefi, siyasi ve iktisadi argümanlarla desteklenebileceğini tartışmak istiyoruz. Zira dünyanın yeni tasarımı, askeri güç dengeleriyle, enerji hatlarıyla, teknolojik rekabetle, üretim zincirleriyle ve kültürel yönlendirme araçlarıyla yeniden kurulmaktadır. Böyle bir eşikte Türkiye'nin suskun kalma lüksü yoktur. Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin 21. yüzyılın sancılı eşğinde insanlığa söyleyecek bir sözü olması gerektiğine inanıyoruz.

Bu söz, eski dünyanın kalıplarını tekrar eden bir söz olmayacaktır. Bu söz, kendi köklerinden kuvvet alan, çağın bilimsel imkânlarını kavrayan, millî iradeyi merkeze koyan, adaleti küresel sistemin temel ilkesi haline getirmeyi hedefleyen bir söz olmalıdır. Bu bağlamda, Modernleşmeyi, kendi tarihinden utanarak yola çıkan bir taklit siyaseti gibi okumak son derece yanlıştır. Fakat geçmişi aynen tekrar ederek yürütülecek bir ihya hareketi gibi görmek de yetersizdir.

Türk modernleşmesi, yenilgi tecrübeleriyle yüzleşen, devletin dağılma ihtimalini hisseden, milletin varlık kaygısını taşıyan, bilimi, tekniği, hukuku ve kurumları yeniden kurma iradesi gösteren uzun soluklu bir zihniyet mücadelesidir.

Mücadelenin asıl sorusu, çağın araçlarını kullanırken kendi kimliğimizi nasıl muhafaza edeceğimizdir. Kurumlarımızı yenilerken insanımızın haysiyetini nasıl koruyacağımızdır. Dünyaya açılırken kendi sözümüzü nasıl söyleyeceğizdir. Yani, “kökü mazide olan atı”yı nasıl kuracağımızdır.

Her toplum kendi hafızasıyla, acılarıyla, imkânlarıyla, kavramlarıyla ve kurumlarıyla yürür. Japonya'nın Meiji tecrübesi, Rusya'nın Petro sonrası yönelişi, Çin'in imparatorluk mirasıyla kurduğu uzun hesaplaşma, Hindistan'ın sömürge hafızasından taşıdığı siyasal arayış, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan Türkiye'nin yürüyüşü benzerlikler taşır. Her birinde teknik bilgi ile kültürel aidiyet arasında çetin pazarlıklar, müzakereler vardır.

Çağdaşlaşma tartışmasında ilk meselemiz, kavramlara adaletle yaklaşmaktır. Batılılaşma başka, çağdaşlaşma başka, modernleşme başka, medeniyet tasavvuru başkadır. Batılılaşma çoğu kez yön tayiniyle ilgili görülmüştür. Çağdaşlaşma ise devrin bilimsel ve teknik seviyesine erişme arzusudur. Modernleşme, kurumların, üretim tarzının, siyasal katılım biçimlerinin ve toplumsal hayatın yeniden tertibi anlamına gelirken medeniyet tüm bunları aşan bir mana ufkudur. Medeniyet, insanın varlıkla, toplumla, devletle ve yeryüzüyle kurduğu fikri ve ahlaki münasebetin adıdır.

Onun için değerlerden kopmuş bir modernleşme, ruhunu kaybetmiş bir makine düzenine dönüşecektir.

Zaim Hoca'nın “güzel insanların yetişmesi” ile ilgili sözleri, sistem-insan ilişkisine dair önemli işaretlerdir. Buradan anlaşılması gereken, kurumların önemsizliği değildir. Tam tersine, kurumların insanı yükseltecek etik zeminle tamamlanması gerektiğidir. İyi insan, iyi kurumun hamisi; iyi kurum, iyi insanın imkânıdır.

Modernleşme sloganla, öfkeyle, romantizmle, eskiye veya yeniye kayıtsız teslimiyetle ele alınamaz. Klasik kaynakların kendi bağlamı içinde okunması ve modern sorunların güncel yöntemlerle tartışılması gerekiyor. İlke ile şart, değer ile araç, tarih ile güncel ihtiyaç arasında makul bir bağ kurulmadıkça sağlıklı netice alınamaz. Bizim çağdaşlaşma meselesinde ihtiyacımız olan tavır, özgüven ile muhasebeyi aynı anda taşıyan tavidir.

Küresel sistem üzerine söz söylemek, evvela insanın kendi toplumu üzerine ciddi biçimde düşünmesini icap ettiriyor. Kendi evini, mahallesini, kurumlarını ve zihin alışkanlıklarını sorgulamayan akıl, dünyaya ancak eksik teklifler sunabilir. Dünya üzerindeki güç dengesinin yer değiştirmesi, insanlık için tek başına adil bir düzen getirmez. Güç el değiştirirken adalet fikri yerinde sayarsa mazlumun adı değişir fakat zulmün tabiatı değişmez.

Mesele, hiyerarşinin tepesine kimin çıkacağı meselesi değildir. Mesele, hiyerarşiyi üreten zihniyeti, insanı araç haline getiren ekonomik sistemi, hukuk yerine kuvveti ikame eden siyasal aklı, kültürü metaya dönüştüren piyasa mantığını ve bilgiyi tahakküm aracına çeviren dijital sistemi birlikte anlamlandırmaktır.

Türk modernleşmesinin en önemli sınavlarından biri hukuk ile meşruiyet arasındaki dengeyi kurmak olmuştur. Ahmet Cevdet Paşa'nın Mecelle etrafındaki gayreti, Tanzimat bürokrasisinin idari rasyonallitesi, Namık Kemal'in hürriyet fikri, Mithat Paşa'nın anayasal arayışı, II. Abdülhamid dönemindeki eğitim hamleleri, Millî Mücadele'nin Meclis merkezli siyasal aklı ve Cumhuriyet'in kurucu hukuk düzeni hep aynı gerilimin farklı yüzleridir. Devlet nizam kurmak ister. Toplum hürriyet ister. Hukuk, nizam ile hürriyeti aynı zeminde buluşturduğu ölçüde millet hayatına istikrar kazandırır.

Türk modernleşmesinin başarısı, kültürü donuklaştırmadan korumak ve medeniyeti taklit etmeden özümsemekle mümkündür. Gaspıralı'nın birlik fikri de aynı istikameti gösterir. Dil, fikir ve iş arasında bağ kuramayan toplumların iddiası zayıflar.

Bizim için Bilim ile irfan, fen ile hikmet, akıl ile vicdan karşıt kamplar değildir. Bunlar millet hayatının aynı kubbe altında buluşması gereken sütunlarıdır.

Yakın siyasi tarihimizde çok partili hayat, milletin iradesinin daha geniş kanallardan akması bakımından yeni birleşimi ifade ediyor. Demokrasi, Türkiye'de sandık tekniği olarak kalmamış, toplumun merkeze doğru yürüyüşünün dili haline gelmiştir. Köyden kente göç, eğitim imkânlarının genişlemesi, yerli sanayinin büyümesi, kadınların eğitim ve çalışma hayatındaki artan varlığı, Anadolu sermayesinin yükselişi, yerel yönetim tecrübeleri, sivil toplumun genişleyen zemini ve nihayet devlet ile millet arasındaki mesafenin azalması, modernleşme hikâyemizin bu anlamda demokratik tarafını oluşturuyor. Elbette sancılar yaşanmıştır. Darbeler, vesayet arayışları, kimlik gerilimleri, inanç hürriyetine dair kısıtlar, hukuk sistemindeki kırılmalar, ekonomik buhranlar ve toplumsal kutuplaşmalar hafızamızda derin izler bırakmıştır. Milletimiz her defasında sandığa, Meclis'e, hukuka ve demokratik siyasete dönerek kendi yolunu açmıştır. Şimdi bize düşen, hatıraları rövanş duygusuyla

taşımak yerine, daha olgun bir demokrasi, daha sağlam bir hukuk devleti, daha katılımcı bir kamusal hayat ve daha adil bir refah sistemi kurmaktır.

Küresel ölçekte de yeni bir dönemin eşiğindeyiz. Soğuk Savaş sonrası kurulan denge sarsılmıştır. Uluslararası kurumlar çok sayıda kriz karşısında yetersiz kalmaktadır.

Savaşlar, zorunlu göçler, iklim krizleri, gıda güvensizliği, enerji rekabeti, dijital tekeller, yapay zekâ etiği, veri sömürgeciliği ve finansal kırılganlıklar, modern dünyanın kendi iddiasını yeniden düşünmesini mecbur kılmaktadır.

Bir yanda insan hakları dili vardır, diğer yanda kitlesel acılar karşısında sessiz kalan güç merkezleri. Bir yanda hukuk devleti anlatısı vardır, diğer yanda uluslararası hukuk normlarını askıya alan kirli ve kanlı hesaplar. Bu çelişkiler, çağdaşlaşma tartışmasına yeni boyutlar eklemektedir. Türkiye'nin küresel sisteme söyleyeceği söz tam da burada önem kazanıyor. Bizim teklifimiz, Batı'ya karşı Doğu'yu, Doğu'ya karşı Batı'yı kör biçimde yüceltmek olamaz. Türkiye, kendi tarihinden, coğrafyasından ve millet iradesinden aldığı tecrübe ve kuvvetle daha adil, daha makul, daha çoğulcu ve daha insani bir dünya arayışına katkı sunmak zorundadır.

Sempozyumun başlığındaki alternatif arayışlar ifadesi de önemlidir. Alternatif aramak, mevcut dünyadan kaçmak anlamına gelmez. Alternatif, daha iyi olanı teklif etme cesaretidir. İktisatta insanı merkeze alan üretim modelleri, hukukta kuvvet karşısında hakkı koruyan düzenlemeler, eğitimde özgüven ve kişilik veren müfredatlar, teknolojiye veriyi kamu yararına yöneltten etik çerçeveler ve diplomaside gücünün dilini taklit etmek yerine mazlumun hukukunu savunan yeni ortaklıklar, işte alternatif arayışların somut sahalarıdır. Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak, bilimsel çalışmalara himaye ve ev sahipliği yapmayı, milli iradenin fikri müktesebatla temasını güçlendiren bir vazife olarak görüyoruz. Meclis, kanun yapan bir kurum olmanın yanında, milletin ortak aklının ve hafızasının da evidir. Modernleşme ile ilgili tüm tartışmalarda cevabımız aynıdır;

Köküyle barışık, dünya ile diyalog içinde, ahlaki kariyerin önüne koyan, ülkesini seven, insanlığın derdini taşıyan, hür fikirli ve sorumluluk alan nesiller yetiştirmek. İktisat alanında da modernleşmenin yeni bir ahlaki zemine ihtiyacı vardır. Türkiye, kalkınma hedefini sosyal adaletle, üretim gücünü emek hakkıyla, teknolojik atılımı insan merkezli etikle, ihracat başarısını yerli kabiliyetin gelişmesiyle birleştirmelidir. Dijital çağ, modernleşme tartışmasını yeni bir merhaleye taşımaktadır. Yapay zekâ ve veri teknolojileri çağımızın Bilim, emek, güvenlik ve mahremiyet alanlarını oluşturuyor. Bu sebeple ulusal teknoloji hamlesi, teknik bir atılımın ötesinde kültürel bağımsızlık ve demokratik güvenlik meselesidir. Biz çağdaşlaşmayı kendi insanımızın onurunu yükseltmek, milletimizin refahını artırmak, devletimizin adalet kapasitesini güçlendirmek, bölgemizde barışa katkı sunmak ve insanlığın müşterek geleceğine söz katmak için istiyoruz. Başkalarına benzemek maksadıyla yürümüyoruz; kendimiz kalarak insanlığın ortak birikimine katılmak için yürüyoruz. Kelimelerimizi koruyarak yeni kavramlar üreteceğiz.

Kurumlarımızı güçlendirerek dünyayla rekabet edeceğiz. Değerlerimizle evrensele açılacağız.

Yunus Emre'nin dili yereldir, fakat seslendiği insanlık ufku evrenseldir. Mimar Sinan'ın kimliği Osmanlı'dır, lakin kurduğu oran duygusu insanlığın estetik mirasına dahildir. İbn Sina'nın metinleri İslam medeniyetinin içinden doğmuştur, fakat geniş bir dünyanın malıdır. Yerli kök ile evrensel söz arasında aşılmaz bir duvar yoktur. Sahici medeniyetler, kendi toprağından beslenerek insanlığın ortak semasına yükselir. Millî irade, modernleşme tarihimizin en kıymetli mihveridir.

Değerli katılımcılar, sempozyum boyunca farklı disiplinlerden bildiriler dinlenecek. Tarih, sosyoloji, siyaset bilimi, iktisat, hukuk, ilahiyat, edebiyat, sanat ve kültür çalışmaları aynı masa etrafında konuşacak. Böyle bir birliktelik, modernleşme gibi çok katmanlı bir meselenin ruhuna uygundur. Zira modernleşme, tek disiplinin kavrayabileceği bir dosya değildir. Batı'yı karikatürleştirmeden, Doğu'yu romantize etmeden, Osmanlı'yı donuk bir hatıra, Cumhuriyet'i de tek boyutlu bir anlatıya indirgemeden düşünmemiz gerekiyor. Türkiye'nin ihtiyacı, kampların birbirini tekrarlayan cümlelerine hapsolmayan, derinlikli, cesur ve hakkaniyetli bir bilimsel iklimdir.

Ben şahsen, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda modernleşme meselesini yeni bir güvenle konuşacağına inanıyorum. Zira artık eski komplekslerin, kutuplaşmaların ve kavgı başlıklarının ötesine geçmemiz gerekiyor. Türkiye, kendi tarihsel birikimini, demokratik tecrübesini, devlet aklını, sosyal enerjisini, manevi zenginliğini ve bilimsel kapasitesini bir araya getirerek yeni bir çağdaşlaşma modeli sunabilir.

Sözlerimi tamamlarken, sempozyumun düzenlenmesinde emeği geçen Üsküdar Üniversitesi'ne, ÜSSAM'a, kıymetli hocalarımıza, bildirileriyle katkı sunacak araştırmacılarımıza ve teşrifleriyle toplantımıza değer katan tüm misafirlerimize bir kez daha teşekkür ediyorum. Türkiye Büyük Millet Meclisi olarak bilimsel çalışmaları, milletimizin ortak geleceğine yapılan mühim yatırımlar arasında görüyoruz. Gazi Meclis'in çatısı, milletin iradesi kadar milletin fikrine, hafızasına, arayışına ve duasına da açıktır. Temenni ederim ki bu sempozyum, kapanış oturumuyla biten bir toplantı olarak kalsın. Yeni makalelere, kitaplara, derslere, kamu politikalarına, genç araştırmacılara ve daha olgun bir Türkiye tartışmasına vesile olsun.

Çağdaşlaşmayı kendi değerleriyle barışık, evrensele açık, hukuka bağlı, bilime yaslanan, ahlaki tutarlılığı önceleyen ve demokratik meşruiyeti esas alan bir ufukla yeniden düşünmeye katkı sunsun. Sempozyumumuzun hayırlara vesile olmasını diliyorum, sözünüzün bereketli ve yolunuzun açık olmasını temenni ediyorum.

Hepinizi saygıyla, sevgiyle, muhabbetle selamlıyorum.

UNSETTLED TURKISH MODERNITY: BETWEEN SECULAR HABITUS AND PUBLIC MAHREM

Prof. Nilüfer GÖLE

Ecele des Hautes Etudes en Sciences Sociales / France

Abstract

In this presentation, I revisit Turkish modernisation through a set of conceptual tools developed in my academic work to apprehend its specific configurations. First, distinct from colonial studies and orientalist critiques, I propose the notion of non-Western modernities as a starting point to challenge dominant, Western-centric narratives of modernisation. This perspective allows us to reconsider the specific temporalities and lived appropriations of modern ideals. Second, the concept of secular habitus captures the ways in which Turkish laiklik has not only structured the State organisation and the public sphere but also permeated the intimate domains of everyday life, producing embodied forms of modern subjectivity. In contrast, the public visibility of mahrem highlights the reconfiguration of boundaries between the public and the private, particularly through the increasing presence of visible Muslim women in urban spaces. The adoption of Islamic covering in the public sphere signals a transformation in the codes of visibility, modesty, and participation. Finally, the interplay between maldan and civilization directs attention to the public sphere as a site where competing imaginaries of modernity are enacted. Urban spaces, aesthetic forms, and practices of citizenship emerge as arenas in which the tensions and negotiations of Turkish modernity are continuously (dis)articulated.

HUZURSUZ TÜRK MODERNİTESİ: LAİK HABİTUS İLE KAMUSAL MAHREM ARASINDA

Prof. Nilüfer GÖLE

Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales / Fransa

Özet

Bu sunumda, Türk modernleşmesini, kendine özgü biçimlenişlerini kavramak amacıyla akademik çalışmalarında geliştirdiğim bir dizi kavramsal araç üzerinden yeniden ele alıyorum. Her şeyden önce, sömürge çalışmalarından ve oryantalist eleştirilerden farklı olarak, modernleşmenin Batı merkezli egemen anlatılarına meydan okumak için bir başlangıç noktası olarak Batı dışı moderniteler kavramını öneriyorum. Bu perspektif, modern ideallerin özgün zamansal boyutlarını ve yaşanmış sahiplenme biçimlerini yeniden değerlendirmemize olanak tanır. İkinci olarak, laik habitus kavramı; Türk laikliğinin yalnızca devlet örgütlenmesini ve kamusal alanı yapılandırmakla kalmayıp gündelik yaşamın mahrem alanlarına da sızarak modern öznelliğin bedenselleşmiş biçimlerini nasıl ürettiğini kavramaya yarar. Buna karşılık, mahremin kamusal görünürlüğü; özellikle kentsel mekânlarda Müslüman kadınların artan varlığı aracılığıyla kamusal ile özel arasındaki sınırların yeniden biçimlenişini gözler önüne serer. Kamusal alanda İslami örtünmenin benimsenmesi; görünürlük, iffet ve katılıma ilişkin kodlarda bir dönüşüme işaret etmektedir. Son olarak, meydan ile medeniyet arasındaki etkileşim, dikkatimizi kamusal alana -rakip modernite tasavvurlarının sahnelendiği bir mekân olarak- yöneltmektedir. Kentsel mekânlar, estetik biçimler ve yurttaşlık pratikleri; Türk modernitesinin gerilimlerinin ve müzakerelerinin sürekli olarak dile getirildiği ya da çözümsüz kaldığı arenalar olarak belirmektedir.

MODERNISATION AND MODERNITY: DEFINITIONS AND PROBLEMS

Prof. William HALE

SOAS, University of London / United Kingdom

Abstract

A classic definition of social/political modernity suggests that it is based on the proposals that the socio-political order can be changed by human initiative (rather than divinely ordained), that it results from economic (industrial) and cultural (educational) development, and certain political institutions (the bureaucratic/nation State). Besides counter-proposals questioning the validity the linear modernisation concept, the claim that democratic government, and the recognition of human rights, is a necessary condition is problematic. All these proposals are highly relevant to Türkiye's modern history, but raise the question as to Whether the concept is still useful when addressing present conditions.

MODERNLEŞME VE MODERNİTE: TANIMLAR VE SORUNLAR

Prof. William HALE

SOAS, University of London / Birleşik Krallık

Özet

Toplumsal/siyasal modernitenin klasik bir tanımına göre modernite; toplumsal-siyasal düzenin ilahi bir takdir sonucu değil, insan inisiyatifiyle dönüştürülebileceği önermesine, ekonomik (sanayi) ve kültürel (eğitim) gelişmeden kaynaklandığı fikrine ve belirli siyasal kurumların (bürokratik/ulus-devlet) varlığına dayanır. Doğrusal modernleşme kavramının geçerliliğini sorgulayan karşı görüşlerin yanı sıra, demokratik yönetim ile insan haklarının tanınmasının modernleşmenin zorunlu bir koşulu olduğu iddiası da tartışmalı olmaya devam etmektedir. Tüm bu önermeler Türkiye'nin modern tarihi açısından büyük ölçüde geçerliliğini korumakla birlikte, günümüz koşullarının ele alınmasında bu kavramın hâlâ işlevsel olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirmektedir.

GEOPOLITICS OF TURKISH MODERNISATION IN GLOBAL COMPARATIVE CONTEXT

Prof. Cemil AYDİN

University of North Carolina Chapel Hill / USA

Abstract

Late Ottoman and Republican period Turkish experience of reform and self-strengthening has been cited by scholars as a crucial model of various processes of social and political modernisation conceptualized as universal. Social scientists have pointed to Türkiye's experience in its transitions from empire to nation, caliphate to secular nation State, single-party authoritarian rule to democratic, and statist economy to free market as evidence for the universal relevance of patterns of development originally identified in the experience of Western Europe. During the Cold War, Türkiye was a model case for modernisation theory, and the Turkish experience of Westernisation and secularism was depicted as the ideal path that newly decolonized Muslim nations in the Middle East and beyond should take. No less important, but often overlooked, is the role of the founding elites of the Turkish Republic in disseminating a Eurocentric view of modernity inside Türkiye itself. The assumption that Türkiye's development will follow the same basic path as that of the States of Western Europe has formed a cornerstone of the Outlook of Türkiye's intelligentsia.

What is often overlooked in the scholarly debate is the fact that comparative modernisation theory has been a crucial part of the late Ottoman Empire and Turkish Republic's International legitimacy and geopolitical Vision. The Ottoman reforms aimed at fulfilling the Eurocentric criteria of Standard of civilization in order to gain recognition of a civilized empire deserving equal treatment in International law as a member of the European concert of

empires, but this Ottoman modernisation did not prevent the racialization of the Ottomans as a Muslim threat in European islamophobia. When the Turkish republic was established in 1923 at the peak of the racialization of Muslims through their religion, Turkish elites utilized Westernisation and secularism to depict the new republic as less threatening to the West, and more modern. Since that point, modernisation theory was tied to the role of race, religion, and culture in International affairs, often by comparing Türkiye to the competing legitimacy claims of its neighbors such as Greece, Iran, and Egypt.

By emphasizing the comparative aspects in historical approaches modernisation in global context from the mid-19th century onwards, this paper will explore why and how the social social science theories on Turkish modernisation have been indispensable tools of geopolitical image-making for the Turkish republic on its Western allies, and will highlight the often-forgotten historical links between modernisation theory, the racialization of Muslim societies, and civilizational claim-making for equality and rights. As Turkish modernisation has always been a key case study for European social Sciences, controversies over Turkish secularism, nationhood and economic dynamism call for reexamining and rethinking modernisation theories in several social science disciplines. More importantly, extraordinary success of some of the Asian countries such as China, Japan and India in economic development raise further questions about the specificity of Turkish experience of modernisation in relation to Muslim and non-Muslim majority nation States in post-colonial global south.

Keywords: Turkish Modernisation, Geopolitics, Eurocentric Modernity, Post-colonialism.

KÜRESEL KARŞILAŞTIRMALI BAĞLAMDA TÜRK MODERNLEŞMESİNİN JEOPOLİTİĞİ

Prof. Cemil AYDIN

University of North Carolina Chapel Hill/ABD

Özet

Geç Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde yaşanan reform ve öz-güçlendirme deneyimi, akademisyenler tarafından evrensel olarak kavramsallaştırılan çeşitli toplumsal ve siyasal modernleşme süreçlerinin kritik bir modeli olarak gösterilmiştir. Sosyal bilimciler, Türkiye'nin imparatorluktan ulus devlete, hilafetten laik ulus devlete, tek parti otoriter yönetiminden demokrasiye ve devletçi ekonomiden serbest piyasaya geçiş deneyimlerine, başlangıçta Batı Avrupa deneyiminden türetilen kalkınma örüntülerinin evrensel geçerliliğine kanıt olarak işaret etmişlerdir. Soğuk Savaş döneminde Türkiye, modernleşme teorisi için model bir örnek olmuş; Türkiye'nin Batılılaşma ve laiklik deneyimi, Orta Doğu'daki ve ötesindeki yeni bağımsızlığını kazanmış Müslüman ulusların izlemesi gereken ideal yol olarak sunulmuştur. En az bunun kadar önemli olmakla birlikte sıklıkla göz ardı edilen bir husus, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu elitlerinin Türkiye'nin kendi içinde Avro-merkezci bir modernite anlayışını yaygınlaştırmadaki rolüdür. Türkiye'nin gelişiminin Batı Avrupa devletleriyle aynı temel yolu izleyeceği varsayımı, Türk aydınlarının dünya görüşünün temel taşlarından birini oluşturmuştur.

Akademik tartışmada sıklıkla göz ardı edilen husus şudur: Karşılaştırmalı modernleşme teorisi, Geç Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin uluslararası meşruiyetinin ve jeopolitik vizyonunun kritik bir parçasını oluşturmuştur. Osmanlı reformları, uluslararası hukukta Avrupa imparatorluklar topluluğunun eşit bir üyesi olarak muamele görmeyi hak eden medeni bir imparatorluk olarak tanınmak amacıyla

Avro-merkezci medeniyet standardı kriterlerini karşılamaya yönelikti; ancak bu Osmanlı modernleşmesi, Avrupalıların İslam karşıtı tutumları çerçevesinde Osmanlıların Müslüman tehdit olarak ırkçı bir biçimde damgalanmasını engelleyemedi. Türkiye Cumhuriyeti'nin, Müslümanların dinleri üzerinden ırkçılaştırılmasının zirveye ulaştığı 1923'te kurulmasıyla birlikte Türk elitler, yeni cumhuriyeti Batı'ya daha az tehditkâr ve daha modern göstermek için Batılılaşma ve laikliği araçsallaştırdı. O tarihten itibaren modernleşme teorisi, çoğunlukla Türkiye'nin Yunanistan, İran ve Mısır gibi komşularıyla rekabet eden meşruiyet iddiaları karşılaştırılarak, uluslararası ilişkilerde ırk, din ve kültürün rolüyle iç içe geçmiştir.

Bu makale, 19. yüzyılın ortasından itibaren küresel bağlamda modernleşmeye ilişkin tarihsel yaklaşımlardaki karşılaştırmalı boyutları ön plana çıkararak, Türk modernleşmesine dair sosyal bilim teorilerinin neden ve nasıl Türkiye Cumhuriyeti'nin Batılı müttefikleri nezdindeki jeopolitik imaj inşasının vazgeçilmez araçları haline geldiğini inceleyecek; modernleşme teorisi, Müslüman toplumların ırkçılaştırılması ve eşitlik ile haklar adına medeniyetsel iddia yapma arasındaki çoğu zaman unutulmuş tarihsel bağlantıları gün yüzüne çıkaracaktır. Türk modernleşmesi her zaman Avrupa sosyal bilimleri için kilit bir örnek olay olduğundan, Türk laikliği, ulusallık ve ekonomik dinamizm üzerine yaşanan tartışmalar, çeşitli sosyal bilim disiplinlerinde modernleşme teorilerinin yeniden incelenmesini ve sorgulanmasını zorunlu kılmaktadır. Daha da önemlisi, Çin, Japonya ve Hindistan gibi bazı Asya ülkelerinin ekonomik kalkınmadaki olağanüstü başarısı, sömürge sonrası küresel güneydeki Müslüman çoğunluklu ve Müslüman olmayan çoğunluklu ulus devletler bağlamında Türkiye'nin modernleşme deneyiminin özgüllüğüne ilişkin daha derin sorular doğurmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Jeopolitik, Avro-merkezci Modernite, Post-kolonyalizm.

MODERNISATION THEORY AND TURKISH THOUGHT: DOES MODERNISATION THEORY HELP OR HINDER UNDERSTANDING TÜRKİYE'S RECENT HISTORY?

Prof. Tahsin GÖRGÜN

İstanbul 29 Mayıs University, Türkiye

Abstract

Modernisation theory, which takes Westernisation as its basis and approaches the last few centuries of humanity from this perspective, was developed during a period (the era of imperialism) when the belief that the West is, or must be, the center of the world appeared reasonable. It has been utilized to plan the future, manage the present, and construct the past.

In today's process of a multi-centric world formation, while Western-centrism is losing its practical and current significance, it is becoming increasingly evident that historical narratives built on the assumption that the West represents the present and future of humanity distort the past rather than making it intelligible.

Even when not explicitly stated, modernisation theory remains active as a fundamental assumption. Critically debating this theory and discussing the recent past through the concerns of societies, specifically Turkish society, to maintain their existence beyond "modernisation" appears to be a meaningful and generalizable perspective for every society.

The issue is not to seek an alternative to modernisation theory, which frames relations between societies, cultures, and civilizations as a one-way process of influence and has largely lost its practical meaning. Instead, the subject will be handled from a perspective based on the concern of societies to maintain their own existence within the interactions of civilizations, whose centers of gravity shift from period to period and region to region.

Thus, without excluding the benefit of learning from the experiences of other societies, including Western ones, it will be considered that thought and life in Türkiye's recent past took place at various levels centered around the Turkish nation's concern for self-preservation. In doing so, the possibility of striving to understand this multifaceted process will be explored.

Within this framework, efforts will be made to render visible the aspects that modernisation-based approaches fail to see. It will be pointed out that recalling the events, works, ideas, figures, and concepts that were neglected or deemed negligible by the theory will provide the means to ensure a realistic practice and future planning, as much as a historical narrative consistent with the facts.

Keywords: Modernisation Theory, Western - centism, Historical Narratives,Turkish Society.

MODERNLEŞME TEORİSİ VE TÜRK DÜŞÜNCESİ: MODERNLEŞME TEORİSİ TÜRKİYE’NİN YAKIN TARİHİNİ ANLAMAYI MI SAĞLIYOR? ENGELLİYOR MU?

Prof. Tahsin GÖRGÜN

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, Türkiye

Özet

Batı yayılmacılığını/westernisation esas alan ve insanlığın son birkaç yüzyılını bu perspektiften ele alan modernleşme teorisi, Batı’nın dünyanın merkezi olduğu veya olmasının zorunlu olduğu inancının makul olarak gözüktüğü bir dönemde (emperyalizm dönemi) geliştirilmiş; geleceği planlamak, mevcudu yönetmek ve geçmişini inşa etmek için kullanılmıştır.

Günümüzde çok merkezli bir dünyanın teşekkül sürecinde, batı merkezilik pratik/aktüel cihetten anlamını yitirirken, Batı’nın insanlığın bugünü ve geleceğini temsil ettiği varsayımına dayalı oluşturulan geçmiş anlatılarının da geçmişi anlaşılır kılmaktan çok, tahrif ettiği kendisini daha açık bir şekilde göstermektedir.

Açıkça zikredilmediği durumlarda bile temel varsayım olarak etkin olan modernleşme teorisinin eleştirel bir şekilde müzakere edilerek, modernleşmenin ötesinde, toplumların, özellikle de Türk toplumunun varlığını idame kaygıları üzerinden yakın geçmişini müzakere etmek, her toplum için, anlamlı, genelleştirebilir bir perspektif olarak gözükmektedir.

Mesele, toplumlar, kültürler ve medeniyetler arası ilişkiler tek yönlü bir tesir süreci olarak kurgulayan ve pratik olarak anlamını büyük ölçüde yitirmiş olan modernleşme teorisine bir alternatif aramak değildir. Burada konu, toplumların ve medeniyetlerin, -ağırlık merkezleri dönemden döneme ve bölgeden bölgeye değişen-, etkileşimini, toplumların kendi varlığını idame ettirme kaygısını esas alan bir perspektiften ele alınacaktır.

Böylece Türkiye'nin yakın geçmişinde düşünce ve hayatın, başka toplumların, -bu arada batı toplumlarının- tecrübesinden de istifade etmeyi dışlamadan, Türk milletinin varlığını idame kaygısı etrafında muhtelif mertebelerde gerçekleştiği dikkate alınarak, çok yönlü olarak gerçekleşen bu süreci anlama yönünde gayret etmenin imkânı araştırılacaktır.

Bu çerçevede modernleşme teorisini esas alan yaklaşımların göremedikleri cihetlerin görünür hale gelmesi ve teori gereği ihmal edilen veya ihmal edilebilir gözüken hadise, eser, fikir, şahıs ve kavramların bu süreçte hatırlanmasını, vakıa mutabık bir tarih anlatısı kadar, gerçekçi bir pratik ve gelecek planlamasını temin etmede sağlayacağı imkanlar işaret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme Teorisi, Batı Merkezilik, Tarihsel Anlatılar, Türk Toplumu.

JANUS FACE OF THE WEST: THE JAPANESE QUEST FOR MODERNITY - A COMPARISON WITH THE TURKISH EXPERIENCE

Prof. Selçuk ESENBEL

Boğaziçi University, Türkiye

Abstract

This essay explores how Japan and Türkiye have navigated civilizationist perceptions of Westernism—the adoption of Western values as signs of modernity—and anti-westernism, which criticizes or rejects Western influence in favor of local alternative modernities as a transformative dynamic of their modern history. Since the nineteenth century, both countries have had a complex, “love-hate” relationship with the Janus-faced west. Sometimes, Japanese and Turkish public opinion and leadership have viewed the West as a model for progress, other times as an adversary in their quest for transformation to survive under the challenge of the great powers, and at the same time fulfill a desire for being part of a desirable modernity. The West has been a Central reference point in debates about such modernity, shaping policy, International relations, and national identity in both societies.

Keywords: Westernism, Japanese Modernity, Turkish Experience, Anti-Westernism.

BATI'NIN JANUS YÜZÜ: JAPONYA'NIN MODERNİTE ARAYIŞI - TÜRK DENEYİMİYLE KARŞILAŞTIRMA

Prof. Selçuk ESENBEL

Boğaziçi Üniversitesi, Türkiye

Özet

Bu makale, Japonya ve Türkiye'nin —Batı değerlerinin modernitenin göstergesi olarak benimsenmesi anlamındaki— medeniyetçi Batıcılık algıları ile yerel alternatif moderniteleri ön plana çıkarmak adına Batı etkisini eleştiren ya da reddeden Batı karşıtlığı arasında modern tarihlerinin dönüştürücü bir dinamiği olarak nasıl bir yol izlediklerini ele almaktadır. On dokuzuncu yüzyıldan bu yana her iki ülke de Janus yüzlü Batı ile karmaşık, “sevgi-nefret” içeren bir ilişki sürdürmüştür. Japon ve Türk kamuoyu ile liderliği zaman zaman Batı'yı ilerleme için bir model olarak görmüş, zaman zaman ise büyük güçlerin baskısı altında ayakta kalma ve aynı zamanda arzu edilen bir modernitenin parçası olma çabasındaki dönüşüm sürecinde bir rakip olarak değerlendirmiştir. Batı, her iki toplumda da bu tür modernite tartışmalarında merkezi bir referans noktası olmayı sürdürmüştür; politikayı, uluslararası ilişkileri ve ulusal kimliği derinden biçimlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Batıcılık, Japon Modernitesi, Türk Deneyimi, Batı Karşıtlığı.

TRANSITION FROM FIQH TO SOCIAL SCIENCES IN THE MODERNISATION PROCESS AND INTELLECTUAL DEPENDENCY ON THE WEST

Prof. Recep ŞENTÜRK

Hamad Bin Khalifa University / Qatar

Abstract

Islamic civilization has developed institutional mechanisms to produce Solutions for social problems, as well as scholarly and Intellectual methods and disciplines to explain them. Foremost among these is the science of fiqh (Islamic Jurisprudence), the subject of which is ‘amal i.e. human behavior. In the classical period, fiqh emerged as a comprehensive selence encompassing kalam, usûl al-fiqh, furu’ al-fiqh, and tasawwuf which was referred to as fiqh al-wijidani (jurisprudence of the conscience). As a dynamic field that examines human behavior and social phenomena to meet needs and seek Solutions, the science of fiqh fulfilled its social function for centuries. The ulama and fuqaha who represented fiqh undertook crucial roles within society.

However, with the adoption of modernisation and Westernisation as official cultural and educational policies, a process began in Türkiye, as in the rest of the Islamic world, to substitute fiqh with social and human Sciences imported from the West. In the modern era, the transfer of Western social Sciences to the Islamic world was adopted as an official project to fulfill the functions previously performed by the science of fiqh. Approaches developed by Western societies while debating their own social problems were sought to be internalized by Islamic societies as well. The objective was for the modern university to replace the madrasa, and for secular social scientist academics to fill the positions of the ulama and fuqaha.

By providing a comparative perspective on fiqh and the social Sciences, this study highlights the Intellectual and social functions of the selence of

fiqh and the scholars who represented and applied it within Islamic society and civilization. Furthermore, it offers a critical evaluation of the process of transferring Western social Sciences to the Islamic world in the modern period and the resulting problem of “Intellectual dependency.”

Keywords: Fiqh, Social Sciences, Intellectual Dependency, Islamic Civilization.

MODERNLEŞME SÜRECİNDE FIKIHTAN SOSYAL BİLİMLERE GEÇİŞ VE BATIYA FİKRÎ BAĞIMLILIK

Prof. Recep ŞENTÜRK

Hamad Bin Khalifa Üniversitesi / Katar

Özet

İslam medeniyeti toplumsal sorunlarına çözüm üretecek kurumsal mekanizmaları ve bu sorunları izah edecek ilmi ve fikri metot ve disiplinleri geliştirmiştir. Bunların başında konusu “amel” yani insan davranışı olan Fıkıh ilmi gelir. Fıkıh klasik dönemde Kelam, Usul-i Fıkıh, Furu-i Fıkıh ve Fıkıh-ı Vicdânî olarak isimlendirilen Tasavvufu da içerecek şekilde kapsamlı bir ilim olarak ortaya çıkmıştır. İnsan davranışını ve toplumsal olayları inceleyen fıkıh ilmi, bu ihtiyaca cevap veren ve çözümler arayan dinamik bir alan olarak toplumsal işlevini asırlar boyu yerine getirmiştir. Fıkıhı temsil eden ülema ve fukaha toplumda çok önemli roller üstlenmişlerdir. Ancak modernleşme ve batılılaşmanın resmi kültür ve eğitim politikası olarak benimsenmesiyle, İslam dünyasının genelinde olduğu gibi Türkiye’de de fıkıh ilmi yerine Batı’dan ithal edilen sosyal ve insani bilimler ikame edilmesi süreci başlamıştır. Modern dönemde Batılı sosyal bilimler İslam dünyasına aktarılarak, önceden fıkıh ilminin icra ettiği işlevi yerine getirmeleri resmi bir proje olarak benimsenmiştir. Batı toplumlarının kendi toplumsal problemlerini tartışırken ortaya koyduğu yaklaşımlar, İslam toplumlarına da benimsetilmeye çalışılmıştır. Medresenin yerini modern üniversitenin, ülema ve fukahanın yerini de laik sosyal bilimci akademisyenlerin doldurması hedeflenmiştir. Bu çalışma fıkıh ve sosyal bilimlere mukayeseli bir bakış açısı sunarak, fıkıh ilminin ve onu temsil ve tatbik eden ülemanın İslam toplum ve medeniyetindeki fikri ve sosyal işlevini ortaya koymakta ve Batılı sosyal bilimlerin modern dönemde İslam dünyasına aktarılması süreci ile bunun doğurduğu “fikri bağımlılık” sorununa dair bir eleştirel bir değerlendirme sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Fıkıh, Sosyal Bilimler, Fikri Bağımlılık, İslam Medeniyeti.

TRADITION, MODERNITY AND ARCHITECTURAL SELF-DEFINITION: TWO MOMENTS IN OTTOMAN- TURKISH HISTORY

Assist. Prof. Faruk YASLIÇİMEN

Boğaziçi University/Türkiye

Abstract

Nineteenth-century Ottoman architecture experienced profound eclecticism through the adaptation of European styles such as Baroque, Neo-Gothic, Neo-Classical, Empire, Art Nouveau, and Orientalist experimentations. This architectural eclecticism was in harmony with the broader reform period, which massively transformed the empire and helped prolong its life. Amid mounting foreign pressure and territorial losses, a dual process unfolded: a struggle for survival alongside a rearticulation of identity. As the new steadily replaced the old, a distinct late Ottoman architectural modernity thus emerged from a synthesis of both European influences and endogenous, bottom-up initiatives. However, the adoption of imported architectural forms also generated unease, with some contemporaries perceiving it as a degeneration or the erosion of an authentic Ottoman style. This anxiety fostered a sense of cultural loss, motivating efforts to reconstruct an authentic self-image and a shared collective identity. The publication of *Usûl-u Mimarî-i Osmânî* in 1873, with its attempt to systemize a new “Turkish style,” manifested both this cultural uneasiness and the broader Ottoman soul-searching for the future. The First National Architectural Movement emerged within this context, leaving a significant imprint in the empire, yet it was abandoned in the 1930s under Republican Türkiye. Since the 1980s, However, a renewed wave of introspection has sparked attempts to revive and reinterpret classical Ottoman architecture in ways reminiscent of this earlier movement. This presentation compares the experiences of these two

tradition-centric architectural renewal movements, separated by a century, aiming to make sense of Ottoman and Turkish spatial modernisation through architecture.

Keywords: Ottoman Architecture, Architectural Modernity, First National Architectural Movement, Turkish Style.

GELENEK, MODERNİTE VE MİMARİ ÖZ-TANIMLAMA: OSMANLI-TÜRK TARİHİNDE İKİ AN

Dr. Faruk YASLIÇİMEN

Boğaziçi Üniversitesi/Türkiye

Özet

On dokuzuncu yüzyıl Osmanlı mimarisi, Barok, Neo-Gotik, Neo-Klasik, Ampir, Art Nouveau gibi Avrupa üsluplarının ve Oryantalist denemelerin benimsenmesiyle derin bir eklektisizm yaşadı. Bu mimari eklektisizm, imparatorluğu köklü biçimde dönüştüren ve ömrünü uzatmaya katkıda bulunan kapsamlı reform döneminin genel eğilimiyle uyum içindeydi. Artan dış baskı ve toprak kayıpları ortamında ikili bir süreç işledi: Bir yanda hayatta kalma mücadelesi, öte yanda kimliğin yeniden eklenmesi. Yeninin eskinin yerini almasıyla birlikte hem Avrupa etkilerinden hem de içsel, aşağıdan yukarıya doğru gelişen girişimlerden beslenen bir sentez aracılığıyla özgün bir geç Osmanlı mimari modernitesi ortaya çıktı. Ancak ithal mimari biçimlerin benimsenmesi de huzursuzluk yarattı; dönemin bazı tanıkları bunu özgün Osmanlı üslubunun çözülmesi ya da dejenerasyonu olarak algıladı. Bu kaygı, kültürel bir yitim duygusu doğurdu ve özgün biröz-imge ile ortak bir kolektif kimlik yeniden inşa etme çabalarını körükledi. 1873'te yayımlanan Usûl-u Mimârî-i Osmânî, yeni bir "Türk üslubu" sistemleştirme girişimiyle hem bu kültürel huzursuzluğu hem de Osmanlı'nın geleceğe ilişkin daha kapsamlı özeleştirisini gözler önüne serdi. Birinci Ulusal Mimarlık Akımı bu bağlamda doğdu ve imparatorlukta önemli bir iz bıraktı; ne var ki Cumhuriyet Türkiye'sinde 1930'larda terk edildi. Ancak 1980'lerden bu yana yeniden güçlenen bir içe dönüş dalgası, bu önceki hareketi andıran biçimlerde klasik Osmanlı mimarisini canlandırma ve yeniden yorumlama girişimlerini beraberinde getirdi. Bu sunum, aralarında bir asır olan gelenekçi bu iki mimari yenilenme

hareketinin deneyimlerini karşılaştırarak mimari üzerinden Osmanlı ve Türk mekânsal modernleşmesini anlamlandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Mimarisi, Mimari Modernite, Birinci Ulusal Mimarlık Akımı, Türk Üslubu.

MODERNISATION AS TRANSLATION: RELIGION, THE UNIVERSITY AND THE DEMANDS OF THE MODERN STATE

Dr. Micah A. HUGHES

University of North Carolina Chapel Hill/ USA

Abstract

This paper examines how the Theology Faculty at the Darülfünun in the 1920s and 30s became a crucial laboratory for rearticulating the “problem of religion” (din meselesi) in the transition from empire to republic. Rather than treating Republican secularization as a linear displacement of İslam from social and political life, the paper argues that intellectuals at the Darülfünun, and later İstanbul University, helped to translate “religion” (din) into the terms and concepts of social science and thus into a governable object of social-scientific knowledge and modernisation efforts.

Focusing on figures such as Mustafa Şekip Tunç, Mehmet Emin Erişirgil, İsmail Hakkı Baltacıoğlu, and Halil Nimetullah, the paper traces how a semi-idealist yet organicist reading of Bergson intersected with Durkheimian and Maussian notions of religion as a “total social fact” to generate a new university discourse on İslam. In this discourse, Islamic belief and practice were redescribed in functionalist terms and distributed across emergent disciplines—philosophy of religion, law, literature, and sociology—thereby internalizing Euro-American critique (including Enlightenment polemics against Christian scholasticism) into the conceptual transformation of Ottoman-Islamic traditions.

By situating the Theology Faculty’s projects within recent revisions of the “Tanzimat secularization theory,” the paper shows that early Republican thought contained competing answers to the problem of whether religion should be entirely privatized or reconstructed as a social force or “institution”.

The Central claim of this paper is that Darülfünun intellectuals developed a university-based critique that sought not to destroy religion's social imprint but to reassign its institutional function, a move that underwrote distinctive paths of Muslim modernism and left an underrecognized trace on the making of Turkish secularism.

Keywords: Republican Secularization, Problem of Religion, Darülfünun, Muslim Modernism.

BİR TERCÜME OLARAK MODERNLEŞME: DİN, ÜNİVERSİTE VE MODERN DEVLETİN TALEPLERİ

Dr. Micah A. HUGHES

University of North Carolina Chapel Hill/ABD

Özet

Bu makale, 1920’ler ve 1930’larda Darülfünun’daki İlahiyat Fakültesi’nin imparatorluktan cumhuriyete geçiş sürecinde “din meselesi”ni yeniden dile getirmede nasıl kritik bir laboratuvara dönüştüğünü incelemektedir. Cumhuriyet laikleşmesini İslam’ın toplumsal ve siyasal yaşamdan doğrusal biçimde tasfiyesi olarak ele almak yerine makale, Darülfünun’daki ve daha sonra İstanbul Üniversitesi’ndeki aydınların “dini” sosyal bilimin kavram ve terimleriyle tercüme etmeye, böylece onu sosyal-bilimsel bilginin ve modernleşme çabalarının yönetilebilir bir nesnesine dönüştürmeye katkıda bulunduklarını ileri sürmektedir.

Mustafa Şekip Tunç, Mehmet Emin Erişirgil, İsmail Hakkı Baltacıoğlu ve Halil Nimetullah gibi isimlere odaklanan makale, yarı-idealist ancak organizmacı bir Bergson okumasının, dini “bütünsel bir toplumsal olgu” olarak değerlendiren Durkheimci ve Maussçu anlayışlarla nasıl kesişerek İslam üzerine yeni bir üniversite söylemi ürettiğini izlemektedir. Bu söylemde İslam! inanç ve pratik işleve! terimlerle yeniden tanımlanmış ve din felsefesi, hukuk, edebiyat ve sosyoloji gibi filizlenmekte olan disiplinlere dağıtılmış; böylece Avrupa-Amerika kökenli eleştiri —Hristiyan skolastizmine yönelik Aydınlanma polemikleri dahil— Osmanlı-İslam geleneklerinin kavramsal dönüşümünün içine sindirilmiştir.

İlahiyat Fakültesi’nin projelerini “Tanzimat laikleşme teorisi”ne ilişkin güncel revizyonlar çerçevesine yerleştiren makale, erken Cumhuriyet düşüncesinin dinin bütünüyle özelleştirilmesi mi yoksa toplumsal bir güç

ya da “kurum” olarak yeniden inşa edilmesi mi gerektiği sorusuna rekabet eden yanıtlar barındırdığını ortaya koymaktadır. Makalenin temel savı şudur: Darülfünun aydınları, dinin toplumsal izini yok etmeyi değil, kurumsal işlevini yeniden atamayı hedefleyen üniversite temelli bir eleştiri geliştirmiş; bu hamle Müslüman modernizminin özgün yollarını desteklemiş ve Türk laikliğinin oluşumunda yeterince tanınmamış bir iz bırakmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Laikleşmesi, Din Meselesi, Darülfünun, Müslüman Modernizmi

CONSTITUTIONAL REFLECTIONS OF TURKISH MODERNISATION: A PROCESS OF FAILING INSTITUTIONALIZATION

Prof. Haluk ALKAN

İstanbul Ticaret University / Türkiye

Abstract

Turkish modernisation possesses a deep-rooted historical accumulation. The cooperation and conflicts between the Dynasty and the bureaucracy played a decisive role in shaping this accumulation, causing modernisation to emerge as a top-down reform process. The public, with all its diversities, was the last group to be integrated into the modernisation process; this situation became the source of a rivalry between political and bureaucratic actors that reflected upon political institutions. The tension between the bureaucracy and representative-elected bodies became a determining factor in the development of Turkish politics and the constitutional drafting process, particularly after the Second Constitutional Era. Just as in the Ottoman Empire, this rivalry lies in the background of constitutional developments in the Republic of Türkiye, especially after the transition to democratic life. Due to the nature of this competition, Turkish constitutions, rather than being documents that reflect political reality, have possessed contents where the perspectives of the actors influencing the constitutional drafting were formulated. Within this framework, this study aims to identify the traces of this modernisation process within constitutional frameworks from the Ottoman period to the present. Political constitutionalism and empirical institutional analysis constitute the primary theoretical framework and methodology of the study. In light of this theoretical framework, the study discusses how the formulations in the 1876, 1921, 1924, 1961, and 1982 Constitutions reflect

the failing aspects of our modernisation process and their effects on political life and democracy. Furthermore, potential developments are examined in light of institutional formulations and systemic harmony and/or conflicts.

Keywords: Turkish Modernisation, Constitutions, Political Institutionalization, Bureaucracy.

TÜRK MODERNLEŞMESİNİN ANAYASAL İZDÜŞÜMLERİ: AKSAYAN BİR KURUMSALLAŞMA SÜRECİ

Prof. Haluk ALKAN

İstanbul Ticaret Üniversitesi /Türkiye

Özet

Türk modernleşmesi tarihsel açıdan köklü bir birikime sahiptir. Bu birikimin şekillenmesinde Hanedan ve bürokrasi arasındaki iş birliği ve çatışmalar belirleyici rol oynamış, modernleşmenin yukarıdan aşağı bir reform süreci olarak şekillenmesine neden olmuştur. Tüm farklılıkları ile halk modernleşme sürecine en son eklenen kesim olmuş ve bu durum siyasal aktörlerle bürokratik aktörler arasındaki bir rekabetin siyasal kurumlara yansımına kaynaklık etmiştir. Bürokrasi ile temsili seçimli organlar arasındaki gerilim özellikle İkinci Meşrutiyetten sonra Türk siyasetinin gelişiminde ve anayasa yapım sürecinde belirleyici bir unsur olacaktır. Osmanlı Devleti'nde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde de özellikle demokratik hayata geçilmesinden sonra yaşanan anayasal gelişmelerin arka planında bu rekabetin rolü bulunmaktadır. Rekabetin doğası nedeniyle anayasalarımız siyasal realiteyi yansıtan belgeler olmak yerine anayasa yapımına etki eden aktörlerin perspektiflerinin formüle edildiği içeriklere sahip olmuşlardır. Çalışma, bu çerçevede Osmanlı döneminden başlayarak günümüze kadar anayasal çerçevelerin üzerindeki bu modernleşme sürecinin izlerini belirlemeyi amaçlamaktadır. Siyasal anayasacılık yaklaşımı ve ampirik kurumsalcı analiz çalışmanın temel teorik çerçevesini ve yöntemini oluşturmaktadır. Teorik çerçeve ışığında 1876, 1921, 1924, 1961 ve 1982 anayasalarındaki formülasyonların modernleşme sürecimizin aksayan yönlerini nasıl yansıttığı ve siyasal hayat ve demokrasimiz üzerindeki etkileri sırasıyla tartışılacaktır. Yine bu çerçevede kurumsal formülasyonlar ile sistemsel uyum ve/veya çatışmalar ışığında potansiyel gelişmeler incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Anayasalar, Siyasal Kurumsallaşma, Bürokrasi.

THE DEMOCRAT PARTY AT THE BIRTH OF “MODERN” TÜRKİYE

Dr. Reuben SILVERMAN

Independent Scholar/ USA

Abstract

Journals are full of pieces arguing that we are at the dawn of a multipolar era, but that era—if it is even real—is, at best, only beginning. The previous era—if, indeed, it is even previous—was defined by an American preeminence that other countries could oppose or ally with but not ignore. During that era, leaders of Türkiye opted for alliance, albeit to different degrees of intensity. And while the quest for alliance began under the leadership of İsmet İnönü and the CHP, it was during the ten years of Democrat Party (DP) rule that Türkiye’s relations to the American-led Cold War order were Consolidated. As this talk argues, it was also during this period that a particular Vision of capitalist modernity took root.

Because the DP was in power at the moment the Cold War order took shape, the choices its leaders made, the political coalitions they formed, and the tactics they employed to maintain power had a far longer legacy in Türkiye’s political history than DP leaders would have likely anticipated. Likewise, understandings of modernisation in Türkiye during the post-World War II era remain deeply connected to (rhetorical) support liberalized markets and criticism of statism alongside a persistent (non-rhetorical) tendency to pursue heavy-handed State interventions while obscuring the contradiction through repression of critics.

Beyond shaping the contours of Türkiye’s domestic politics and the national Vision of modernity, the DP also position the country in relation to many of

the important development of the Cold War era. It was they who formulated Türkiye's diplomatic responses as decolonisation began in earnest, as the USSR invaded Hungary, as Nassar's version of Pan Arabism gained appeal, as the Bretton Woods System of International exchange became routine, and as the USA intensified its support for authoritarian regimes and the coups that brought them to power. Amid these global currents, DP leaders sought to steer Türkiye towards their own ends.

Keywords: Democrat Party, Capitalist Modernity, Cold War Order, Türkiye's Political History

“MODERN” TÜRKİYE’NİN DOĞUŞUNDA DEMOKRAT PARTİ

Dr. Reuben SİLVERMAN

Bağımsız Araştırmacı/ABD

Özet

Dergiler, çok kutuplu bir çağın şafağında olduğumuzu savunan yazılarla dolu; ancak bu çağ —eğer gerçekten var olacaksa— henüz en iyi ihtimalle başlangıç aşamasındadır. Bir önceki dönem —eğer gerçekten geride kaldıysa— diğer ülkelerin karşı çıkabileceği ya da ittifak kurabileceği, ancak görmezden gelemeyeceği bir Amerikan üstünlüğüyle tanımlandı. Bu dönemde Türkiye’nin liderleri, farklı yoğunluk dereceleriyle de olsa, ittifak yolunu seçtiler. İttifak arayışı İsmet İnönü ve CHP liderliğinde başlamış olsa da Türkiye’nin Amerikan önderliğindeki Soğuk Savaş düzeniyle ilişkileri Demokrat Parti’nin (DP) on yıllık iktidarı döneminde pekişti. Bu konuşmanın ileri sürdüğü üzere, kapitalist modernitenin belirli bir vizyonunun kök salması da yine bu döneme denk gelir.

DP, Soğuk Savaş düzeninin şekillendiği tam da o anda iktidarda olduğundan, liderlerinin aldığı kararlar, oluşturdukları siyasi koalisyonlar ve iktidarı sürdürmek için başvurdukları taktikler, DP liderlerinin öngörmüş olabileceğinden çok daha uzun soluklu bir miras bıraktı Türkiye’nin siyasi tarihine. Benzer biçimde, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Türkiye’deki modernleşme anlayışları, liberalleştirilmiş piyasalara yönelik söylemsel destekle devletçiliğin eleştirisine - ve bununla birlikte devlet müdahalesine söylemsel değil fiilî biçimde başvurma eğilimine, bu çelişkiyi eleştirmenleri susturarak örtbas etme pratiğine - derinden bağlı kalmaya devam etmektedir.

DP, Türkiye’nin iç siyasetinin ve ulusal modernite vizyonunun sınırlarını şekillendirmenin ötesinde, ülkeyi Soğuk Savaş döneminin pek çok önemli

gelişmesine karşı konumlandırdı. Sömürgeleşmenin hız kazanması, Sovyetler Birliği'nin Macaristan'ı işgali, Nasır'ın Pan-Arapçılık vizyonunun cazip hale gelmesi, Bretton Woods uluslararası döviz sisteminin olağan bir işleyişe kavuşması ve ABD'nin otoriter rejimlere ve onları iktidara taşıyan darbelere verdiği desteği yoğunlaştırması gibi gelişmelere Türkiye'nin diplomatik yanıtlarını biçimlendiren DP oldu. Tüm bu küresel akıntılar arasında DP liderleri, Türkiye'yi kendi amaçları doğrultusunda yönlendirmeye çalıştı.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Kapitalist Modernite, Soğuk Savaş Düzeni, Türkiye'nin Siyasi Tarihi

“DEMOCRACY GAP” AND THE ABSENCE OF COLLECTIVE AGONISTIC MOVEMENTS IN TURKISH MODERNISATION

Prof. Yavuz YILDIRIM

Niğde Ömer Halisdemir University / Türkiye

Abstract

Democratization constitutes one of the most significant political dimensions of Turkish modernization. The development of modern political institutions and practices—such as constitutions, parliaments, political parties, and free and regular elections—has progressed through various stages in Türkiye over the last two centuries. Nevertheless, it is still possible to speak of a democratic deficit. Drawing upon and extending arguments developed in previous studies, this paper argues that democracy in Türkiye has not reached the expected level at the institutional sphere due to deficiencies in bottom-up contentious political processes. The primary objective is to demonstrate the relative absence of grassroots social movements in the country’s democratization process. Examined from historical and conceptual perspectives, Turkish democracy has been shaped by both direct and indirect influences stemming from transformations in Western democracies. Political developments ranging from the liberal democracies centered on free and competitive elections after 1945, to the bureaucratically driven public investment initiatives of the 1960s, the anti-imperialist movements of 1968, and the governance-oriented dynamics of the 1990s, have been experienced through the actions of diverse political actors. Although these actors and processes have procedurally brought Türkiye closer to a Western-style democratic model, pluralistic interventions that expand the scope of democracy have yet to become fully institutionalized. Certainly, the challenge of establishing a modern democratic system is not unique to Türkiye.

Nevertheless, for a country aspiring to play a leading role in its region, it can be argued that grassroots initiatives have had only limited influence in efforts to reflect popular power within the political system. Compared With established democracies, social movements in Türkiye have exercised relatively less influence över hierarchical organizations such as trade unions and political parties. Consequently, democracy has remained largely confined within institutional structures operating through elections and political parties. In other Words, throughout the historical process, the policy dimension of politics has been more influential than the politics dimension. Drawing on the conceptual framework developed by leading scholars in the field, including Charles Tilly, Sidney Tarrow, and Donatella della Porta, the paper to be presented at the symposium will investigate the causes and consequences of this deficiency in the Turkish context.

Keywords: Democracy, Social Movements, Political History, Political Sociology.

TÜRK MODERNLEŞMESİNDE DEMOKRASİ AÇIĞI VE ÇEKİŞMECİ HAREKETLERİN EKSİKLİĞİ

Prof. Yavuz YILDIRIM

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi /Türkiye

Özet

Türk modernleşmesinin siyasal açıdan önemli ayaklarından birini demokratikleşme oluşturur. Anayasa, parlamento, siyasi parti, serbest ve düzenli seçimler gibi modern siyasi kurumların ve işleyişlerin Türkiye'deki yansıması, son iki yüzyıldır çeşitli aşamalarda gelişme göstermiştir. Ancak halen bir demokrasi açığından bahsetmek mümkündür. Bu çalışmada, önceki yayınlardaki argümanların fikri takibi yapılarak, Türkiye'de demokrasinin, tabandan işleyen çekışmeci süreçlerdeki eksiklik nedeniyle kurumsal seviyede de beklenen noktaya gelmediğı vurgulanacaktır. Amaç, demokratikleşme sürecinde tabandan yükselen toplumsal hareketlerin eksikliğini göstermektir. Tarihsel ve kavramsal açılardan incelenecek Türkiye demokrasisinde Batılı demokrasilerin dönüşümüne bağı doğrudan ve dolaylı etkiler bulunmaktadır. 1945 sonrası sürecin düzenli serbest seçimler eksenli liberal demokrasilerinden, 1960'ların bürokrasi eksenli kamusal yatırımların öncülüğüne, 1968'in anti-emperyalist arayışlarından 1990'ların yönetim dinamizmine kadar süreçler, farklı siyasal aktörler eliyle deneyimlenmiştir. Bu aktörler ve süreçler, Türkiye'yi Batı tarzı bir demokrasiye prosedürel olarak yaklaştırsa da demokrasinin alanını genişleten, çoğulcu müdahaleler hala tam olarak yerleşememiştir. Muhakkak ki modem bir demokratik sistem kurma sorunu, sadece Türkiye'ye özgü eksiklik değildir. Öte yandan bölgesinde lider konuma gelmek isteyen Türkiye'de, siyasal sistemde halkın gücünü yansıtmak yönündeki girişimlerde taban inisiyatiflerinin belirleyici ya da etkili olma durumunun düşük olduğunu söylemek mümkündür. Toplumsal hareketlerin

sendika ve parti gibi hiyerarşik yapıları etkileme gücü, modern demokrasilerle karşılaştırıldığında görece daha az olmuştur. Buna istinaden demokrasi, seçimler ve partiler üstünden işleyen kurumsal yapıların içinde kalmıştır. Diğer deyişle, siyasetin (politics) siyasa (policy) boyutu tarihsel süreçte daha belirleyici olmuştur. Charles Tilly, Sidney Tarrow, Donatella della Porta gibi alanın önemli isimlerin kavramsal çerçevesiyle birlikte, sempozyumda sunulması planlanan çalışma bu eksenindeki eksikliğin Türkiye'deki neden ve sonuçlarını sorgulayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Demokrasi, Toplumsal Hareketler, Siyasi Tarih, Siyaset Sosyolojisi.

HOW SHOULD WE UNDERSTAND MODERNISATION IN LAW?

Prof. Mehmet Akif AYDIN

Medipol University/Türkiye

Abstract

When we speak of modernisation in law, it should be understood as the extent to which legal systems adapt to and produce Solutions for the social, political, commercial, and economic conditions and needs of the era in which societies live. Attaching a positive connotation to the secularization of the legal Systems of both the Ottoman State and the Republican administration, in other words, their abandonment of Islamic Law, by labeling it “modernisation” carries a positive meaning that, at least in the case of Türkiye, is unearned. On the other hand, instead of such a Wholesale evaluation, one must also consider that denying the contributions of this process in areas where they are deserved would not align with legal reality. We must evaluate with composure the conditions under which changes occurred from the mid-nineteenth century onward, specifically in civil law and particularly in family law, and the “price” that was paid for them; I believe the time for this has finally come. What matters in the radical or limited changes that legal Systems are forced to make is how they produce answers to society’s needs and to what extent they harmonize with the cultural codes inherited from the past. I can say that my work focuses on the changes in law in general, and in civil law (headed by family law) in particular, during the transition from the Ottoman State to the Republic. I hope that this meeting provides us with an opportunity for a mutual and beneficial exchange of ideas.

Keywords: Modernisation in Law, Legal Systems, Family Law, Secularization

HUKUKTA ÇAĞDAŞLAŞMAYI NASIL ANLAMALIYIZ?

Prof. Mehmet Akif AYDIN

Medipol Üniversitesi / Türkiye

Özet

Hukukta çağdaşlaşma denince hukuk sistemlerinin toplumların yaşadıkları çağdaki sosyal, siyasi, ticari ve iktisadi şartlara ve ihtiyaçlara ne ölçüde uyum gösterdiği ve cevap ürettiği anlaşılmalıdır. Osmanlı devletinin ve Cumhuriyet yönetiminin hukuk sisteminin laikleşmesine, diğer bir ifade ile İslam hukukunu terk etmesine pozitif bir anlam yükleyerek çağdaşlaşma ismi verilmesi, en azından Türkiye örneğinde hak etmediği bir pozitif anlam içermektedir. Öte yandan böyle toptancı bir değerlendirme yerine hak ettiği alanlarda bunun getirdiklerini inkâr etmenin de hukuk realitesine uymadığı göz önünde bulundurulmalıdır. On dokuzuncu yüzyılın ortalarından itibaren genel olarak medeni hukuk özellikle de aile hukuku alanında meydana gelen değişikliklerin hangi şartlarda ve nasıl bir fatura ödenerek yapıldığı soğukkanlılıkla değerlendirilmelidir; bunun zamanının artık geldiğini düşünüyorum. Hukuk sistemlerinin yapmak durumunda kaldığı radikal veya sınırlı değişikliklerde toplumun ihtiyaçlarına nasıl bir cevap ürettiği ve geçmişten getirdiği kültürel kodlara ne ölçüde uyum gösterdiği önemlidir. Benim çalışmalarım Osmanlı devletinden Cumhuriyete geçiş sürecinde genel olarak hukukta özel olarak başta aile olmak üzere medeni hukuktaki değişimlere odaklanmıştır diyebilirim. Umarım bu toplantı vesilesiyle karşılıklı ve yararlı bir görüş alışverişinde bulunma imkânımız olur.

Anahtar Kelimeler: Hukukta Çağdaşlaşma, Hukuk Sistemleri, Aile Hukuku, Laikleşme

THE ROLE OF DIPLOMATIC REFORMS IN THE OTTOMAN EMPIRE IN THE 19TH CENTURY IN THE CONSTRUCTION OF THE MODERN STATE

Prof. Namık Sinan TURAN

İstanbul University/Türkiye

Abstract

The 19th century was a period of transformation during which the Ottoman Empire sought to redefine its position in the international System and began to build modern State institutions. During this process, diplomacy evolved from being merely a tool for conducting foreign policy to becoming an important component of the institutional architecture of the modern State. The necessity of integrating into the European balance of power system led the Ottoman administration to restructure its diplomatic organisation; this situation brought about a more institutional and rational relationship between the Central bureaucracy and the mechanisms of external representation. This paper aims to analyze the organisational and principled transformation of Ottoman diplomacy in the 19th century within the context of modern State building.

The study will focus particularly on the restructuring and professionalization of diplomatic institutions. In this context, the Translation Office's function of training bureaucratic staff, the Institutionalization of the foreign service, the proliferation of permanent embassies, and the transformation of diplomatic staff in terms of education, language and specialization will constitute the main areas of examination. These reforms were not only technical administrative regulations; they were also structural changes that enabled the Ottoman bureaucracy to internalize the mode of knowledge production, decision-making processes, and the understanding of international law and balance of power. Thus, the institutional transformation in the field of

diplomacy will be evaluated as part of the empire's effort to adapt to the modern bureaucratic State model. The paper will also address the principled dimension of diplomatic reforms. Issues such as the understanding of sovereignty, compliance with international law norms, multilateral diplomacy, and the strategy of acting within European balance of power politics reveal the transforming principles of Ottoman foreign policy. In this context, diplomacy was not merely the management of foreign relations; it also transformed into a tool for reproducing the legitimacy of the State in the international arena. Ultimately, the study aims to reveal the decisive role of the institutional and mental transformation of Ottoman diplomacy in the 19th century on the administrative capacity, international integration, and bureaucratic professionalization of the modern state.

Keywords: Ottoman Diplomacy, Modern State Building, Translation Office, 19th Century Reform.

19. YÜZYILDA OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA DİPLOMATİK REFORMLARIN MODERN DEVLETİN İNŞASINDAKİ ROLÜ

Prof. Namık Sinan TURAN

İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Özet

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu'nun uluslararası sistemdeki konumunu yeniden tanımlamaya çalıştığı ve modern devlet kurumlarını inşa etmeye yöneldiği bir dönüşüm dönemidir. Bu süreçte diplomasi, yalnızca dış politika yürütme aracı olmaktan çıkarak modern devletin kurumsal mimarisinin önemli bir bileşeni hâline gelmiştir. Avrupa güç dengesi sistemine eklenme zorunluluğu, Osmanlı yönetimini diplomatik örgütlenmesini yeniden yapılandırmaya yöneltmiş; bu durum özellikle merkezi bürokrasi ile dış temsil mekanizmaları arasında daha kurumsal ve rasyonel bir ilişki kurulmasını beraberinde getirmiştir. Bu tebliğ, 19. yüzyılda Osmanlı diplomasisinin geçirdiği örgütsel ve ilkesel dönüşümü modern devlet inşası bağlamında analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Çalışmada özellikle diplomatik kurumların yeniden yapılandırılması ve profesyonelleşmesi üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda Tercüme Odası'nın bürokratik kadro yetiştirme işlevi, hariciye teşkilatının kurumsallaşması, daimî elçiliklerin yaygınlaşması ve diplomasi kadrolarının eğitim, dil ve uzmanlık açısından dönüşümü temel inceleme alanlarını oluşturacaktır. Bu reformlar yalnızca teknik idari düzenlemeler değil; aynı zamanda Osmanlı bürokrasisinin bilgi üretim biçimini, karar alma süreçlerini ve uluslararası hukuk ile güç dengesi anlayışını içselleştirmesini sağlayan yapısal değişimlerdir. Böylece diplomasi alanındaki kurumsal dönüşüm, imparatorluğun modern bürokratik devlet modeline uyum çabasının bir parçası olarak değerlendirilecektir.

Tebliğ ayrıca diplomatik reformların ilkesel boyutunu da ele alacaktır. Özellikle egemenlik anlayışı, uluslararası hukuk normlarına uyum, çok taraflı diplomasi ve Avrupa güç dengesi siyaseti içinde hareket etme stratejisi gibi konular Osmanlı dış politikasının dönüşen prensiplerini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede diplomasi, yalnızca dış ilişkilerin yönetimi değil; aynı zamanda devletin meşruiyetini uluslararası alanda yeniden üretme aracına dönüşmüştür. Sonuç olarak çalışma, Osmanlı diplomasisinin 19. yüzyılda geçirdiği kurumsal ve zihinsel dönüşümün modern devletin idari kapasitesi, uluslararası entegrasyonu ve bürokratik profesyonelleşmesi üzerindeki belirleyici rolünü ortaya koymayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Diplomasisi, Modern Devlet İnşası, Tercüme Odası, 19. Yüzyıl Reformları.

THE EARLIEST CRISES AND RUPTURES OF REPUBLICAN MODERNISATION

Prof. Mehmet Öznur ALKAN

Istanbul University/Türkiye

Abstract

At the end of the First World War, the defeated Ottoman State experienced a collapse in political, social, economic, and humanitarian terms. On October 30, 1918, the Armistice of Mudros was signed; armies began to be disbanded, weapons were surrendered, and the Allied Powers started seizing communication, transportation, and energy resources. The Treaty of Sevres, which defined Türkiye as a small peasant State in the vicinity of Ankara, was a great disappointment. The great resistance—referred to by names such as the National Struggle, the War of Independence, or the Liberation War—would result in victory by objecting to Sevres, and the Armistice of Mudanya would be signed on October 11, 1922.

Thus, the “Armistice Period” parenthesis, which began with the Armistice of Mudros following defeat, Would close with the Armistice of Mudanya following victory. The Armistice Period parenthesis (1918-1922), opened by catastrophe, was closed by triumph.

In the transition process from Empire to Nation-State, the political founding values of the Republic also began to take shape during the Armistice Period. It is possible to summarize these as elections, representation, and the parliament; however, political crises regarding each of these concepts Would be experienced alongside Republican Modernisation.

Following the Armistice of Mudanya, the abolition of the Sultanate, the negotiations of the Treaty of Lausanne, and the declaration of Ankara as the

Capital also emerge as distinct political crises. In fact, the very declaration of the Republic itself turned into a political crisis. In the ensuing process, the Abolition of the Caliphate and the Law on the Maintenance of Order (Tahrir-i Sükun), enacted due to the Sheikh Said Rebellion, triggered new debates. Consequently, the Progressive Republican Party (Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası), the first opposition party of the recently established Republic, was shut down.

This crisis clarified the “red lines” of the Republic’s founding. The justification for closing the party was the “exploitation of religion for politics” and “separatism.” These two issues Would continue to manifest as the two crisis areas of Republican modernisation, appearing sometimes as civil crises and at other times as military coups.

Keywords: Armistice Period, Republican Modernisation, Political Crises, Nation-State.

CUMHURİYET MODERNLEŞMESİNİN İLK KRİZLERİ VE KIRILMA NOKTALARI

Prof. Mehmet Öznur ALKAN

İstanbul Üniversitesi /Türkiye

Özet

Birinci Dünya Savaşı sonunda yenilen Osmanlı Devleti'nde siyasal, toplumsal, ekonomik, insani açıdan bir çöküş yaşanmıştı.

30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi imzalanmış, ordular terhis edilmeye, silahlar teslim edilmeye, İtilaf Devletleri tarafından iletişim, ulaşım ve enerji kaynaklarına el konulmaya başlanmıştı. Türkiye'yi Ankara'nın civarında küçük bir köylü devleti olarak belirleyen Sevr Anlaşması büyük bir hayal kırıklığıydı. Milli Mücadele, İstiklal Harbi, Kurtuluş Savaşı gibi isimlerle anılan büyük direniş, Sevre itiraz ederek, zaferle sonuçlanacak ve 11 Ekim 1922'de Mudanya Mütarekesi imzalanacaktı. Böylece yenilginin ardından imzalanan Mondros Mütarekesi ile başlayan Mütareke Dönemi parantezi, zaferin ardından imzalanan Mudanya Mütarekesi ile bitecekti.

Hezimetle açılan Mütareke Dönemi parantezi (1918-1922) zaferle kapanmıştı. İmparatorluk'tan Ulus Devlete geçiş sürecinde Mütareke Döneminde Cumhuriyet'in siyasal kurucu değerleri de şekillenmeye başlar. Bunları seçim, temsil ve meclis olarak özetlemek mümkündür ki Cumhuriyet Modernleşmesiyle her bir kavramla ilgili siyasal krizler yaşanacaktır.

Mudanya Mütarekesi sonrasında Saltanatın kaldırılması, Lozan Anlaşması müzakereleri ve Ankara'nın Başkent ilan edilişi de birer siyasal kriz olarak karşımıza çıkar. Hatta Cumhuriyet ilanının bizatihi kendisi de bir siyasal krize dönüşür. Bundan sonraki süreçte Hilafet'in İlgası ve Şeyh Said İsyanı ile kabul edilen Takrir-i Sükun Kanunu yeni tartışmaların başlamasına neden

olur, kısa süre önce kurulmuş olan Cumhuriyet'in ilk muhalefet partisi olan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası kapatılır. Bu kriz Cumhuriyet'in kurucu kırmızı çizgilerini belirginleştirir. Partinin kapatılma gerekçesi "dinin siyasete alet edilmesi" ve "bölücülük"tür. Bu iki konu Cumhuriyet modernleşmesinin de iki kriz alanı olarak bazen sivil krizler bazen de askeri darbeler şeklinde kendisini gösterecektir.

Anahtar Kelimeler: Mütareke Dönemi, Cumhuriyet Modernleşmesi, Siyasal Krizler, Ulus Devlet.

REVISITING OTTOMAN REORGANISATION AS A SEARCH FOR SOLUTIONS

Assoc. Prof. Vahdettin IŞIK

Ibn Haldun University / Türkiye

Abstract

The final century of the Ottoman Empire was a period characterized by the most intense efforts toward restructuring. These experiences, which are generally conceptualized as “Ottoman Modernisation” in current literature, are largely read as a process in which the civilizational heritage achieved by a victorious Europe was transferred. This approach evaluates the relationship between civilizations on the axis of a center-periphery relationship and as a unidirectional process where the center transforms the periphery.

The paper asserts that the experiences of the Ottoman Empire during its encounter with Europe in the nineteenth century should be read as an act of appropriation. Accordingly, it proposes reading the experiences conceptualized as Ottoman modernisation as a “reorganization” (yeniden yapılanma) and evaluating what transpired not as a relationship of unidirectional “influence” (tesir), but as an intersubjective relationship of “mutual affectivity” (teessür). An intellectual analysis centered on Elmalıl ı Hamdi Efendi, Said Halim Pasha, and Mehmet Akif constitutes the primary sources of this paper within the literature.

Keywords: Ottoman Modernisation, Restructuring, Center-Periphery, Intersubjective Relationship.

BİR ÇÖZÜM ARAYIŞI OLARAK OSMANLI YENİDEN YAPILANMASINI BUGÜNDEN DÜŞÜNMEK

Doç. Dr. Vahdettin IŞIK

İbn Haldun Üniversitesi/Türkiye

Özet

Osmanlı Devleti'nin son yüzyılı yeniden yapılanma girişimlerinin en yoğun olduğu bir dönemdir. Mevcut literatürde genellikle Osmanlı Modernleşmesi olarak kavramlaştırılan bu deneyimler, büyük ölçüde galip Avrupa'nın vardığı medeniyet mirasının transfer edildiği bir süreç olarak okunmaktadır. Bu yaklaşım, medeniyetler arası ilişkiyi merkez-çevre ilişkisi ekseninde ve merkezin çevreyi dönüştürdüğü tek yönlü bir ilişki olarak değerlendirmektedir. Bu makale, XIX. yüzyılda Osmanlı'nın Avrupa ile karşılaşma sürecinde yaşadığı deneyimlerin bir tahsis ediş olarak okunması gerektiğini ileri sürmektedir. Buna bağlı olarak, Osmanlı modernleşmesi olarak kavramlaştırılan deneyimleri bir "yeniden yapılanma" olarak okumayı ve olup biteni tek yönlü bir 'tesir' ilişkisi yerine özneler arası bir 'teessür' ilişkisi olarak değerlendirmeyi teklif etmektedir. Elmalılı Hamdi Efendi, Said Halim Paşa ve Mehmet Akif'in eksene alındığı bir entelektüel çözümleme elinizdeki tebliğin literatürdeki birincil kaynaklarını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Modernleşmesi, Yeniden Yapılanma, Merkez-Çevre, Öznelerarası İlişki.

REAL REPUBLIC: REPUBLICAN MODERNITY IN LIGHT OF NEW APPROACHES AND SOURCES

Prof. Murat METİNSOY

İstanbul University / Türkiye

Abstract

For a long time, the early Republican period in Türkiye was examined through a State- and elite-centered lens. Both official-modernist and critical approaches, despite their differing assessments, converged on the idea that the State was the decisive force in social transformation. Consequently, the role of ordinary people in shaping Republican modernity was largely left in the background. Since the criteria for political agency were identified with visible, legal, and institutional practices, studies examining opposition also tended to focus on organized, ideological, and overtly protest-based movements. This led to Republican modernisation being interpreted as a top-down “state project,” imposed from above and free from social influences.

This paper offers an alternative perspective to existing early Republican historiography, proposing to read state-society relations through the lens of everyday life. Drawing on theories of politics, history, and society that allow us to understand the implicit and informal dimensions of politics within daily life, and relying on often-neglected historical sources that provide data on concrete points of interaction between State and society in everyday life, it argues that ordinary people’s daily and micro-scale practices of struggle, accommodation, negotiation, and resistance must be treated as part of the political sphere. It demonstrates that — particularly in authoritarian regimes where open, legal, organized, and ideological social movements and channels of opposition are limited — practices such as tax resistance, smuggling, petitions, everyday forms of non-compliance, and informal communication

and social solidarity networks, despite appearing individual, scattered, and insignificant, cumulatively produce significant effects and are capable of shaping state policies and projects.

The paper further argues that this active stance of society under the single-party regime compelled the Republican People's Party and Republican administrators to adopt a mode of governance attentive to public opinion, which in turn opened greater space for the adaptation and negotiation of state policies in the field. Ultimately, it proposes a reconceptualization of Republican modernity—not as a unidirectional project imposed from above, but as a plural and dynamic process shaped by the interventions of ordinary people and reflective of social tendencies, as evidenced by its concrete reality in everyday life.

Keywords: Republican Modernity, Everyday Life, State-Society Relations, Ordinary People.

REEL CUMHURİYET: YENİ YAKLAŞIMLAR VE KAYNAKLAR IŞIĞINDA CUMHURİYET MODERNİTESİ

Prof. Murat METİNSOY

İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Özet

Türkiye’de erken Cumhuriyet dönemi uzun süre devlet ve elit merkezli bir bakışla ele alındı. Hem resmi-modernleşmeci hem de eleştirel yaklaşımlar, farklı değerlendirmelere sahip olsalar da, devletin toplumsal dönüşümde belirleyici olduğu fikrinde birleşti. Buna karşılık, sıradan insanların Cumhuriyet modernitesinin şekillenmesindeki etkileri büyük ölçüde geri planda kaldı. Siyasal failliğin ölçütleri görünür, yasal ve kurumsal pratiklerle özdeşleştirildiğinden, muhalefeti inceleyen çalışmalar da çoğunlukla örgütlü, ideolojik ve açık protesto biçimlerine dayalı hareketlere odaklandı. Bu durum, Cumhuriyet modernleşmesinin yukarıdan aşağıya dayatılmış, toplumsal etkilerden azade bir “devlet projesi” olarak yorumlanmasına yol açtı.

Bu bildiri, mevcut erken Cumhuriyet tarihçiliğine alternatif bir perspektif sunarak, devlet-toplum ilişkilerini gündelik hayatın içinden okumayı öneriyor. Siyasetin gündelik yaşam içinde, zımnî ve enformel biçimlerini anlamamızı sağlayan siyaset, tarih ve toplum kuramlarından hareket ederek, devlet ile toplumun gündelik yaşam içindeki somut etkileşim noktalarına dair veriler sağlayan çoğu zaman ihmal edilmiş tarihsel kaynaklara dayanarak, sıradan insanların gündelik ve mikro ölçekli mücadele, uyum, pazarlık ve direnme pratiklerini siyasal alanın bir parçası olarak ele alınması gerektiğini ileri sürüyor. Özellikle otoriter rejimlerde, açık, yasal, örgütlü ve ideolojik toplumsal hareketlerin ve muhalefet kanallarının sınırlı olduğu durumlarda vergi direnişi, kaçakçılık, dilekçeler, gündelik itaatsizlik biçimleri ve enformel iletişim ve toplumsal dayanışma ağları gibi pratiklerin, bireysel, dağınık ve

önemsizmiş gibi görünmelerine rağmen, birikerek önemli etkiler yarattığını, devlet politikalarını ve projelerini şekillendirebildiğini gösteriyor.

Öte yandan tek parti rejimi altında toplumun bu aktif tutumunun, Cumhuriyet Halk Partisi ve Cumhuriyet idarecilerini kamuoyunu dikkate alan bir yönetim pratiği sergilemeye zorladığını; bunun da devlet politikalarının sahada uyarlanması ve müzakere edilmesine daha fazla alan açtığını ileri sürüyor. Neticede, Cumhuriyet modernitesinin gündelik hayattaki somut gerçekliği itibarıyla yukarıdan dayatılan tek yönlü bir proje olmaktan ziyade, sıradan insanların müdahaleleriyle şekillenmiş, toplumsal temayülleri yansıtan, çoğul ve dinamik bir süreç olarak yeniden kavramsallaştırılmasını öneriyor.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Modernitesi, Gündelik Hayat, Devlet-Toplum İlişkileri, Sıradan İnsanlar.

THE FUNDAMENTAL ISSUES OF OTTOMAN-TURKISH MODERNISATION

Prof. Gökhan ÇETİNSAYA

İstanbul 29 Mayıs University/ Türkiye

Abstract

This paper will discuss the fundamental Issues, crises, and dilemmas that Ottoman-Turkish modernisation encountered throughout its historical trajectory, in light of its historical foundations. From the Nizam-ı Cedid to the Tanzimat, and from the Constitutional period to the Republic, the paper will seek to highlight both continuities and changes. Över approximately two centuries from the late eighteenth century onward, the Ottoman State and its successor, the Republic of Türkiye, grappled with three fundamental Issues - which are also the historical factors that shaped Ottoman-Turkish modernisation.

From the third quarter of the eighteenth century, the Ottoman Empire began to feel the effects of three great “revolutions” unfolding in Europe: the geopolitical impact of the “Eurasian Revolution” - namely, the rise of Russia as a great power; the political impact of the French Revolution; and, över a longer timeframe, the socio-economic impact of the Industrial Revolution. During the “Age of Revolutions” (from the 1770s to the 1820s), which constituted the primary driving force of Ottoman modernisation, the Ottomans confronted three majör issues.

The first was the strategic threat posed by Russia and later the Soviet Union. From the mid-eighteenth century to the end of the Cold War, the greatest source of anxiety for Ottoman and Republican elites - with certain exceptional periods aside - was the threat that Russia, and subsequently the

Soviet Union, posed to Türkiye and its neighbors. Moreover, throughout the nineteenth century, all the strategic rivalries and wars unfolding among the Great Powers - including the "Great Game" and the "Eastern Question" in Eurasia and the broader Middle East, driven primarily by Russia and Britain - directly influenced Ottoman historical developments. The chronic perception of strategic threat and the pursuit of security and survival that took hold among Ottoman elites was inherited in turn by the Republican elites.

The second issue was the winds of nationalism and separatism that, in the wake of the French Revolution, began to emerge across Ottoman territories from the early nineteenth century onward - first affecting all non-Muslim minorities in succession, and then, from the early twentieth century, Muslim communities such as the Albanians and Arabs. For the founding elites of both the Ottoman Empire and the Republic, the "question of nations" became an existential matter. The question of "integrating" ethnic or cultural minorities - or those who identified as minorities - into the Republic of Türkiye as a national State has remained one of the most fundamental challenges in both domestic and foreign affairs.

The third issue can be seen as Türkiye's economic conditions (its underdevelopment), its fiscal vulnerability, and its resulting dependence on external powers throughout this two-century period. In sum, these structural factors and chronic issues - each interconnected with the others - determined the fundamental parameters of Ottoman-Turkish modernisation over the past two hundred years.

Keywords: Ottoman-Turkish Modernisation, Strategic Threat, Nationalism, Economic Dependence

OSMANLI-TÜRK MODERNLEŞMESİNİN TEMEL MESELELERİ

Prof. Gökhan ÇETİNSAYA

İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi / Türkiye

Özet

Bu tebliğde Osmanlı-Türk modernleşmesinin tarihi temelleri ışığında, tarihsel serüveni boyunca karşılaştığı temel meseleler, krizler, çıkmazlar veya açmazlar tartışılacaktır. Nizam-ı Cedit'ten Tanzimat'a, Meşrutiyetten Cumhuriyete, süreklilik ve değişimler vurgulanmaya çalışılacaktır. 18. yüzyılın sonlarından itibaren, yaklaşık iki yüzyıllık dönemde Osmanlı Devleti ve mirasçısı olan Türkiye Cumhuriyeti üç temel mesele ile uğraşmıştır. Bunlar aynı zamanda Osmanlı-Türk Modernleşmesini şekillendiren tarihsel faktörleridir. 18. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'da meydana gelen üç büyük 'devrimin' etkilerini hissetmeye başladı: 'Avrasya Devrimi'nin, yani Rusya'nın büyük bir güç olarak yükselişinin jeopolitik etkisi; Fransız Devrimi'nin siyasi etkisi ve daha uzun vadede Sanayi Devrimi'nin sosyo-ekonomik etkisi. Osmanlı modernleşmesinin temel ivmesinin oluştuğu 'Devrimler Çağında' (1770'lerden 1820'lere) Osmanlılar üç büyük meseleyle karşı karşıya kaldı. Birincisi, Rusya/Sovyetler Birliği'nin yarattığı stratejik tehdittir. 18. yüzyıl ortalarından Soğuk Savaş'ın bitimine kadar olan sürede Osmanlı ve Cumhuriyet elitleri açısından en büyük endişe kaynağı (belirli istisnai dönemler hariç) önce Rusya ve sonra Sovyetler Birliği'nin Türkiye ve komşuları üzerinde yarattığı tehdit olmuştur. Bunun yanı sıra, 19 yüzyılda (başta Rusya ve İngiltere olmak üzere) Büyük Güçler arasında (Avrasya ve geniş Ortadoğu'da) cereyan eden 'Büyük Oyun' ve 'Doğu Sorunu' dahil bütün stratejik rekabetler ve savaşlar Osmanlı tarihsel gelişmelerini doğrudan etkilemiştir. Osmanlı elitlerinde bu süreçte kronikleşen stratejik tehdit algısı ve

güvenlik/beka arayışı Cumhuriyet elitlerine de miras kalmıştır. İkincisi, Fransız İhtilali sonrasında, 19. yüzyılın başından itibaren Osmanlı topraklarında ortaya çıkan, önce sırasıyla bütün gayrimüslim azınlıkları ve daha sonra 20. yüzyılın başlarından itibaren (Arnavutlar ve Araplar gibi) Müslüman unsurları etkisi altına alan milliyetçilik (ve ayrılıkçılık) rüzgarlarıdır. Osmanlı ve Cumhuriyetin kurucu elitleri için ‘milletler sorunu’, bir beka sorununa dönüşmüştür. Etnik veya kültürel azınlıkların veya kendini azınlık hissedenlerin, bir milli devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti’ne ‘entegrasyonu’ meselesi en temel (iç ve dış) meselelerinden biri olmaya devam etmiştir. Üçüncü mesele ise bu iki yüzyıllık dönemde Türkiye’nin iktisadi koşulları (geri kalmışlığı) ile mali bakımdan kırılganlığı ve bu bakımdan dışa (Büyük Güçlere) bağımlılığı olarak görülebilir. Sonuç olarak, her biri birbirleriyle bağlantılı olan bu yapısal faktörler yahut kronik meseleler, son iki yüz yıllık dönemde, Osmanlı-Türk modernleşmesinin temel parametrelerini belirlemiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı-Türk Modernleşmesi, Stratejik Tehdit, Milliyetçilik, Ekonomik Bağımlılık.

RETHINKING MODERNISATION IN TÜRKİYE: BEYOND CONTINUITY AND RUPTURE

Prof. Nuray MERT

Researcher and Author/ Türkiye

Abstract

The Ottoman-Turkish modernisation process has been the subject of extensive study and debate. Within this framework, a substantial body of literature exists on Ottoman modernisation — which accelerated particularly during the Tanzimat period — as well as on the Republican era. One of the prominent themes in this literature is the debate over continuity and rupture. Alongside perspectives that emphasize continuity between Republican modernisation and the Ottoman reform process, there are views that regard the Republican period as a radical break. I count myself among those who believe both dimensions must be considered together.

A second major issue is the identification of modernisation with Westernization. The fact that modernisation in non-Western societies took place within this framework has been criticized as “cultural alienation,” and this has been particularly problematized with respect to the modernisation of the Muslim world. I believe this issue has not been sufficiently debated — or more precisely, that the debate has been shaped too narrowly around the dimension of “alienation.” I think the themes of “Western imitation,” “cultural imposition,” and “Western-centric modernisation” focus exclusively on the cultural dimension of modernisation. In this respect, such critiques converge with Orientalist thinking, which holds that modernisation is a process natural and native to the West, yet irreconcilable with Muslim culture, achievable only through coercion, and therefore doomed to failure. This convergence may appear paradoxical at first glance.

In fact, among the prominent approaches Within the Muslim world's modernisation process, the conservative objection points to the necessity of modernisation occurring Within "our own cultural" codes, as opposed to being imposed through Western cultural forms. Islamic modernists, meanwhile, emphasize the possibility of a modernisation emerging from Within Islamic belief in the fields of science and technology. While the two perspectives appear to overlap substantially, they also exhibit differences. The debate between Yahya Kemal and Babanzade Ahmed Naim offers a good illustration of this point.

On the other hand, the dimension of cultural change is undeniably significant for the non-Western World, and for the Muslim world in particular. However, evaluating this process by focusing solely on cultural change ignores the fact that modernisation was also an extremely painful process of transformation within the Western world itself. This becomes easier to grasp when we consider that, by the nineteenth century, the West being held up for comparison was already a largely secularized one. For example, the rebellions against political centralization during the Ottoman reform process — and even during the Republican period — were at times framed in "cultural/religious" terms, but were largely the result of local power structures resisting the construction of a modern State. The emphasis on Turkish as the official language from the First Constitutional period onward was not only a product of the development of nationalism in the Western sense, but more importantly a necessary consequence of the adoption of parliamentarism. Similarly, the modernisation of the Abdülhamid II era — which suspended the Chamber of Deputies — also necessitated a process of "Turkification" as an inevitable outcome of the expansion of education and the development of a modern bureaucracy.

In sum, I believe that revisiting existing approaches to the modernisation process in Türkiye is important for our understanding of this phenomenon.

Keywords: Continuity and Rupture, Cultural Alienation, Ottoman-Turkish Modernisation, Westernization

TÜRKİYE’DE MODERNLEŞMEYİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: SÜREKLİLİK VE KOPUŞUN ÖTESİNDE

Prof. Nuray MERT

Araştırmacı ve Yazar/Türkiye

Özet

Osmanlı-Türkiye modernleşme süreci bugüne kadar çok çalışma ve tartışma konusu olmuştur. Bu süreç çerçevesinde, özellikle Tanzimat dönemiyle hızlanan Osmanlı modernleşmesi ve Cumhuriyet dönemi üzerine büyük bir külliyat mevcuttur. Bu süreç çerçevesinde, öne çıkan temalardan biri, süreklilik ve kopuş tartışmalarıdır. Cumhuriyet modernleşmesi ile Osmanlı reform süreci arasında sürekliliği öne çıkaran bakışların yanı sıra, Cumhuriyet dönemini köklü bir kopuş olarak gören bakışlar mevcuttur. Ben, her iki boyutun birlikte dikkate alınması gerektiğini düşünenlerdenim. İkinci olarak, modernleşme sürecinin Batılılaşma ile özdeşleşmiş olması diğer bir tartışma konusu teşkil eder. Batı dışı toplumlarda modernleşmenin bu çerçevede gerçekleşmiş olması ‘kültürel yabancılaşma’ olarak eleştiri konusu olmuştur. Bu konu özellikle ‘müslüman dünya’nın modernleşmesi açısından sorunsallaştırılmıştır. Ben, bu hususun yeterince tartışılmadığını düşünüyorum. Daha doğrusu, bu konuda tartışmanın fazlasıyla ‘yabancılaşma’ boyutu çerçevesinde şekillendiğini düşünüyorum. ‘Batı taklitçiliği’, ‘kültürel dayatma’ veya ‘Batı merkezli modernleşme’ temalarının, modernleşmenin sadece kültürel boyutuna odaklandığını düşünüyorum. Bu açıdan, Oryantalist düşüncenin, modernleşmenin Batı’ya özgü ve doğal gelişen bir süreç olmasına karşılık, müslüman kültür ile uzlaşmaz ve ancak zorlama ile gerçekleşen bu nedenle de başarısızlığa mahkûm olduğunu fikri ile örtüşün Bu örtüşme ilk bakışta paradoksal gibi görünebilir. Aslında, müslüman dünyanın modernleşme sürecinde, öne çıkan yaklaşımlardan muhafazakar

itiraz, modernleşmenin Batılı kültürel formlar içinde dayatılmasına karşı ‘bizim kültürel’ kodlarımız içinde gerçekleşmesinin gerekliliğine işaret eder. İslam modernistleri ise, bilim ve teknoloji alanlarında İslam inancı içinden bir modernleşmenin imkanını vurgular. Her iki bakış açısı büyük ölçüde örtüşüyor gibi görünmesine karşılık, farklılıklar da arz eder. Yahya Kemal ile Babanzade Ahmed Naim arasındaki tartışma bu konuda iyi bir örnek teşkil eder. Diğer taraftan, Batı dışı dünya ve münhasıran müslüman dünya açısından kültürel değişim boyutu kuşkusuz önemsiz değildir. Ancak, bu süreci sadece kültürel değişime odaklanarak değerlendirmek, modernleşmenin Batı dünyasında da çok sancılı bir dönüşüm süreci olduğu gerçeğini göz ardı eder. Oysa, on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, mukayese edilen Batı’nın, büyük ölçüde sekülerleşmiş bir Batı olduğunu dikkate alırsak, bu hususu kavramamız kolaylaşır. Mesela, Osmanlı reform sürecinde ve hatta Cumhuriyet sürecinde siyasi merkezileşmeye karşı isyanlar zaman zaman ‘kültürel/dini’ boyutu öne çıkarılsa da büyük ölçüde modern bir devlet inşasına karşı yerel iktidar ısrarının sonucuydu. Birinci Meşruiyet döneminden itibaren Türkçenin resmi dil olarak vurgulanması Batılı manada ulusçuluk fikrinin gelişmesi yanı sıra ve daha önemlisi Parlamentarizmin benimsenmesinin zorunlu bir sonucuydu. Diğer taraftan, Meclisi Mebusan’ı tatil eden II. Abdülhamid dönemi modernleşmesi de eğitimin yaygınlaştırılması ve modern bürokrasinin geliştirilmesinin sonucu olarak ‘Türkçeleşmeyi zorunlu kılıyordu. Özetle, Türkiye’de modernleşme süreci üzerine mevcut yaklaşımların yeniden gözden geçirilmesinin bu olguyu kavramamız açısından önemli olduğunu düşünüyorum.

Anahtar Kelimeler: Süreklilik ve Kopuş, Kültürel Yabancılaşma, Osmanlı-Türkiye Modernleşmesi, Batılılaşma.

IDENTITY, INTERACTION, AND THE DYNAMICS OF MODERNISATION IN TURKISH THOUGHT FROM THE PERSPECTIVE OF WESTERNISATION

Assist. Prof. Ahmet KÖROĞLU

İstanbul University/Türkiye

Abstract

This work examines the concepts of “indigeneity” and “nationality” in contemporary Turkish thought within the framework of the Westernisation process and intellectual interactions. The primary aim of the study is to analyze the role of these interactions—intensifying particularly since the nineteenth century—in the formation and transformation of Turkish thought, and to explore their relationship with debates on indigeneity. In this context, it is argued that intellectual borrowings from the West, from the Tanzimat period to the Republican era, were not merely acts of technical transfer; rather, they functioned as carriers of new modes of thought, ideological orientations, and cultural codes.

The study contends that the concepts of indigeneity and nationality are not fixed and homogeneous categories; instead, they are dynamic constructs that acquire multiple meanings depending on ideological, historical, and social contexts. Indigeneity is defined not simply as an inward-looking or static ideology, but as a dynamic stance and a form of cultural defense developed against alienation, artificiality, and the “other.” It is demonstrated that various ideological currents in Turkish thought—such as nationalism, conservatism, Islamism, and socialism—have all developed, albeit in different ways, through interaction with external intellectual traditions. This situation is inherent to the nature of intellectual production and renders the shaping of Turkish thought through cultural interactions during the modernisation period inevitable.

In conclusion, the study argues that debates on indigeneity and nationality in Turkish thought should be evaluated not through absolute criteria, but within the framework of historical processes, networks of Interaction, and ideological positioning. It further emphasizes that external influences do not render thought “non-indigenous” or “non-national”; on the contrary, such interactions have played a vital and continuous role in the development of Turkish thought.

Keywords: İndigeneity, Nationality, Turkish Thought, Westernisation..

BATILILAŞMA PERSPEKTİFİNDEN TÜRK DÜŞÜNCESİNDE KİMLİK, ETKİLEŞİM VE MODERNLEŞME DİNAMİKLERİ

Dr. Ahmet KÖROĞLU

İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Özet

Bu çalışma, çağdaş Türk düşüncesinde “yedilik” ve “millilik” kavramlarını Batılılaşma serüveni ve düşünsel etkileşimler çerçevesinde ele almaktadır. Çalışmanın temel amacı, özellikle 19. yüzyıldan itibaren yoğunlaşan bu etkileşimlerin Türk düşüncesinin oluşumu ve dönüşümündeki rolünü incelemek ve bu sürecin yedilik tartışmalarıyla ilişkisini ortaya koymaktır. Bu bağlamda, Tanzimat’tan Cumhuriyet dönemine uzanan süreçte Batı’dan yapılan fikri alımlamaların yalnızca teknik bir aktarım faaliyeti olmadığı, aksine yeni düşünce biçimlerinin, ideolojik yönelimlerin ve kültürel kodların taşıyıcısı olduğu savunulmaktadır.

Makale, yedilik ve millilik kavramlarının sabit ve homojen kategoriler olmadığını; ideolojik, tarihsel ve toplumsal bağlamlara göre değişen, çoğul anlamlar taşıyan dinamik yapılar olduğunu ileri sürmektedir. Yedilik, çalışmada yalnızca içe kapalı veya statik bir ideoloji olarak değil; yabancılaşmaya, yapaylığa ve “öteki”ne karşı geliştirilen dinamik bir duruş ve kültürel bir korunma zırhı olarak tanımlanmaktadır. Türk düşüncesinde milliyetçilik, muhafazakârlık, İslamcılık ve sosyalizm gibi farklı ideolojik akımların her birinin, farklı biçimlerde de olsa, dış düşünce dünyalarıyla etkileşim içinde geliştiği gösterilmektedir. Bu durum, düşünsel üretimin doğası gereği olup, Türk düşüncesinin modernleşme döneminde kültürel etkileşimler üzerinden şekillenmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

Sonuç olarak alışma, Türk düşünçesinde yedilik ve millilik tartışmalarının, mutlak ltler üzerinden değil; tarihsel süreçler, etkileşim ağları ve ideolojik konumlanışlar çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymakta ve dışsal etkileşimlerin düşünceyi “yerli ve milli” olmaktan çıkarmadığını; aksine bu etkileşimlerin Türk dşnesinin geleişim sürecindeki hayati önemini ve sürekliliğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yedilik, Millilik, Türk Dşnesi, Batılılaşma.

FROM EMPIRE TO NATION-STATE: OTTOMAN AND REPUBLICAN MODERNISATIONS IN THE COLONIAL AGE

Prof. Yasin AKTAY

Ankara Yıldırım Bayezıt University / Türkiye

Abstract

This study approaches the modernisation process extending from the Ottoman Empire to the Republic not as a continuation of the same üne, but as a paradigmatic shift regarding the very nature of “contemporaneity” (çağdaşlaşma). The fundamental claim is that Ottoman modernisation possessed a selective, instrumental, and sovereignty-centered character, Whereas Republican modernisation pivoted toWard a more holistic, normative framework that prioritized cultural transformation.

The Ottoman Empire, particularly starting from the Tanzimat (Reorganisation) period, imported modem institutions to compensate for military, administrative, and economic decline relative to the West; however, it sought to conduct this process Within its own political will. Modernisation here was essentially a pragmatic choice aimed at increasing State capacity, overcoming technological backWardness, and maintaining International competitiveness. Consequently, it was possible to adopt Western techniques, institutional organisations, and scientific knowWledge Without vieWing Western cultural codes, social identity, or lifestyle as a mandatory model.

In the Republican era, however, the axis of modernisation shifted significantly. Modernisation was no longer merely a project of technical and institutional progress, but became a project to construct a new society, a new identity, and a new lifestyle. In this context, the West was positioned—beyond its technological superiority—as the source of civil norms and the legitimate

way of life; cultural transformation superseded technical transformation. Reforms ranging from dress and language to law and daily life served as concrete indicators of this new orientation.

The study compares these two distinct styles of modernisation Within the global hierarchies of the colonial age and argues that the Turkish experience offers a unique example for the literature on non-Western modernities. Ultimately, the discussion asserts that the difference between the Ottoman's selective modernisation and the Republic's transformative modernisation represents not just a change in regime, but a radical shift in mentality regarding the meaning of modernity itself.

Keywords: Ottoman Modernisation, Republican Modernisation, Cultural Transformation, Nation-State.

İMPARATORLUKTAN ULUS-DEVLETE: KOLONYAL ÇAĞDA OSMANLI VE CUMHURİYET MODERNLEŞMELERİ

Prof. Yasin AKTAY

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Türkiye

Özet

Bu çalışma Osmanlı'dan Cumhuriyete uzanan modernleşme sürecini aynı çizginin devamı olarak değil, çağdaşlaşmanın mahiyeti bakımından ortaya çıkan paradigmatik bir yön değişimi olarak ele almaktadır. Temel iddia, Osmanlı modernleşmesinin seçici, araçsal ve egemenlik merkezli bir karakter taşıdığı; Cumhuriyet modernleşmesinin ise daha bütüncül, normatif ve kültürel dönüşümü önceleyen bir çerçeveye yöneldiğidir. Osmanlı İmparatorluğu, özellikle Tanzimat'tan itibaren Batı karşısındaki askeri, idari ve ekonomik gerilemeyi telafi etmek amacıyla modern kurumları ithal etmiş, ancak bu süreci kendi siyasal iradesi içinde yürütmeye çalışmıştır. Burada modernleşme, temelde devlet kapasitesini artırmak, teknolojik geri kalmışlığı aşmak ve uluslararası rekabet gücünü korumak amacıyla yapılan pragmatik bir tercihtir. Bu nedenle, Batı'nın kültürel kodlarını, toplumsal kimliğini veya yaşam tarzını zorunlu bir model olarak görmeksizin Batılı teknikleri, kurumsal organizasyonları ve bilimsel bilgiyi benimsemek mümkün olabilmiştir.

Cumhuriyet döneminde ise modernleşmenin ekseni belirgin bir şekilde kaymıştır. Modernleşme, artık yalnızca teknik ve kurumsal bir ilerleme projesi olmaktan çıkmış, yeni bir toplum, yeni bir kimlik ve yeni bir yaşam tarzı inşa etme projesine dönüşmüştür. Bu bağlamda Batı, sadece teknolojik üstünlüğünün ötesinde, medeni normların ve meşru yaşam biçiminin kaynağı olarak konumlandırılmış; kültürel dönüşüm teknik dönüşümün önüne geçmiştir. Kılık kıyafetten dile, hukuktan gündelik yaşama uzanan inkılaplar, bu yeni yönelimin somut göstergeleridir.

Çalışma, kolonyal çağın küresel hiyerarşileri içinde bu iki farklı modernleşme tarzını mukayese etmekte ve Türkiye deneyiminin Batı dışı moderniteler literatürü için özgün bir örnek sunduğunu savunmaktadır. Sonuç olarak tartışma, Osmanlı'nın seçici modernleşmesi ile Cumhuriyetin dönüştürücü modernleşmesi arasındaki farkın, sadece bir rejim değişikliği değil, aynı zamanda modernitenin bizatihi anlamına ilişkin köklü bir zihniyet kırılmasını temsil ettiğini ileri sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Modernleşmesi, Cumhuriyet Modernleşmesi, Kültürel Dönüşüm, Ulus-Devlet.

HIGHER EDUCATION IN MODERN TÜRKİYE: THE ROCKEFELLER AND FORD FOUNDATIONS

Prof. Ali ERKEN

Marmara University/ Türkiye

Abstract

This paper examines the influence of American institutions on education policies in Republican-era Türkiye, specifically focusing on the Rockefeller Foundation, the Ford Foundation, and Robert College. The study aims to historically analyze the activities of these institutions from the late Ottoman period extending into the Cold War years. The involvement of the relevant organisations in fields such as medicine, engineering, basic Sciences, and the humanities Within Türkiye will be discussed.

Within this framework, the paper will address the roles played by these foundations and the College in the establishment and development of leading educational institutions in modern Türkiye, including Boğaziçi University, Hacettepe University, Middle East Technical University (METU), and Ankara Science High School. Finally, the relationship between these activities, the Cold War era, and the interests of American foreign policy will be evaluated.

Keywords: Education Policies, Rockefeller Foundation, Modern Türkiye, Cold War.

MODERN TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM: ROCKEFELLER VE FORD VAKIFLARI

Prof. Ali ERKEN

Marmara Üniversitesi/Türkiye

Abstract

Bildiri Amerikan kuramlarının Cumhuriyet dönemi Türkiye’sindeki eğitim politikaları üzerindeki etkisini Rockefeller Vakfı, Ford Vakfı ve Robert Koleji özelinde ele alacaktır. Bildiri, bu kurumların Osmanlı’nın son döneminden Soğuk Savaş yıllarına uzanan faaliyetlerini tarihsel açıdan incelemeyi amaçlamaktadır. İlgili kurumların tıp, mühendislik, temel ve beşeri bilimler gibi alanlarda Türkiye’deki faaliyetleri tartışılacaktır. Bu çerçevede, Boğaziçi Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi ve Ankara Fen Lisesi gibi modern Türkiye’nin önde gelen eğitim kurumlarının kuruluş ve gelişim süreçlerinde vakıfların ve Kolej’in oynadığı role değinilecektir. Son olarak, bu faaliyetlerin Soğuk Savaş dönemi ve Amerikan dış politikası çıkarlarıyla ilişkisi değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim Politikaları, Rockefeller Vakfı, Modern Türkiye, Soğuk Savaş.

THE CENTURY OF HIGHER EDUCATION IN THE REPUBLIC: THE HISTORICAL COURSE OF ORGANISATIONAL TRANSFORMATION, GOVERNANCE, AND AUTONOMY (1923-2023)

Prof. Alim ARLI

Marmara University / Türkiye

Abstract

The first century of the Republic constitutes one of the distinctive facets of Türkiye's modernisation journey, and higher education has been both the subject and object of that journey. The century-long transformation stretching from the dissolution of the Darülfünun tradition in 1933 to the first quarter of the twenty-first century is composed of multiple layers. Beyond the quantitative growth of higher education, it is a history of explicit and implicit negotiation in which the relationship between the state and academia, the concept of autonomy, and the plurality of institutional forms have been continuously redefined. This history also makes visible the connections between the epistemological orientations and preferences of Republican modernisation and its institutional practices.

In order to make sense of the century-long transformation between 1923 and 2023, I will attempt to read three layers of data and analysis together: (i) the normative dimensions of organizational change, based on the principal laws, statutory decrees, and Constitutional Court rulings governing higher education; (ii) discursive constructions derived from a systematic review of development plans, Council of Higher Education (YÖK) strategy documents, and major policy reports; and (iii) a quantitative mapping of one hundred years of higher education statistics — including numbers of students, faculty members, and universities, along with indicators of institutional diversity. This three-layered reading renders empirically visible the tensions within the higher education dimension of modernisation.

The analysis reveals that the system followed a four-period trajectory: (I) Ministerial Control and Establishment (1923-1946), (II) Academic Autonomy and Institutional Pluralization (1946-1973), (III) An Attempt at Limited Rationalization (1973-1981), and (IV) Mass Expansion under Centralized Control (1981-2023).

The first finding to be shared in the presentation concerns the logic of system-level structuring in higher education. Viewed through Burton Clark's triangle of academic coordination, the system was positioned close to the academic oligarchy corner during Periods II and III, While in Period IV it shifted toWard an inner zone oscillating betWeen a state-academia hybrid (the YÖK framework) and a market-academia hybrid (foundation universities). Second, in terms of the development of legal norms, the definition of autonomy reached its broadest formulation in the 1946-1973 period, only to become progressively ambiguous vis-à-vis the state and the market in subsequent decades. Third, in the expansion of higher education, policy construction was successively dominated by foreign expert opinion, then centralized bureaucratic planning, and during the YÖK period by policy-making produced under strong academic-political oversight. The framework of groWth policy changed With the 1982 reform, through Which the university form became the dominant institutional type in higher education and academies and higher schools Were abolished. Across the different periods of Republican modernisation, higher education initially developed along a pluralist institutional plane, but as the dominance of centralizing legislation Consolidated, this tendency gave way to uniformity.

The presentation Will attempt to draw an organizational and institutional panorama of Republican-era higher education, draWing on legal texts, policy construction documents, and official statistics. A range of discussions Will be conducted on the tensions that have persisted throughout the century-long transformation — centralized control versus academic autonomy, uniformity versus plurality, and the local versus the universal.

Keywords: Higher Education, Republican Modernisation, Organizational Transformation, Academic Autonomy.

CUMHURİYETİN YÜKSEKÖĞRETİM ASRI: ÖRGÜTSEL DÖNÜŞÜM, YÖNETİŞİM VE ÖZERKLİĞİN TARİHİ SEYRİ (1923-2023)

Prof. Alim ARLI

Marmara Üniversitesi / Türkiye

Özet

Cumhuriyetin ilk yüzyılı, Türkiye'nin modernleşme serüveninin özgün veçhelerinden birini oluşturur ve yükseköğretim bu serüvenin hem öznesi hem nesnesi olmuştur. Darülfünun geleneğinin 1933'teki tasfiyesinden yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreğine kadar uzanan asırlık dönüşüm çeşitli katmanlardan oluşur. Yükseköğretimin nicel büyümesinin yanı sıra devlet ve akademi ilişkisi, özerklik kavramının ve kurumsal biçim çoğulluğunun sürekli yeniden tarif edildiği açık ve örtük bir müzakere tarihidir. Bu tarih, Cumhuriyet modernleşmesinin epistemolojik yönelim ve tercihleri ile kurumsal pratikleri arasındaki bağları da görünür kılar.

1923-2023 arasındaki yüzyıllık dönüşümü anlamlandırmak için üç veri ve tahlil katmanını birlikte okumayı deneyeceğim: (i) yükseköğretimi düzenleyen temel kanunlar, kanun hükmünde kararnameler ve Anayasa Mahkemesi kararlarına dayalı olarak örgütsel değişimin normatif boyutları; (ii) kalkınma planları, YÖK strateji belgeleri ve temel politika raporlarının sistemli olarak gözden geçirilmesine dayalı söylemsel inşalar; (ili) bir asırlık yükseköğretim istatistiklerinin — öğrenci, öğretim üyesi, üniversite sayıları ve kurumsal çeşitlilik göstergeleri — nicel haritalanması. Üç katmanlı okuma, modernleşmenin yükseköğretim ayağındaki gerilimleri ampirik olarak görünür kılmaktadır.

Analiz, sistemin dört dönemli bir seyir izlediğini ortaya koymaktadır: (I) Bakanlık Kontrolündeki Kuruluş (1923-1946), (II) Akademik Özerklik ve

Kurumsal Çoğullaşma (1946-1973), (III) Sınırlı Akılcılaştırma Denemesi (1973-1981) ve (IV) Merkezi Denetime Dayalı Kitleselleşme (1981-2023).

Sunumda paylaşılabacak bulgulardan ilki, yükseköğretimin sistem düzeyinde yapılanma mantığıdır. Burton Clark akademik eşgüdüm üçgeninde bakıldığında, sistem II. ve III. Dönemlerde akademik oligarşi köşesine yakın konumlanırken, IV. Dönemde devlet-akademi melezi (YÖK çerçevesi) ile piyasa-akademi melezi (vakıf üniversiteleri) arasında salınan bir iç bölgeye kaymıştır. İkinci olarak, hukuki norm gelişiminde özerkliğin tanımı 1946-1973 döneminde en geniş tanımına erişirken, sonraki on yıllarda devlet ve piyasa karşısında sürekli muğlaklaşmıştır. Üçüncü olarak, yükseköğretimin genişlemesinde önce yabancı uzman görüşü, sonrasında merkezi bürokratik planlama ve YÖK döneminde ise güçlü akademik-siyasi denetim altında üretilen siyasa inşası egemen olmuştur. Üniversite formunun yükseköğretimde egemen forma dönüştüğü ve akademilerin ve yüksekokulların kaldırıldığı 1982 reformuyla büyüme politikasının çerçevesi değişmiştir. Cumhuriyet modernleşmesinin farklı dönemlerinde yükseköğretim kurumsal biçimler açısından önce çoğulcu bir düzlemde gelişmiş ancak merkezi kanunların egemenliği pekiştikçe bu eğilim tekdüzeleşmiştir.

Sunumda hukuki metinler, siyasa inşası metinleri ve resmi istatistiklerden hareketle Cumhuriyet dönemi yükseköğretiminin örgütsel ve kurumsal bir panoraması çizilmeye çalışacaktır. Yüzyıllık dönüşümün ardında süreklilik arz eden gerilimler — merkezi kontrol ile akademik özerklik, tekdüzelik ile çoğulluk, yerlilik ile evrensellik — üzerinde çeşitli tartışmalar yürütülecektir.

Anahtar Kelimeler: Yükseköğretim, Cumhuriyet Modernleşmesi, Örgütsel Dönüşüm, Akademik Özerklik.

THE MURADYAN COLLEGE OF VENICE IN OTTOMAN MODERNISATION: TRANSNATIONAL INTELLECTUAL NETWORKS AND THE CIRCULATION OF KNOWLEDGE

Prof. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ

Ankara University/ Türkiye

Abstract

The Muradyan College, operating in Venice during the Ottoman modernisation process, created a multidimensional sphere of intellectual and cultural interaction between the Ottoman Empire and Europe. The Armenian students educated there became one of the Ottoman Empire's intellectual gateways to the West through the connections they established with other centers of learning in Europe. The high-quality education provided at the Muradyan College laid the groundwork for the emergence of a well-equipped class of intellectuals in fields as diverse as language, literature, philosophy, law, economics, and theology. Upon returning to Ottoman lands, these intellectuals contributed directly to the modernisation process by taking up senior bureaucratic and intellectual positions.

This study aims to examine the role of the Muradyan College in Ottoman modernisation within the framework of transnational intellectual networks and the circulation of knowledge. The research is based on qualitative historical analysis of educational records and printed works from the period. The college's founding, curriculum, student profile, and the career paths of its graduates have been examined, and the international distribution of educational networks and their relationship to the political conjuncture of the era have been analyzed.

The findings demonstrate that the Muradyan College was not merely an educational institution, but also a multilayered center of intellectual

production and transmission that helped shape Ottoman modernisation. The intellectuals trained at the college are shown to have exerted tangible influences on the Ottoman bureaucracy, cultural life, and processes of intellectual transformation. In this context, the study reveals that Ottoman modernisation was shaped not only by centrally driven reforms, but also through cross-border intellectual interactions and educational networks. The case of the Muradyan College offers an important model for understanding East-West interaction, the circulation of knowledge, and alternative modernisation experiences within Turkish modernisation.

Keywords: Ottoman modernisation, Muradyan College, Educational Institutions, Intellectual Networks.

OSMANLI MODERNLEŞMESİNDE VENEDİK MURADYAN KOLEJİ: TRANSNASYONEL ENTELEKTÜEL AĞLAR VE BİLGİ DOLAŞIMI

Prof. Yıldız DEVECİ BOZKUŞ

Ankara Üniversitesi/ Türkiye

Özet

Osmanlı modernleşme sürecinde Venedik'te faaliyet gösteren Muradyan Koleji, Osmanlı ile Avrupa arasında çok yönlü bir düşünsel ve kültürel etkileşim alanı oluşturmuştur. Burada yetişen Ermeni öğrenciler, Avrupa'daki diğer eğitim merkezleriyle kurdukları ilişkiler aracılığıyla Osmanlı'nın Batı'ya açılan entelektüel kapılarından biri hâline gelmiştir. Muradyan Koleji'nde verilen yüksek nitelikli eğitim, burada yetişen bireylerin dil, edebiyat, felsefe, hukuk, iktisat ve teoloji gibi farklı alanlarda donanımlı bir aydın sınıf olarak ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Bu aydınlar, Osmanlı topraklarına döndüklerinde üst düzey bürokratik ve entelektüel pozisyonlarda görev alarak modernleşme sürecine doğrudan katkı sağlamışlardır. Bu çalışma, Muradyan Koleji'nin Osmanlı modernleşmesindeki rolünü transnasyonel entelektüel ağlar ve bilgi dolaşımı çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma eğitim kayıtları ve dönemin basılı eserlerinin nitel tarihsel analizine dayanmaktadır. Kolejin kuruluşu, eğitim programı, öğrenci profili ve mezunlarının kariyer yolları incelenmiş; eğitim ağlarının uluslararası dağılımı ve dönemin politik konjonktürü ile ilişkisi analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular, Muradyan Koleji'nin yalnızca bir eğitim kurumu değil, aynı zamanda Osmanlı modernleşmesine yön veren çok katmanlı bir entelektüel üretim ve aktarım merkezi olduğunu göstermektedir. Kolejde yetişen aydınların Osmanlı bürokrasisi, kültürel hayatı ve düşünsel dönüşüm süreçleri üzerinde belirgin etkiler yarattığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda çalışma, Osmanlı modernleşmesinin yalnızca merkezî reformlarla değil, aynı zamanda sınır

aşan entelektüel etkileşimler ve eğitim ağları aracılığıyla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Muradyan Koleji örneği, Türk modernleşmesinde Doğu-Batı etkileşimi, bilgi dolaşımı ve alternatif modernleşme deneyimlerinin anlaşılması açısından önemli bir model sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı modernleşmesi, Muradyan Koleji, Eğitim Kurumları, Entelektüel Ağlar.

DEVELOPMENTALIST REASON AND SECULAR POWER IN COLD WAR TÜRKİYE

Assist. Prof. Bilal Ali KOTİL

Marmara University/Türkiye

Abstract

Fehmi Yavuz, who served as dean at the Faculty of Political Science between 1958-60 and was a member of the Constituent Assembly after May 27th, recounts his life, which he describes as “a village teacher’s passage through a difficult period,” in his 1985 memoirs. In these memoirs, he provides information about the development of public administration discipline in Türkiye after 1945 and devotes considerable space to “religious matters,” which he says were of particular interest to him throughout his career. Yavuz argues that if the understanding of religion in Türkiye had remained solely “within the framework of belief,” İslam, ilke “the various inconsistencies in people’s leisure time,” could have been tolerated. However, referencing Niyazi Berkes’s statement, “for centuries, we have [only] planned the afterlife,” he clearly reveals his distance from an understanding of İslam that goes beyond simple belief and determines daily life practices. This presentation, focusing on the discipline of public administration—an example of practical science shaped within the transnational networks of the Cold War and presented as a prescription for the development of “backward” countries ilke Türkiye—asks the following question: what kind of secular power does the developmentalist reason, evolving from a law-based civil service education to a biopolitical understanding, construct? At the heart of this post-1945 developmentalist problem lies the village issue. Bringing prosperity to peasants also means securing them from the threat of communism. Thus, the new social sciences

came to view the peasantry not merely as subjects to be governed, but as a population whose souls were to be repaired and rendered capable of self-government. This presentation traces how this developmentalist reason, supposedly free from ideology, established a new secular grammar and produced a moral subject in Cold War Türkiye.

Keywords: Cold War, Development, Secular Power, Public Administration.

SOĞUK SAVAŞ TÜRKİYE’SİNDE KALKINMACI AKIL VE SEKÜLER İKTİDAR

Dr. Bilal Ali KOTİL

Marmara Üniversitesi / Türkiye

Özet

1958-60 yılları arasında Mülkiye’de dekanlık yapan, 27 Mayıs sonrası Kurucu Meclis üyeliğinde bulunan Fehmi Yavuz, “bir köy öğretmenin darboğazdan geçişi” olarak nitelendirdiği yaşamını anlattığı 1985 tarihli anılarında hem Türkiye’de 1945 sonrası kamu yönetimi disiplininin gelişimi hakkında bilgiler aktarır hem de kariyeri boyunca özel ilgisinin olduğunu söylediği “din konuları”na geniş yer ayırır. Türkiye’de din anlayışı sadece “inanç çerçevesi içinde kalsa idi,” der Yavuz, “insanların ... boş zamanı değerlendirme alanındaki] türlü tutarsızlıkları” gibi İslâm da hoş görülüp geçilebilirdi. Fakat Niyazi Berkes’in “biz yüzyıllar boyu ahreti planladık” ifadesine referansla, sade inancın ötesine geçen ve gündelik yaşam pratiklerini belirleyen bir İslâm anlayışına mesafesini açıkça ortaya koyar. Bu sunum, Soğuk Savaş’ın ulus aşırı ağlarında şekil almış ve Türkiye gibi “geri kalmış” ülkelerin kalkınmasında bir reçete olarak sunulmuş pratik bilimin örneklerinden biri olan kamu yönetimi disiplini merkeze alarak şu soruyu sorar: hukuk temelli bir mülkiye eğitiminden biyopolitik bir anlayışa evrilen kalkınmacı akıl ne tür bir seküler iktidarı inşa eder? 1945 sonrası bu kalkınmacı problematiğin temelinde köy sorunu yer alır. Köylüyü refaha ulaştırmak aynı zamanda onu komünizm tehlikesinden güvene almak demektir. Böylece davranışsalcılığa dayalı yeni sosyal bilim, köylüyü sadece yönetilecek bir uyruk değil, ruhları tamir edilecek ve kendi kendini yönetebilecek bir nüfus olarak görür. Sunum, ideolojiden ârî olduğu düşünülen bu kalkınmacı aklın nasıl yeni bir seküler grameri yerleştirdiğinin ve Soğuk Savaş Türkiye’sinde nasıl bir ahlak öznesi ürettiğinin izini sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Soğuk Savaş, Kalkınma, Seküler İktidar, Kamu Yönetimi.

FROM THE TANZIMAT TO THE REPUBLIC: ECONOMIC MODERNISATION IDEAS AND PRACTICES

Prof. Coşkun ÇAKIR

İstanbul University / Türkiye

Abstract

Ottoman-Turkish modernisation encompasses not only a political dimension but also an economic and social one. After sustaining the existing order for centuries, the classical Ottoman system lost its flexibility and found itself confronted With a crisis. Debates over the sources and causes of this crisis continued for long decades, and ultimately a number of reform projects Were put into practice, among them a substantial array of economic reforms. When measured against the innovations that reached their peak With the Tanzimat, the nineteenth century can genuinely be called a century of reform. The debates that had begun to take root in the world of economic thought prior to the Tanzimat took concrete form in the second half of the century. These ideas, Which originated in Europe and spread to the Ottoman Empire as they did to other countries, Were not confined to the Writings of Intellectuals and bureaucrats alone — they also found a significant place at the academic level. Debates between free trade and protectionism proved decisive in shaping priorities around agricultural and industrial policy. At the same time, economic institutions modeled on Western examples Were established and developed in rapid succession. A wide range of actors came into play, from assemblies and ministries to modern budget-making, domestic and foreign banks, railWays, and joint-stock companies. Through economic activities conducted via these new institutions, the State became more tightly integrated into the International economy and gradually became part of the world economic system. Countless individuals, Works, and institutions played a role in this story. In short, Ottoman-Turkish modernisation can in one sense be read and approached as Ottoman-Turkish economic modernisation.

Keywords: Economic Modernisation, Tanzimat

TANZİMAT'TAN CUMHURİYET'E EKONOMİK MODERNLEŞME: DÜŞÜNCELER VE UYGULAMALAR

Prof. Coşkun ÇAKIR

İstanbul Üniversitesi/Türkiye

Özet

Osmanlı-Türk modernleşmesi siyasal olduğu kadar ekonomik ve toplumsal bir muhtevayı da içinde barındırır. Klasik Osmanlı sisteminin var olan nizamı/düzeni yüzlerce yıl devam ettikten sonra esnekliğini yitirmiş ve bir buhranla/krizle karşı karşıya kalmıştır. Krizin kaynağı ve nedenleri konusunda yapılan tartışmalar da uzun on yıllar boyunca sürmüş ve nihayet birçok ıslahat/reform projesi hayata geçirilmiştir. Bunlar içinde çok sayıda ekonomik reform da yer almıştır. Tanzimatla birlikte şahikasına ulaşan yenilikler esas alındığında on dokuzuncu yüz yıl bir reformlar yüzyılı olmuştur. Esas itibarıyla Tanzimat'tan önce iktisadi zihniyet dünyasında filizlenen tartışmalar yüzyılın ikinci yarısında ete kemiğe bürünmüştür. Avrupa'da doğan ve diğer ülkeler gibi Osmanlıya da sirayet eden bu düşünceler sadece aydın ve bürokrat kesimin yazıp çizdiği bir çerçeveye sınırlı kalmamış akademik düzeyde de kendisine önemli bir yer bulmuştur. Serbestilik-himayecilik tartışmaları tarım-sanayi politikaları önceliği konusunda belirleyici olmuştur. Öte taraftan batılı örnekleri esas alınarak kurulan ve geliştirilen ekonomik kuruluşlar hızla çoğalmıştır. Meclislerden bakanlıklara, modern bütçe yapımından yerli-yabancı bankalara, demiryollarından anonim şirketlere uzanan birçok aktör devreye girmiştir. Bu yeni kurumlar üzerinden yürütülen iktisadi faaliyetlerle devlet uluslararası ekonomiye daha sıkı eklenmiş ve giderek dünya ekonomik sisteminin bir parçası olmuştur. Kuşku yok ki bu hikâyede çok sayıda kişi, eser, kurum rol almıştır. Özetle Osmanlı-Türk modernleşmesi bir anlamda Osmanlı-Türk ekonomik modernleşmesi olarak da okunabilir, ele alınabilir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Modernleşme, Tanzimat, Ekonomik Reformlar, Osmanlı İmparatorluğu.

THE NEW FACES OF DEVELOPMENT IN TÜRKİYE'S CENTURY

Prof. Mehmet BABACAN

Marmara University / Türkiye

Abstract

This paper will discuss the short-, medium-, and long-term strategy of Türkiye in the second quarter of the twenty-first century - a country Whose approach to economic policy has historically been characterized as a hybrid betWeen Central planning and liberalism in terms of its experience with economic modernisation and development.

In the short to medium term, the paper will address the importance of Türkiye's local and regional integration - particularly with regard to industrialization and trade policies - as well as the need to raise productivity in currently low-efficiency sectors and to increase Türkiye's share of regional and global value chains by expanding added value. In the long term, a comparative analysis will be conducted betWeen Türkiye and its peers among developing market economies and advanced countries, focusing on the transformative impact of digitalization, the construction of artificial intelligence infrastructure, and the positioning of next-generation sectors built on AI - including the supply of labor for these sectors - alongside the opportunities and costs of green transition, ali Within the framework of a globally shared commitment to a sustainable future.

Keywords: Economic Modernisation, Trade Policies, Digitalization, Green Transition.

TÜRKİYE YÜZYILINDA KALKINMANIN YENİ YÜZLERİ

Prof. Mehmet BABACAN

Marmara Üniversitesi/Türkiye

Özet

Bu tebliğde iktisadi modernleşme ve kalkınma tecrübesi bakımından tarihsel olarak merkezi planlama-liberalizm arasında hibrit olarak nitelendirilebilecek bir politika yaklaşımına sahip Türkiye'nin 21 .yy'ın ikinci çeyreğinde kısa-orta ve uzun vadeli stratejisi tartışılacaktır.

Kısa-orta vadede sanayileşme ve ticaret politikaları başta olmak üzere Türkiye'nin yerel ve bölgesel entegrasyonu ile mevcut düşük verimli sektörlerin verimini artırması ve katma değeri büyüterek bölgesel, küresel değer zincirlerinden aldığı payı artırmasının önemine değinilecektir.

Uzun vadede ise başta dijitalleşmenin dönüştürücü etkisi, yapay zekanın inşası ve yapay zeka temelinde yükselen gelecek nesil sektörlerin konumuyla birlikte bu sektörler için işgücünün temini olmak üzere küresel ölçekte sürdürülebilir bir gelecek ortak paydasından hareketle yeşil dönüşümün imkan ve maliyeti bağlamında Türkiye'nin muadil gelişen piyasa ülkeleri ve gelişmiş ülkelerle mukayeseli bir analizi yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İktisadi

ECONOMIC MODERNISATION IN TÜRKİYE: TRAUMAS, CHOICES, AND CHALLENGES

Prof. Muhsin KAR

Member of the Board, Central Bank of the Republic of Türkiye / Türkiye

Abstract

Development is defined as the process by which a country undergoes social, cultural, and economic transformation - changing its production processes in order to improve Welfare and raise living standards. This structural transformation generally aims to bring less developed or developing countries up to the living standards of advanced countries, and if possible to surpass them. Viewed from this angle, development is essentially the effort of less advanced countries to resemble developed ones. Accordingly, development manifests - regardless of political structure, religious belief, or economic model - as the striving of nations to transform themselves into and converge with developed countries. Modernisation theory, which holds that Western-style development is universal, emphasizes that the transformation of traditional structures in less developed societies is a prerequisite for development. The international order that emerged after World War II, and in particular the efforts of the two poles of the bipolar Cold War World to consolidate their respective spheres of hegemony, brought new dynamism to debates on economic development. Similarly, the liberal economic policies proposed by the institutional structures of the international economic order and implemented in many developing countries in response to the stagnation caused in advanced economies by the oil crises of the 1970s - pushed development thinking and practice into the background while foregrounding the determination of the economic sphere by market forces. Thus, shifts and transformations in economic theory, thought, and policy shaped the

framework of international economic policy as much as they profoundly influenced the implementation of national economic policies.

The search for economic policy in the early years of the Republic of Türkiye was shaped by the economic and political legacy inherited from the Ottoman Empire, the political preferences of the founding cadres, and international economic developments. In other words, the economic policy understanding of Türkiye's founding years was built upon the traumas created by the economic and political factors held responsible for the decline, collapse, and contraction of the Ottoman state; the political-economic constraints those traumas generated; the degree to which the founding cadres responded to those traumas; and the political positioning the new state sought to achieve in the international arena. Westernization and modernisation - which formed the fundamental dynamic and framework of the radical reforms carried out in social, cultural, and political spheres - also drew the boundaries of economic policy sharply. Consequently, the economic policies adopted in the first decade following the founding years oscillated within limits set by the political preferences of the founding cadres and in accordance with the international economic and political conjuncture. The traumas and constraints inherited from the Ottoman Empire functioned as a second, narrower boundary operating within the broader limits of modernisation.

After World War II, competition with the Soviet Union, the Cold War, and the great powers' pursuit of influence in newly independent countries gave rise to an understanding that the welfare levels and living standards of these countries needed to be rapidly improved through economic policy. In the postwar period, the literature on development economies and strategies for economic growth began to feature more prominently on the agenda of economists and policymakers. Türkiye's economic development strategy was implemented through the state's active and planned participation - mobilizing its own internal dynamics through planned development - within the limits set by the international economic order. Within this general framework, Türkiye sought at every opportunity to leverage its geoeconomic advantages in accordance with its own needs and international economic conditions.

In democracies, governments tend to prioritize economic growth because of their focus on general elections, whereas development requires long-term, deliberate policies. Over the past quarter century, Türkiye has accelerated its progress while remaining within a democratic framework, maintaining a short-term growth objective alongside a long-term development strategy, through a leader-driven, multi-sectoral, multi-layered, and multidimensional development approach.

Keywords: Economic Modernisation, Planned Development, Market Economy, Economic Growth

TÜRKİYE’DE EKONOMİK MODERNLEŞME: TRAVMALAR, TERCİHLER VE MEYDAN OKUMALAR

Prof. Muhsin KAR

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası / Türkiye

Özet

Kalkınma, bir ülkenin sosyal, kültürel ve iktisadi açıdan dönüşüm geçirerek ve üretim süreçlerini değiştirerek refah artışını ve yaşam standartlarını iyileşmesi şeklinde tanımlanır. Bu yapısal dönüşüm, genellikle az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelerin gelişmiş ülkelerin yaşam standardına ulaşması ve mümkünse de geçmesini hedefler. Bu pencereden bakıldığında, kalkınma özünde gelişmişlik seviyesi geride olan ülkelerin gelişmiş ülkelere benzeme gayreti olarak ortaya çıkar. Dolayısıyla, kalkınma, siyasi yapı, dini inanç ve iktisadi modelden bağımsız olarak, diğer ülkelerin gelişmiş ülkelere dönüşme ve başkalaşma gayreti olarak ortaya çıkar. Batı tarzı kalkınmanın evrensel olduğunu savunan modernleşme teorisi, kalkınmışlık için az gelişmiş toplumların geleneksel yapıların değişimi ve dönüşümünün zorunlu olduğunu vurgular. Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası oluşan uluslararası düzen, soğuk savaş ortamında iki kutuplu dünyanın kutup başlarının kendi hegemonik alanlarını oluşturma gayretleri, iktisadi kalkınma tartışmalarına yeni bir dinamizm getirir. Yine 1970’11 yıllarda yaşanan petrol krizlerinin gelişmiş ülkelerde yarattığı durgunluğu aşmaya yönelik olarak, uluslararası ekonomik düzenin kurumsal yapıları tarafından önerilen ve birçok gelişmekte olan ülkede uygulamaya başlanan liberal ekonomi politikaları kalkınma düşüncesi ve uygulamalarının arka plana atılmasına ve özellikle iktisadi alanın piyasa güçleri tarafından belirlenmesinin ön plana çıkmasına neden olmuştur. Dolayısıyla iktisat teorisi, düşüncesi ve politikasındaki değişim ve dönüşüm uluslararası ekonomi politikalarının çerçevesini belirlediği kadar ulusal ekonomi politikaları uygulamalarını da derinden etkilemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarındaki iktisat politikası arayışları, Osmanlı'dan devralınan iktisadi ve siyasi miras, kurucu kadronun siyasi tercihleri ve uluslararası iktisadi gelişmeler çerçevesinde şekillenmiştir. Diğer bir ifadeyle, Türkiye'nin kuruluş yıllarındaki iktisadi politika anlayışı, Osmanlı Devleti'nin gerilemesinde, çöküşünde ve küçülmesinde etkili olduğu değerlendirilen iktisadi ve siyasi nedenlerin yaratmış olduğu travmalar, bu travmaların neden olduğu ekonomi politik kısıtlar, kurucu kadroların bu travmalara tepkisi derecesi ve yeni devletin uluslararası arenada siyasi olarak hedeflediği konumlanma üzerine bina edilmiştir. Sosyal, kültürel ve siyasal alanlarda gerçekleştirilen radikal reformların temel dinamiğini ve çerçevesini oluşturan batılılaşma ve çağdaşlaşma, yani modernleşme, ekonomi politikalarının da sınırlarını sert bir şekilde çizmiştir. Dolayısıyla, kuruluş yıllarını takiben eden ilk on yılda benimsenen ekonomi politikaları, kurucu kadroların siyasal tercihlerinin belirlediği sınırlar içinde ve uluslararası ekonomi ve politik konjonktüre uygun olarak sal m m ıştır. Ayrıca Osmanlı'dan miras alınan travmalar ve kısıtlar, çağdaşlaşma ve modernleşme sınırının içinde daraltılmış ikinci bir sınır işlevi görmüştür.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Sovyetler Birliği ile yaşanan rekabet, soğuk savaş ve bağımsızlıklarını yeni kazanan ülkelerde büyük güçlerin nüfuz arayışları, bu ülkelerdeki refah seviyelerinin ve yaşam standartlarının iktisat politikalarıyla hızla iyileştirilmesinin gerektiğine yönelik bir anlayışın gelişmesine yol açmıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında, kalkınma ekonomisi literatürü ve iktisadi gelişme stratejileri, iktisatçıların ve politika yapıcıların gündemine daha çok gelmeye başlamıştır. Türkiye'nin iktisadi kalkınma stratejisi, devletin aktif ve planlı katılımıyla kendi dinamiklerini hareketlendirme (planlı kalkınma) ve uluslararası ekonomi düzenin belirlediği sınırlar içinde uygulanmıştır. Bu genel çerçeve içinde, Türkiye, kendi ihtiyaçları ve uluslararası ekonomik koşullar dahilinde, jeoekonomik imkanları da her fırsatta değerlendirmeye çalışmıştır.

Demokrasilerde hükümetler, genel seçimlere odaklandığı için daha çok ekonomik büyümeyi önemsemektedirler. Halbuki kalkınma uzun erimli iradi politikalar gerektirmektedir. Türkiye, son çeyrek yüzyılda, demokratik yapı içerisinde kalarak, kısa vadeli büyüme hedefi ile uzun vadeli kalkınma stratejisini bir arada yürütmektedir.

Anahtar Kelimeler: Ekonomik Modernleşme, Planlı Kalkınma, Piyasa Ekonomisi, Ekonomik Büyüme

THE MUSLIM WORLD BETWEEN MODERNIST DISCOURSES AND ALTERNATIVE MODELS

Prof. Alev ERKİLET

Ibn Haldun University/ Türkiye

Abstract

It is a well-known fact that Turkish society has been subject to a continuous and directed process of change since the beginning of the eighteenth century- or more precisely, since 1718. That year marks the signing of the Treaty of PassaroWitz, one of the most punishing agreements the Ottoman State Was compelled to sign. In the Wake of these defeats, the Ottoman state embarked on various reforms in an effort to halt its losses, and över time changes spread to encompass ali areas of society. The transformations that began in the eighteenth century and, from 1923 onWard, became dominant by acquiring institutional form and comprehensiveness can broadly be described as the process of modernisation. Modernisation - defined by İnalçık as “a process that transforms the existing order of a society, that is, its social, material, and spiritual civilization, from one type to another” - is, unlike modernity, “the spread outWard from the original context in Which Western institutions and mentality developed”. Unlike colonialism, modernisation is generally a form of directed change imposed from above by indigenous poWer-holders. The modernisation experienced by societies outside Western Europe and North America - at one point or another, in one form or another - has frequently been criticized in the literatüre, as it ultimately entails the coercive imposition of Western models on other societies. Academic debates on this subject have continued to gain new dimensions över time With the emergence of concepts such as non-Westem modernities, multiple modernities, and local or alternative modernities, and they remain as significant as ever. However,

this paper will focus not so much on these various forms of modernity as on the three foundational pillars that constitute an inseparable part of modernisation: secularization and compartmentalization in the cultural sphere; capitalization and developmentalism in the economic sphere; and nation-statization and ethnonationalism in the political sphere. To these we may add a fourth dimension: the compulsion to submit to an International order that manifests in the form of colonialism or neo-imperialism - an International order represented by American imperialism following in the wake of the classical colonialism of countries such as Portugal, the Netherlands, France, Britain, and Italy. This paper will examine, within the framework of new academic inquiries, emerging models rising from Muslim geographies that are conceptualized around the axes of tawhid (divine unity), futuwwa (chivalric ethics), umma (the global Muslim community), and a just International order. According to these Muslim thinkers, the question for non-western societies - and especially Muslim societies - is no longer which method of modernisation to choose. The question is what is to replace modernisation altogether.

Keywords: Modernisation, Secularization, Alternative Models, Muslim World.

MODERNLEŞMECİ SÖYLEMLER VE ALTERNATİF MODELLER ARASINDA MÜSLÜMAN DÜNYA

Prof. Alev ERKİLET

İbn Haldun Üniversitesi / Türkiye

Özet

Türk toplumunun 18. yüzyılın başından hatta daha net söylersek 1718'den bu yana sürekli ve güdümlü bir değişme sürecine tabi olduğu bilinen bir hakikattir. 1718 Osmanlı Devleti'nin İmzalamak durumunda kaldığı en ağır anlaşmalardan biri olan Pasarofça anlaşmasının İmza tarihidir. Bu yenilgilerin ardından Osmanlı devleti bu mağlubiyetleri durdurma çabası içinde çeşitli reformlara girişmiştir. Zamanla toplumun tüm alanlarına yayılan değişiklikler yaşanmıştır. 18. yüzyılda başlayan ve 1923'ten itibaren kurumsallık ve bütünsellik kazanarak egemen hale gelen bu değişimleri kısaca modernleşme süreci olarak adlandırmak mümkündür. İnalçık'ın "bir cemiyetin mevcut nizamını yani içtimai, maddi ve manevi medeniyetini bir tipten başka bir tipe çeviren bir süreç" olarak tanımladığı modernleşme [moderniteden farklı olarak] "Batılı kuramların ve zihniyetin içinde geliştiğı orijinal bağlamdan dışarı doğru yayılmasıdır". Modernleşme sömürgecilikten farklı olarak genellikle yerli güç sahipleri tarafından yukarıdan aşağıya doğru dayatılan güdümlü bir değişme türüdür. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika dışında kalan toplumların şu ya da bu tarihte, şu ya da bu şekilde deneyimlediğı modernleşme, son tahlilde Batılı modellerin zora dayalı olarak diğerk toplumlara dayatılmasını içerdığı için literatürde sıklıkla eleştirilmiştir. Zamanla Batı-dışı modernlikler, çoklu-modernlikler, yerel ya da alternatif modernlikler gibi kavramların gündeme gelmesiyle yeni boyutlar kazanan akademik tartışmalar önemini korumaya devam etmektedir. Ancak bu tebliğde sözü edilen modernlik biçimlerinden ziyade modernleşmenin ayrılmaz parçasını oluşturan üç temel sütun üzerinde

durulacaktır: Kültür alanında sekülerleşme ve kompartımanla ma, ekonomide kapitalistle me ve kalkınmacılık, siyasal alanda da ulus-devletle me ve kavmiyetçilik. Hatta buna dördüncü bir boyutu, sömürgecilik ya da yeni-emperyalizm biçiminde karşımıza çıkan bir uluslararası düzene tabi olma zorunluluğunu da ekleyebiliriz. Portekiz, Hollanda, Fransa, İngiltere, İtalya gibi ülkelerin klasik s m rgecili inin peşinden gelen Amerikan emperyalizmi ile temsil olunan bir uluslararası düzendir bu. Bu tebliğde, yeni akademik arayışlar çerçevesinde Müslüman co rafyalardan yükselen ve tevhit, fütüvvet,  mmet ve adil bir uluslararası düzen ekseninde kavramsalla tırılan yeni modeller üzerinde durulacaktır. Bu Müslüman d   n rlere göre, Batı-dışı toplumlar, özellikle de Müslüman toplumlar açısından mesele artık hangi modernleşme y nteminin se ilece i de ildir. Modernle menin yerine neyin konulaca ıdır.

Anahtar Kelimeler: Modernle me, Sek lerle me, Alternatif Modeller, Müslüman Dünya.

THE TRANSFORMATION OF TURKISH FAMILY STRUCTURE IN THE MODERNISATION PROCESS: FROM SINGLE MOMS TO SINGLE-PERSON HOUSEHOLDS - POSTMODERN FAMILY PATTERNS

Prof. Vehbi BAYHAN

Bandırma Onyedli Eylül University/ Türkiye

Abstract

Throughout the social-historical process, agrarian society produced traditional culture, industrial society produced modern culture, and the information society produced postmodern culture. The industrial revolution, which began in Europe and the United States, caused fundamental changes in social structure. Modernisation restructured society through a painful transformation of all social institutions, and the family — as one such institution — was not exempt from this change.

In agrarian society and traditional culture, family structure took the form of the large, multi-generational extended family with many children, since it was based on agricultural labor power. In industrial society and modern culture, this gave way to the modern nuclear family consisting of parents and children. In an economy where both women and men were required to work in urban factories, daycare centers and kindergartens were opened to care for children, and nursing homes for the elderly. In the information society and postmodern culture — where production is carried out through computerized automation — family structure transformed into a fluid and plural form. The nuclear family, itself the family structure of modernisation, evolved further into new models. Divorce rates rose, and single-parent families of the “single mom” type — typically mothers living with their children — multiplied. “Boomerang generations” — those who leave the family home after age eighteen to live independently, or who return to their parents following a divorce — gave rise to the flexible “accordion family” form. The proportion

of elderly people increased, fertility declined, and as the population's rate of self-renewal diminished, population figures began to fail. Generation Z, burdened with caring for both their own children and their aging parents, came to be described as the "sandwich generation." Since Generation Z socialized through social media and was exposed to a greater diversity of sexual identities, tolerance toward LGBT individuals increased. Türkiye is not immune to these changes. This paper examines the postmodern, fluid transformation of the family both globally and in Türkiye.

Keywords: Modernisation, Postmodern Family, Single Mom, Accordion Family.

MODERNLEŞME SÜRECİNDE TÜRK AİLE YAPISININ DÖNÜŞÜMÜ: SİNGLE MOM'DAN TEK KİŞİLİK HANELERE POSTMODERN AİLE ÖRÜNTÜLERİ

Prof. Vehbi BAYHAN

Bandırma Onyedİ Eylöl Üniversitesi / Türkiye

Özet

Sosyal tarih sürecinde, tarım toplumu geleneksel kültürü, sanayi toplumu modern kültürü ve enformasyon toplumu postmodern kültürü yaratmıştır. Avrupa ve ABD’de başlayan sanayi devrimi, toplumsal yapıda kökten değişimlere neden olmuştur. Modernleşme, bütün sosyal kurumlarda sancılı dönüşüm ile toplumu yeniden yapılandırmıştır. Bu bağlamda, bir sosyal kurum olarak aile de bu değişimden etkilenmiştir. Tarım toplumu ve geleneksel kültürde aile yapısı, üretim kol gücüne dayandığı için üç kuşağın bir arada yaşadığı çok çocuklu geleneksel geniş aile idi. Sanayi toplumu ve modern kültürde aile yapısı, anne-baba ve çocuklardan oluşan modern çekirdek aileye dönüştü. Kentlerde fabrikalarda kadın ve erkeğin çalışmak zorunda olduğu bir ekonomide çocuklara bakacak kreş ve anaokulları, yaşlılara bakacak huzurevleri açıldı. Üretimin bilgisayarlı otomasyon ile yapıldığı enformasyon toplumu ve postmodern kültürde aile yapısı akışkan ve çoğul bir forma dönüştü. Modernleşmenin aile yapısı olan çekirdek aile de yeni modellere evrildi. Boşanma oranları arttı, genelde çocukları ile yaşayan “single mom” (bekâr anne) tarzında tek ebeveynli aileler çoğaldı. 18 yaşından sonra aileden ayrılıp bekâr yaşayan veya boşandıktan sonra ebeveynlerinin yanına dönen “bumerang kuşaklar”, esnek “akerdeon aile” formunu oluşturdu. Yaşlıların oranı arttı, doğurganlıkta düşüş yaşandı ve nüfusun kendini yenileme oranı azaldığı için nüfus azalmaya başladı. Z kuşağı hem çocuklarına hem de yaşlı ebeveynlerine bakmak zorunda olduklarından “sandviç kuşak” olarak

tanımlandılar. Z kuşağı, sosyal medya ile sosyalleştiğinden ve farklı cinsel kimliklere daha fazla maruz kaldıklarından LGBT bireylere karşı hoşgörü oranı arttı. Bu değişimden Türkiye de muaf değildir. Bu bildiride dünyada ve Türkiye’de ailenin postmodern akışkan aile dönüşümü irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Postmodern Aile, Single Mom, Akordeon Aile

THE VILLAGE WOMAN TRANSFORMED THROUGH EDUCATION: THE ROLE AND CONTRIBUTIONS OF VILLAGE INSTITUTE

Assoc. Prof. Gülşah ESER

Harran University/ Türkiye

Abstract

Women's education has become one of the key focuses of educational policies and reforms in Türkiye since the founding of the Republic. It has been regarded as a cornerstone of Turkish modernisation, aiming to cultivate the ideal Turkish woman educated, contemporary, productive, and actively engaged in social and political life. In line with this objective, priority was given to the education of girls, and new schools were planned to support this aim. Within the context of rural development, teacher training courses and village teacher schools were first established, followed by the creation of Village Institutes. Through the Village Institutes project, girls were prepared for professions such as teaching, healthcare, and agriculture while simultaneously acquiring expertise in domestic and craft skills related to village life. Activities carried out by female students in courses on the rural houseworks and handicrafts including cutting, sewing, embroidery, weaving, and knitting significantly contributed to meeting various needs of the Institutes. After graduation, students applied the knowledge and skills acquired through vocational and technical education to village life. They taught modern and practical clothing techniques to rural women, trained them in the use of sewing machines, and transformed local production through sewing courses and guidance on home economics. In this regard, Village Institutes made substantial contributions to social development.

This study aims to examine Village Institutes within the context of Turkish modernisation and to explore the modernisation experience through the

Institutes' Workshops, exhibitions, and performances. Additionally, the study investigates hoW female graduates of the Village Institutes applied the knoWledge and skills they acquired during their education to their professional lives. The research employs literatüre review, archival research, and document analysis methods. The findings suggest that Village Institutes, through their female students, supported transformation at both individual and societal levels and played a significant role in Turkish modernisation.

Keywords: Village Institutes, Women, Women's Education, Modernisation.

EĞİTİMLE DÖNÜŞEN KÖY KADINI: KÖY ENSTİTÜLERİNİN ROLÜ VE KATKILARI

Doç. Dr. Gülşah ESER

Harran University/ Türkiye

Özet

Kadın eğitimi, Cumhuriyetin kuruluşundan itibaren eğitim politikaları ve reformlarının önemli başlıklarından biri haline gelmiştir. Türk modernleşmesinin yapı taşlarından biri olarak ele alınmış ve eğitilmiş, çağdaş, üretken, toplumsal ve siyasi hayatta aktif rol alan ideal Türk kadınının yetiştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, kız çocuklarının eğitimine öncelik verilmiş ve bu eğitime yönelik yeni okullar açılması planlanmıştır. Kırsal kalkınma hedefleri bağlamında öncelikle eğitmen kursları ve köy öğretmen okulları hayata geçirilmiş, ardından köy enstitüleri kurulmuştur. Özellikle köy enstitüleri projesiyle kız çocukları hem eğitim yoluyla öğretmen, sağlık memuru ve ziraatçı gibi mesleklere hazırlanmış hem de köy yaşamına ilişkin ev ve el sanatları alanında uzmanlık kazanmışlardır. Öğrencilerin köy ev ve el sanatları dersi kapsamında gerçekleştirdikleri biçki, dikiş, nakış, dokuma ve örgü gibi faaliyetler enstitülerin çeşitli ihtiyaçlarının karşılanmasına önemli ölçüde katkı sağlamıştır. Mezuniyet sonrası öğrenciler, mesleki ve teknik eğitim bağlamında edindikleri bilgi ve becerileri köy yaşamına aktarmıştır. Köylü kadınlara modern ve pratik giyim tekniklerini öğretmiş, dikiş makinesi kullanım becerileri kazandırmış, biçki-dikiş kursları ve ev ekonomisi rehberliği ile köydeki üretim hayatını adeta dönüştürmüştür. Bu yönüyle köy enstitüleri, toplumsal kalkınma sürecine ciddi katkılarda bulunmuştur.

Söz konusu çalışma, köy enstitülerini Türk modernleşmesi bağlamında ele almayı ve modernleşme deneyimini enstitülerin atölye çalışmaları, sergileri, müsamereleri vb. üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmada

köy enstitüsü mezunu kızların öğrenim süreçleri boyunca edinmiş oldukları bilgi ve becerileri mesleki yaşamlarına nasıl yansıttıkları da ele alınmaktadır. Araştırma kapsamında alan yazın taraması, arşiv taraması ve doküman analizi yöntemleri kullanılmıştır. Köy enstitülerinin kız öğrenciler aracılığıyla hem bireysel hem de toplumsal düzeyde dönüşümü desteklediği ve Türk modernleşmesinde önemli bir işlev gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Köy Enstitüleri, Kadın, Kadın Eğitimi, Modernleşme.

BETWEEN TRADITION AND REVOLUTION: THE MUSIC OF “NEW LIFE” IN 1920S TÜRKİYE

Prof. Bilen İŞIKTAŞ

İstanbul University/Türkiye

Abstract

This paper will examine music as the sensory domain of Turkish modernisation since the early nineteenth century, analyzing it through the interplay of ideological constructs, institutional reforms, and collective memory. Rather than framing the “Music Revolution” as a sudden rupture, the study will approach it as a historical culmination shaped by the cultural and political transformations of the late Ottoman century. Within this framework, the transformation of İstanbul’s intellectual life -shaped by an International concert Circuit stretching from Franz Liszt to the virtuosos of the early Republican era- Will be evaluated against the backdrop of national music ideals rooted in Ziya Gökalp’s classic distinction between culture and civilization.

These musical trajectories, emerging from the fraught yet fertile intersection of local makam traditions and Western formal structures, unfold alongside the emergence of the concept of “New Life” (yeni hayat) that took shape in Türkiye during the 1920s. By tracing how global trends such as jazz and the Charleston interacted With traditional musical framework, the study highlights the asymmetry between the social dynamism generated by popular culture and the imperatives of official modernisation projects. By mapping music as a laboratory of cultural change Within evolving urban spaces, the paper will discuss the transformative power of sound in shaping the public sphere. Moving from the premise that musical performance constitutes the aesthetic manifestation of a modern lifestyle, the dialogue between makam

tradition and western harmonic techniques Will be analyzed as a continuum that defines the musical boundaries of Turkish modernity. Ultimately, music Will be presented as a vibrant medium for Türkiye's search for an alternative synthesis, serving as the most tangible aesthetic expression of a society undergoing dynamic transformation.

Keywords: Turkish Modernisation, Music Revolution, New Life, Makam Tradition.

GELENEK VE İNKILAP ARASINDA “YENİ HAYAT”IN MÜZİĞİ (1920’LERDE TÜRKİYE)

Prof. Dr. Bilen IŞIKTAŞ

İstanbul Üniversitesi / Türkiye

Özet

Bu çalışma, 19. yüzyılın başlarından itibaren Türk modernleşme tecrübesinin duyusal sahası olan müziği, ideolojik kurgular, kurumsal reformlar ve kolektif bellek üzerinden analiz edecektir. Bildiri, “Musiki İnkılabı”nı ansızın gerçekleşen bir kopuştan ziyade Osmanlı’nın son yüzyılındaki kültürel ve siyasî dönüşümlerin olgunlaştırdığı tarihsel bir sonuç olarak ele alırken, Franz Liszt’ten Erken Cumhuriyet dönemi virtüözlerine uzanan konser trafiğinin İstanbul’un entelektüel yaşamında yarattığı değişimi, Ziya Gökalp’in “hars ve medeniyet” ayrımı ekseninde şekillenen “millî musiki” arayışlarıyla karşılaştırmalı bir perspektifte değerlendirilecektir.

Yerel makam geleneğinin Batılı formlarla kurduğu gerilimli ama üretken temas noktaları üzerinden yeniden okunacak olan bu yönelimlere, 1920’11 yıllarda Türkiye’de vücut bulan “yeni hayat” anlayışının bir yansıması eşlik etmektedir. Bu bağlamda cazbant ve çarliston gibi küresel akımların geleneksel müzik yapılarıyla kurduğu ilişkiye değinilerek, popüler olanın yarattığı toplumsal dinamizm ile resmî modernleşme projelerinin dayattığı yönelimler arasındaki asimetriye dikkat çekilecektir. Kentsel eğlence pratiklerindeki değişim üzerinden müziği kültürel modernleşmenin bir laboratuvarı olarak gören çalışma, sesin kamusal alandaki dönüşüm gücünü tartışmaya açacaktır. Müzikal performansın yeni bir yaşama biçiminin estetik karşılığı olduğu varsayımından hareketle, makam geleneğinin armoni teknikleriyle kurduğu temas, Türk modernleşmesinin müzikal sınırlarını belirleyen bir süreklilik

düzleminde ele alınacaktır. Sonuç olarak müzik, Türkiye'nin küresel etkilerle harmanlanan alternatif sentez arayışlarındaki en canlı ifade biçimi olarak konumlandırılmaktadır. Bu bağlamda tebliğ, müziğin toplumsal modernleşme sürecinin en somut estetik verisi olduğunu ve bu süreçle dinamik bir etkileşim içinde şekillendiğini savunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Musiki İnkılabı, Yeni Hayat, Makam Geleneği

ART HISTORY WRITING IN TÜRKİYE DURING THE EARLY REPUBLICAN PERIOD AND ITS PROBLEMS

Prof. Burcu PELVANOĞLU

Mimar Sinan FineArts University/ Türkiye

Abstract

This paper Will address art history education, Writing, and its associated problems in Türkiye, With particular focus on the Early Republican period (1923-1950). Art history Writing in Türkiye Was generally undertaken by painters such as Nurullah Berk, and confined itself to a merely formal — and incomplete — assessment that ignored the dynamics of Türkiye’s modernisation. The art history books Written in this early period can be evaluated in several categories.

The first consists of educational publications aimed at introducing and explaining Western art from its origins through the end of the nineteenth century. The second category repeats the approach of the first and adds to it a mistaken interpretation: the view that art in Türkiye lagged thirty years behind Western art. The third category is a continuation of the first two, characterized by an understanding that concentrates on Turkish painting and sculpture and defines modern art in Türkiye through the lens of artistle groups.

The problems created by these three approaches resulted in the absence of the dynamics of modernism from art history Writing in Türkiye — a deficiency that has had a negative impact on both education and exhibition practices, and consequently on museology as well. This paper Will analyze these negative effects and discuss the model that should be applied to art history Writing in Türkiye.

Keywords: Art History, Early Republican Period, Modernisation, Museology.

ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TÜRKİYE'DE SANAT TARİHİ YAZIMI VE SORUNLARI

Prof. Dr. Burcu PELVANOĞLU

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi /Türkiye

Özet

Bu bildiride Türkiye’de, özellikle Erken Cumhuriyet döneminde (1923-1950) sanat tarihi eğitimi, yazımı ve sorunları ele alınacaktır. Türkiye’de sanat tarihi yazımı genellikle Nurullah Berk gibi ressamlar tarafından üstlenilmiş ve Türkiye’nin modernleşme dinamikleri görmezden gelinerek sadece eksik bir biçimsel değerlendirmeyeyle yetinilmiştir. Erken dönemde yazılan sanat tarihi kitaplarını birkaç kategoride değerlendirmek mümkündür. Bunlardan ilki Batı sanatını başlangıcından 19. Yüzyılın sonuna dek anlatan, tanıtan eğitim amaçlı yayınlardır. İkinci kategoride birinci kategorideki tavır tekrarlanır ve buna yanlış bir yorum eklenir: Türkiye’deki sanatın Batı sanatını otuz yıl geriden takip ettiği yorumu. Üçüncü kategori ise ilk ikisinin devamı niteliğinde olup Türk resmi ve heykeli üzerinde yoğunlaşan ve Türkiye’deki modern sanatı gruplar üzerinden tarif eden bir anlayıştır. Bu üç anlayışın yarattığı sorunlar Türkiye’de sanat tarihi yazımında modernizmin dinamiklerinin yer almamasına yol açmış, bu eksiklik hem eğitimi hem sergileme yöntemlerini ve dolayısıyla da müzeciliği olumsuz yönde etkilemiştir. Bu bildiride sözü edilen olumsuz etkiler analiz edilecek ve Türkiye’de sanat tarihi yazımında uygulanması gereken model tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Tarihi, Erken Cumhuriyet Dönemi, Modernleşme, Müzecilik.

MODERNISATION: CITY AND ARCHITECTURE

Dr. M. Sinan GENİM

Architect and Independent Scholar/ Türkiye

Abstract

What is modernisation? How can we be contemporary, particularly in the fine arts and architecture as its extension? Is modernisation a prerequisite for being contemporary? How should we understand the concept of the modern? Is modernisation about adapting to a Christian way of life that began in seventeenth-century Europe and drew largely on Greco-Roman culture? Or is modernisation the urbanization brought by the industrial revolution, rising literacy, an ever-growing bureaucracy, and a democratic way of life sought in some countries but little valued in others? In some sources we see modernisation explained as “the foregrounding of the individual and the replacement of traditional authority by scientific thought.” Individuals should of course enrich their lives and live them as they wish. Compared to the past, we are far freer as Individuals. A growing population has provided — and continues to provide — the advantage of being able to disappear into the crowd. Yet we are more dependent on one another than in the past, and the constraints of communal living are growing ever narrower.

Industrialization intervened deeply in the formation of cities and urban life. Where a few rules — most of them unwritten — once governed the urban fabric, today zoning plans drawn up at desks tell us how we must live. The settlement patterns once shaped by the rules of neighborly relations and coexistence have been replaced — and continue to be replaced — by living environments produced by plans drawn up by people unfamiliar With urban life and human psychology, and With insufficient knowledge of sociology.

These Individuals, exercising the powers granted to them by law, effectively impose on us how We should live.

Our present-day urban formations are, regrettably, a symptom of modernisation misunderstood in our society. If you have no means of measuring an action, it is impossible to understand what its effect will be. Not every action can of course be assessed by Weighing or measuring with a ruler, but a method of evaluation and measurement can be developed for each. For instance, the views of city dWellers on whether they lead happy lives can serve as a measurement criterion. The Walkability of a city, the extent of its green spaces, and the prevalence of a culture of complaint can ali provide us with important clues. The architectural character of the city we inhabit can also serve as a criterion. Despite more than two centuries of modernisation efforts, our society still expresses itself largely through pre-modem structures such as the Hagia Sophia, the Süleymaniye Mosque, Topkapı Palace, and Dolmabahçe Palace. It is also striking that throughout this long period of modernisation, not a single building of universal standing has emerged from our efforts. Skyscrapers — often counted as one of the supposed hallmarks of modernisation — frequently resemble, though we rarely notice it, the phalluses found in millennia-old Anatolian cultures, now erected across the cityscape. Could it be that our genetic memory is playing tricks on us?

Modernisation appears, unfortunately, to have brought our society not the progress expected of it, but a groWing degeneration. It seems we have misunderstood modernisation; a significant portion of the Individuals who make up our society interpret the concept as “I have the freedom to do whatever I Want.” I have noticed a development across the world that gives me pause. Asegment of people — those who choose private hospitals for healthcare, private schools for education, and gated communities Whose costs they pay for security — are increasingly withdrawing from voting. It is as though participation in politics and govemance no longer holds meaning for them. Instead, elected officials are now determined by those who have demands of the State, and are compelled to make enormous concessions in order to satisfy an endless stream of requests.

Keywords: Turkish Modernisation, Geopolitics, Eurocentric Modernity, Post-colonialism.

MODERNLEŞME: KENT VE MİMARİ

Dr. M. Sinan GENİM

Mimar/Türkiye

Özet

Nedir modernleşme? Özellikle güzel sanatlarda ve onun bir uzantısı olan mimaride nasıl çağdaş olabiliriz? Çağdaş olmak için modernleşmek şart mıdır? Modern kavramını nasıl anlamak gerekir? Modernleşme, XVII. yüzyılda Avrupa’da başlayan ve büyük ölçüde Yunan-Roma kültürünü temel alan bir Hristiyan yaşam biçimine uyum sağlamak mıdır? Yoksa modernleşme; sanayi devriminin getirdiği kentleşme, okuryazarlığın artması, giderek büyüyen bürokrasi ve bazı ülkelerde aranan, bazılarında ise pek de önemsenmeyen demokratik bir yaşam tarzı mıdır? Bazı kaynaklarda modernleşmenin “Bireyin ön plana çıkması, bilimsel düşüncenin geleneksel otoritenin yerini alması” şeklinde açıklandığını görmekteyiz. Elbette bireyin yaşamını zenginleştirilmesi ve onu dilediği gibi sürdürmesi gerekir. Geçmişe nazaran bireysel bakımdan çok daha özgürüz. Giderek artan nüfus, kalabalığın içinde gizlenebilme gibi bir avantaj sağladı ve sağlamaktadır. Ancak geçmişe kıyasla birbirimize daha fazla muhtacı; toplu yaşamın getirdiği sınırlar ise giderek daralıyor. Sanayileşme, kent oluşumuna ve kent yaşamına büyük ölçüde müdahale etti. Az sayıda ve çoğu yazılı olmayan kurallar şehir dokusunu düzenlerken, bugün masa başında hazırlanan imar planları bize nasıl yaşamamız gerektiğini söylemektedir. Geçmişte komşuluk ilişkilerinin ve bir arada yaşamının gerektirdiği kuralların şekillendirdiği yerleşme dokusunun yerini, kent yaşamından ve insan psikolojisinden habersiz, sosyoloji konusunda da yeterli bilgiye sahip olmayan kişilerin hazırladığı planlar sonucu oluşan farklı yaşam alanları aldı ve almaktadır. Bu kişiler, kanunların verdiği yetkileri kullanarak bize nasıl yaşamamız gerektiğini adeta empoze etmektedir.

Bugünkü kent oluşumlarımız ne yazık ki toplumumuzda yanlış anlaşılan modernleşmenin bir göstergesidir. Eğer bir eylemi ölçme imkânına sahip değilseniz, o eylemin etkisinin ne olacağını anlamak da mümkün değildir. Elbette her eylemi tartarak ya da metreyle ölçerek değerlendirmek mümkün değildir. Ancak her eylem için bir değerlendirme ve ölçme yöntemi geliştirilebilir. Örneğin bir şehirde yaşayanların mutlu bir yaşam sürdürüp sürdürmedikleri konusundaki düşünceleri bir ölçme kriteri olarak değerlendirilebilir. Bir şehirde yürüme konforu, yeşil alanların büyüklüğü ve şikâyet kültürünün yaygınlığı bize önemli ipuçları verebilir. Yaşadığımız şehirdeki mimari oluşum da bir ölçüt olarak değerlendirilebilir. İki yüz yılı aşan tüm modernleşme çabalarımıza rağmen toplumumuz kendini büyük ölçüde Ayasofya ve Süleymaniye Camii, Topkapı Sarayı ile Dolmabahçe Sarayı gibi modernleşme öncesi yapılarla ifade etmektedir. Uzun süren bu modernleşme dönemi boyunca evrensel ölçekte bir yapımızın ortaya çıkmamış olması da ayrıca dikkat çekicidir. Modernleşmenin sözde göstergelerinden biri sayılan gökdelenler ise -çoğu zaman farkına varmasak da- binlerce yıllık Anadolu kültürlerinde görülen fallusların şehre dikilmiş örneklerini andırmaktadır. Acaba genetik hafızamız bize bir oyun mu oynuyor?

Modernleşme, ne yazık ki bizim toplumumuzda beklenen gelişmeyi değil, giderek büyüyen bir dejenerasyonu beraberinde getirmiş gibi görünmektedir. Anlaşılan modernleşmeyi yanlış anlamışız; toplumu oluşturan bireylerin önemli bir bölümü bu kavramı “Her istediğimi yapma özgürlüğüne sahibim” olarak değerlendiriyor. Tüm dünyada dikkatimi çeken bir gelişme var. Sağlık konusunda özel hastaneleri, eğitim konusunda özel okulları tercih eden, güvenlikle ise bedelini ödedikleri dışa kapalı sitelerde yaşayan bir grup insan oy kullanmaktan giderek uzaklaşıyor. Siyasetin ve yönetime katılmanın onlar için artık bir anlamı kalmamış gibi. Bu kez devletten talebi olanların belirlediği seçilmişler yönetimde görev alıyor ve bitmez tükenmez talepleri karşılamak için çok büyük tavizler vermek zorunda kalıyorlar.

Anahtar Kelimeler: Modernleşme, Kentleşme, Mimari Oluşum, İmar Planı.

THE REPRESENTATION OF TURKISH MODERNISATION IN ARCHITECTURAL AND URBAN SPACE: REFLECTIONS OF THE FIRST AND SECOND NATIONAL ARCHITECTURAL MOVEMENTS IN İSTANBUL AND ANKARA

Assist. Prof. Beste Nur İSKENDER AYDIN

Beykoz University/Türkiye

Abstract

In the period stretching from the late Ottoman Empire to the early years of the Republic, modernisation in Türkiye played a decisive role not only in the political and social spheres but also in the shaping of architectural production and urban space. The First and Second National Architectural Movements that emerged Within this context are regarded as significant periods representing different interpretations of the modernisation process in the field of architecture. These movements sought, on one hand, to find forms of architectural expression for national identity, and on the other, to produce spatial counterparts to the ideals of modernisation.

This study aims to examine the representations of Turkish modernisation in architectural and urban space through the reflections of the First and Second National Architectural Movements in İstanbul and Ankara. The First National Architectural Movement, Which emerged in the late Ottoman period, Was shaped by the effort to construct a national architectural identity through a reinterpretation of traditional Ottoman and Seljuk architectural elements. The Second National Architectural Movement, Which developed during the Republican period, put forWard a different approach that brought together modern architectural sensibilities With local and national references. These two architectural tendencies influenced not only individual buildings but also the spatial organization of cities through urban arrangements, public spaces, and state structures.

The study treats İstanbul and Ankara as two significant cities in Which the architectural and urban spatial dimensions of modernisation policies can be observed. The urban interventions and production of public buildings carried out in İstanbul — the Ottoman Capital — are examined alongside the efforts to create a planned modern city in Ankara, the new Capital of the Republic. Within this framework, the spatial representations of modernisation ideology are discussed through the urban planning initiatives, public buildings, and architectural examples of the period. The study ultimately aims to demonstrate that the First and Second National Architectural Movements should be understood not merely as explorations of architectural style, but as Instruments that made the ideological and cultural objectives of Turkish modernisation visible in urban space.

Keywords: Turkish Modernisation, Urban Space, National Architecture, Public Space.

TÜRK MODERNLEŞMESİNİN MİMARİ VE KENTSEL MEKÂNDAN TEMSİLİ: I. VE II. ULUSAL MİMARLIK AKIMLARININ İSTANBUL VE ANKARA'DAKİ YANSIMALARI

Dr. Beste Nur İSKENDER AYDIN

Beykoz Üniversitesi / Türkiye

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminden Cumhuriyet'in ilk yıllarına uzanan süreçte Türkiye'de modernleşme, yalnızca siyasal ve toplumsal alanlarda değil, mimari üretim ve kentsel mekânın biçimlenişinde de belirleyici rol oynamıştır. Bu bağlamda ortaya çıkan I. ve II. Ulusal Mimarlık Akımları, modernleşme sürecinin mimarlık alanındaki farklı yorumlarını temsil eden önemli dönemler olarak değerlendirilmektedir. Söz konusu akımlar bir yandan ulusal kimliğin mimari ifade biçimlerini ararken, diğer yandan modernleşme ideallerinin mekânsal karşılıklarını üretmeye çalışmıştır.

Bu çalışma, Türk modernleşmesinin mimari ve kentsel mekândaki temsillerini, I. ve II. Ulusal Mimarlık Akımlarının İstanbul ve Ankara'daki yansımaları üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Osmanlı'nın son döneminde ortaya çıkan I. Ulusal Mimarlık Akımı, geleneksel Osmanlı ve Selçuklu mimarlık öğelerini yeniden yorumlayarak ulusal bir mimari kimlik oluşturma çabasıyla şekillenmiştir. Cumhuriyet döneminde gelişen II. Ulusal Mimarlık Akımı ise modern mimarlık anlayışıyla yerel ve ulusal referansları bir araya getiren farklı bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu iki mimari eğilim, yalnızca yapı ölçeğinde değil, aynı zamanda kentsel düzenlemeler, kamusal mekânlar ve devlet yapıları aracılığıyla kentlerin mekânsal kurgusunu da etkilemiştir.

Çalışmada İstanbul ve Ankara, modernleşme politikalarının mimari ve kentsel mekânda gözlemlenebildiği önemli kentler olarak ele alınmaktadır.

Osmanlı'nın başkenti olan İstanbul'da gerçekleştirilen kentsel düzenlemeler ve kamusal yapı üretimi ile Cumhuriyet'in yeni başkenti Ankara'da planlı bir modern kent oluşturma çabaları değerlendirilmektedir. Bu çerçevede dönemin kentsel planlama girişimleri, kamu yapıları ve mimari örnekleri üzerinden modernleşme ideolojisinin mekânsal temsilleri tartışılmaktadır.

Sonuç olarak çalışma, I. ve II. Ulusal Mimarlık Akımlarının yalnızca mimari üslup arayışları olarak değil, aynı zamanda Türk modernleşmesinin ideolojik ve kültürel hedeflerini kentsel mekânda görünür kılan araçlar olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Kentsel Mekân, Ulusal Mimarlık, Kamusal Alan.

WHAT HAS PLANNING RATIONALITY BECOME IN TÜRKİYE? MODERNISATION, TECHNICISATION, AND NORMATIVE LOSS

Assist. Prof. Yunus ÇOLAK

Kırklareli University/Türkiye

Abstract

Although urban planning is often treated as a purely technical regulatory activity, it is at its core grounded in a form of reasoning that determines which decisions are made, on what grounds, and on whose behalf. With the modernisation process, planning was presented within a rationalist framework that conceived of the city as a measurable and manageable object. While this approach generated a powerful capacity for regulation, it pushed the ethical and justice dimensions of decision-making into the background behind technical language. In this way, planning — increasingly reduced to a practice of “producing documents” — also rendered invisible the normative content of spatial decision-making throughout Türkiye’s modernisation process. In Türkiye, plans at every scale frequently establish powerful conceptual framework invoking notions such as “public interest,” “sustainability,” and “quality of life,” yet how these principles are to be put into practice at the implementation stage often remains unclear. In urban renewal processes, for instance, the goals of risk reduction and quality-of-life improvement are foregrounded; but in practice, property relations, financing models, and value-capture mechanisms prove highly sensitive to unequal outcomes across different social groups. Similarly, the green space continuity or public space quality envisioned in plans can be undermined by density increases and construction decisions made at the parcel scale. This situation stems from planning rationality’s inability to maintain continuity across scales. The normative framework established at the macro scale dissolves

into technical parameters at the micro scale, and the value dimension of decisions becomes lost within the Instruments. Yet density decisions, zoning applications, and financing models are not merely technical choices — they are normative decisions that determine how spatial value is distributed. This paper argues that planning must be understood not as an activity confined to technical correctness alone, but as one that encompasses the capacity for justification, cost analysis, and the assumption of responsibility. It contends that planning rationality needs to be equipped with a framework that makes visible not only which choices are made, but also what consequences those choices produce and for Whom. Türkiye’s planning experience demonstrates that the future of cities depends not on technical capacity alone, but on the construction of an understanding of responsibility that explicitly carries the normative dimension of spatial decisions.

Keywords: Urban Planning, Planning Rationality, Modernisation, Spatial Decision-Making.

TÜRKİYE’DE PLANLAMA AKLI NEYE DÖNÜŞTÜ? MODERNLEŞME, TEKNİKLEŞME VE NORMATİF KAYIP

Dr. Yunus ÇOLAK

Kırklareli Üniversitesi / Türkiye

Özet

Şehir planlama, çoğu zaman yalnız teknik bir düzenleme faaliyeti olarak ele alınsa da, özünde hangi kararların, hangi gerekçelerle ve kimler adına alındığını belirleyen bir muhakeme biçimine dayanır. Modernleşme süreciyle birlikte planlama, kenti ölçülebilir ve yönetilebilir bir nesne olarak kavrayan rasyonalist bir çerçeve içinde sunulmuş; bu yaklaşım güçlü bir düzenleme kapasitesi üretirken, kararların etik ve adalet boyutunu teknik dil içinde geri planda bırakmıştır. Böylece, giderek bir “metin üretme” pratiğine indirgenen planlama, Türkiye modernleşmesi sürecinde de mekânsal kararın normatif içeriği görünmezleştirmiştir.

Türkiye’de her ölçekte planlarda sıklıkla “kamu yararı”, “sürdürülebilirlik” ve “yaşam kalitesi” gibi güçlü kavramsal çerçeveler kurulurken, uygulama aşamasında bu ilkelerin nasıl hayata geçirileceği çoğu zaman belirsiz kalır. Örneğin kentsel dönüşüm süreçlerinde risk azaltma ve yaşam kalitesini artırma hedefi öne çıkarılır; ancak uygulamada mülkiyet ilişkileri, finansman modelleri ve değer artışı mekanizmaları, farklı toplumsal kesimler arasında eşitsiz sonuçlara karşı oldukça hassastır. Benzer biçimde, planlarda öngörülen yeşil alan sürekliliği ya da kamusal mekân kalitesi, parsel ölçeğinde verilen yoğunluk artışları ve yapılaşma kararlarıyla zayıflayabilmektedir.

Bu durum, planlama aklının ölçekler boyunca süreklilik kuramamasından kaynaklanır. Üst ölçekte kurulan normatif çerçeve, alt ölçekte teknik parametrelere çözülmekte; kararın değer boyutu araçların içinde kaybolmaktadır. Oysa yoğunluk kararları, imar uygulamaları ya da finansman

modelleri yalnızca teknik tercihler değil; mekânsal değerin nasıl dağıtılacağını belirleyen normatif kararlardır. Bu tebliğde, planlamanın yalnızca teknik doğrulukla sınırlı bir faaliyet olarak değil; gerekçelendirme, bedel analizi ve sorumluluk üstlenme kapasitesiyle birlikte ele alınması gerektiği ileri sürölmektedir. Planlama aklının, hangi tercihlerin yapıldığını olduğu kadar, bu tercihlerin kimler üzerinde nasıl sonuçlar doğurduğunu da görünür kılan bir çerçeveye kavuşturulması gerektiği savunulmaktadır. Türkiye'deki planlama deneyimi, şehirlerin geleceğinin teknik kapasitenin ötesinde, mekânsal kararların normatif boyutunu açıkça taşıyan bir sorumluluk anlayışının inşasına bağılı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Şehir Planlama, Planlama Aklı, Modernleşme, Mekânsal Karar Alma.

PROMENADE MODEMITY: WATERFRONT REDEVELOPMENT AND THE CULTURAL BRANDING OF “PUBLICNESS” IN İSTANBUL AND BEIRUT

PhD Candidate Aslı ALTINIŞIK

Freie Universität Berlin / Germany

Abstract

Waterfront mega-projects have become stages for performing “modern life” in cities that negotiate their positions along the tradition-modernity scale and that have competing claims to public space. This paper compares İstanbul’s Galataport and Beirut’s Zaitunay Bay, both of which are privatized, consumption-based, and marina-oriented promenades. It asks: how do waterfront developments produce a “modern” public, and what kinds of social life do they invite or exclude? The paper views modernisation not from the angle of institutional reform, but that of spatial and cultural pedagogy, namely, the set of designs, narratives, and everyday Scripts that prescribe the ways of moving, acting, looking, and consuming. It argues that these projects mobilize culture (through museums, events, curated heritage cues, and photo-ready design) in order to naturalize a selective model of publicness, where access is mediated through consumption and behavioral legibility. Spatial reading of the built environment with discourse analysis of institutional texts are combined to trace how a “modern public” is scripted into everyday experience. The comparison shows how both contexts operationalize a model of global modernity through promenade aesthetics, curated viewpoints, controlled thresholds, and brandable cultural programming. Across both cases, “openness” function less as a spatial characteristic and more as a elassed social performance: a supposedly public sphere Where the preferred subject is the visitor-consumer. Reading these sites together shows how modernisation can operate as a spatial technology of elass formation; consumption-oriented publics are produced while unbranded ways of inhabiting the Waterfront are displaced.

Keywords: Galataport, Zaitunay

YÜRÜYÜŞ YOLU MODERNİTESİ: İSTANBUL VE BEYRUT'TA SAHİL YENİDEN GELİŞTİRME VE “KAMUSALLIĞIN” KÜLTÜREL MARKALAŞMASI

Doktor Adayı Aslı ALTINIŞIK

Freie Universität Berlin /Almanya

Özet

Sahil mega-projeleri, gelenek-modernite ekseninde konumlarını müzakere eden ve kamusal alana ilişkin rekabet eden taleplere sahip şehirlerde “modern yaşamı” sergilemenin sahnelerine dönüşmüştür. Bu makale, her ikisi de özelleştirilmiş, tüketime dayalı ve marina odaklı yürüyüş yolları olan İstanbul’un Galataport’unu ve Beyrut’un Zaitunay Bay’ini karşılaştırmaktadır. Temel soru şudur: Sahil geliştirme projeleri “modern” bir kamusal kesimi nasıl üretiyor ve ne tür toplumsal yaşam biçimlerini davet ediyor ya da dışlıyor? Makale modernleşmeyi kurumsal reform açısından değil, mekânsal ve kültürel pedagoji açısından ele almaktadır; yani hareket etme, davranma, bakma ve tüketme biçimlerini belirleyen tasarımlar, anlatılar ve gündelik senaryolar bütünü açısından. Bu projelerin, tüketime ve davranışsal okunabilirliğe aracılık eden bir erişim anlayışı çerçevesinde seçici bir kamusal modelini doğallaştırmak amacıyla kültürü —müzeler, etkinlikler, seçilmiş miras göstergeleri ve fotoğraflanmaya hazır tasarım aracılığıyla— seferber ettiğini ileri sürmektedir. Yapılı çevrenin mekânsal okuması, kurumsal metinlerin söylem analiziyle birleştirilerek “modern kamunun” gündelik deneyime nasıl yazıldığı izlenmektedir. Karşılaştırma, her iki bağlamın da yürüyüş yolu estetiği, seçilmiş bakış açıları, denetimli eşikler ve markalaşabilir kültürel programlama aracılığıyla küresel bir modernite modelini nasıl işlevselleştirdiğini ortaya koymaktadır. Her iki örnekte de “açıklık”, mekânsal bir özellikten çok sınıfsal bir toplumsal performans olarak işlev görmektedir: Tercih edilen öznenin ziyaretçi-tüketici olduğu, sözde kamusal bir alan. Bu mekânların birlikte

okunması, modernleşmenin sınıf oluşumunun mekânsal bir teknolojisi olarak nasıl işleyebildiğini göstermektedir: Tüketime yönelik kamusal kesimler üretilirken sahilde var olmanın markasız biçimleri yerinden edilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Galataport, Zaitunay Bay, Sahil Geliştirme, Vatandaş-Tüketici Kamu.

DEBATES ON “BACKWARDNESS” IN THE CONTEXT OF TURKISH AND IRANIAN MODERNISATIONS

Assoc. Prof. Serhan AFACAN

Marmara University / Türkiye

Abstract

The idea of lagging behind Europe in multiple domains became a matter of near-consensus in both the Ottoman Empire and Iran, particularly from the early nineteenth century onward. In the initial phases of reform, however, perceived deficiencies were largely confined to technical fields, with the result that the adoption of European innovations did not produce a significant intellectual transformation. Over time, especially in the latter half of the century, this perception evolved into a more deeply internalized and normative framework, one that increasingly devalued indigenous “essence” and tradition, taking “backwardness” as its primary point of departure.

Within this hierarchical relationship vis-à-vis modern Europe, a wide range of explanations emerged concerning the sources of “backwardness”. When grouped under a broader analytical category, these explanations often converged on critiques of “tradition.” From the mid-nineteenth century onward, such debates gained considerable momentum in both the Ottoman and Iranian contexts. Reflected in political treatises, travelogues, literary works, and intellectual writings, they continued to expand in the twentieth century, when a distinct dimension of modernisation came to the fore which was characterized less by innovation than by processes of self-interrogation and, at times, self-judgment.

This paper offers a comparative perspective on the discourse of “backwardness,” which has thus far been examined largely in isolation

Within the contexts of Turkish and Iranian modernisations. It begins by briefly analyzing how modernisation in the Ottoman Empire and Iran was framed through debates on backwardness in the nineteenth century, and then traces the trajectory of these debates in Türkiye and Iran throughout the twentieth century. In addition to texts explicitly devoted to this theme, the study also considers Works that address “backwardness” indirectly through more specific thematic lenses.

Keywords: Turkish Modernisation, Iranian Modernisation, Backwardness, Tradition.

TÜRK VE İRAN MODERNLEŞMELERİ BAĞLAMINDA “GERİ KALMIŞLIK” TARTIŞMALARI

Doç. Dr. Serhan AFACAN

Marmara Üniversitesi/Türkiye

Özet

Avrupa’nın gerisinde kalma fikri, özellikle on dokuzuncu yüzyılın başlarından itibaren hem Osmanlı İmparatorluğu’nda hem de İran’da neredeyse genel bir kaniya dönüştü. Ancak reform sürecinin ilk aşamalarında algılanan eksiklikler büyük ölçüde teknik alanlarla sınırlı kaldı; bu durum Avrupa yeniliklerinin benimsenmesinin önemli bir entelektüel dönüşüme yol açmaması sonucunu doğurdu. Zamanla, özellikle yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu algı, yerli “öz”ü ve geleneği giderek daha fazla değersizleştiren ve “geri kalmışlığı” temel çıkış noktası olarak alan, daha derinden içselleştirilmiş ve normatif bir çerçeveye dönüştü.

Modern Avrupa karşısındaki bu hiyerarşik ilişki içinde “geri kalmışlığın” kaynaklarına dair geniş bir açıklama yelpazesi ortaya çıktı. Daha kapsamlı analitik bir kategori altında ele alındığında bu açıklamalar çoğunlukla “gelenek” eleştirilerinde kesişti. On dokuzuncu yüzyılın ortasından itibaren söz konusu tartışmalar hem Osmanlı hem de İran bağlamında önemli bir ivme kazandı. Siyasi risalelere, seyahatnamelere, edebi eserlere ve entelektüel yazılara yansıyan bu tartışmalar, yirminci yüzyılda modernleşmenin yenilikten çok öz-sorgulama ve zaman zaman öz-yargılama süreçleriyle belirginleşen özgün bir boyutunun ön plana çıkmasıyla birlikte genişlemeye devam etti.

Bu makale, Türk ve İran modernleşmeleri bağlamında şimdiye kadar büyük ölçüde birbirinden yalıtılmış biçimde incelenen “geri kalmışlık” söylemine

karşılaştırmalı bir perspektif sunmaktadır. Çalışma, Osmanlı İmparatorluğu ve İran'da modernleşmenin on dokuzuncu yüzyılda geri kalmışlık tartışmaları çerçevesinde nasıl ele alındığını kısaca çözümleyerek başlamakta; ardından bu tartışmaların Türkiye ve İran'daki yirminci yüzyıl boyunca izlediği seyri takip etmektedir. Çalışma, bu temaya doğrudan adanmış metinlerin yanı sıra "geri kalmışlığı" daha özgül tematik mercekler aracılığıyla dolaylı olarak ele alan eserleri de kapsamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türk

MODERNISATION PROBLEMS IN RUSSIA AND OTHER NON-WESTERN COUNTRIES

Assoc. Prof. Aleksandr Anatoliyevich SOTNICHENKO

Russian House (Ankara) / Türkiye

Abstract

This study examines modernisation and the problems it brings in Russia and other countries outside the Western world. By modernisation is meant the transition from the pre-modern paradigm that prevailed throughout the world until the sixteenth century to the modern paradigm that emerged in the West and subsequently spread across the globe. In non-Western countries, modernisation took place as a consequence of the West's compelling military, political, and economic superiority, which became pronounced in the seventeenth century. Under the influence of Western expansion and/or under the leadership of local elites who admired Western culture, modern values were forcibly spread among non-European peoples. The impact of this externally imposed modernisation remained confined to the elites, while the majority of the population resisted it passively.

The pioneer of modernisation in Russia, which began in the late seventeenth century, was the state — which was, in A.S. Pushkin's phrase, Russia's "sole European." The common people, far from being close to the values of modernity, were unable to openly resist the compulsion of the state. This gave rise to an uneven social divide as a segment of the population emerged that adopted Western values, including in dress and language.

Keywords: Russian Modernisation, Modernisation Problems, Westernization, Elite Transformation.

RUSYA VE DİĞER BATI DIŞI ÜLKELERDEKİ MODERNLEŞME SORUNLARI

Doç. Dr. Aleksandr Anatoliyevich SOTNİCHENKO

Rus Evi (Ankara)/Türkiye

Özet

Bu çalışmada Rusya’da ve Batı dünyasının haricindeki diğerk ülkelerde modernleşme ve beraberinde getirdiğı sorunlar ele alınmaktadır. Modernleşme kavramıyla kastedilen 16. yüzyıla kadar tüm dünyada hâkim olan premodern paradigmadan, Batı’da ortaya çıkan ve tüm dünyaya yayılan modern paradigmaya geçiştir. Batı dışındaki ülkelerde modernleşme, 17. yüzyılda belirgin hale gelen Batı’nın ikna edici askeri, siyasi ve ekonomik üstünlüğünün bir sonucu olarak gerçekleşmiştir. Batı’nın yayılmasının etkisi altında ve/veya Batı kültürüne hayran yerel liderlerin önderliğinde, modern değerler Avrupa dışındaki halklar arasında zorla yayılmıştır. Bu dışarıdan getirilen modernleşmeden etkilenme sadece elitlerle sınırlı kalırken, nüfusun çoğunluğu buna pasif bir şekilde direnmiştir. Rusya’da 17. yüzyılın sonlarında başlayan modernleşmenin öncüsü, A.S. Puşkin’in ifadesiyle Rusya, “Tek Avrupalı” olan devletti. Modernliğin değerlerine hiç de yakın olmayan halk, devletin zorlamasına açıkça direnememiştir. Böylece Batı değerlerini, giyim ve dil dahil olmak üzere benimseyenlerin ortaya çıkmasıyla dengesiz bir toplumsal bölünme meydana gelmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rus Modernleşmesi, Modernleşme Sorunları, Batılılaşma

THE PROCESS EFFECTS AND IMPLICATIONS OF TÜRKİYE'S MODERNISATION FOR THE GLOBAL SOUTH

Prof. Wei MIN

Chinese Academy of Social Sciences / China

Abstract

The modernisation process in Türkiye is a complex and unique case, featuring both achievements and challenges. It offers multi-dimensional insights into the development paths of countries in the Global South. The article is conducted from four aspects: historical context, key achievements, current challenges, and lessons learned. The modernisation of Türkiye can be traced back to the reform attempts in the late Ottoman Empire (such as during the Tanzimat era), but the true systematic transformation began With the Independent Revolution. Kemalism was guided by the “six arrows” and through radical Westernisation reforms, it reshaped the country. After World War II, Türkiye gradually shifted to a multi-party System and a market economy, but military intervention occurred several times (in 1960, 1971, and 1980) resulting in a “guardian democracy”. In the 1980s, the Özal government implemented a neoliberal transformation, emphasizing export orientation and privatization, and deeply integrating into globalization. Since the 21st century, during the governance of the Justice and Development Party (AKP), a balance was sought between economic development and the return of religious conservatism, leading to the discussion of the so-called “Turkish model”. Its Implications for the Global South are as following: 1) the path of modernisation should combine local characteristics with universality. 2) Strong national capabilities are the keys in the process of transformation. 3) Be vigilant against the “dependent modernisation” trap. Its achievements

demonstrate the possibility for late-developing countries to integrate into the global System through institutional reforms. However, its challenges also serve as a warning of the risks of economic dependence, identity conflicts, and democratic issues during the transition. For the Global South, Türkiye's experience is not a directly replicable template but rather a mirror reflecting why autonomy, balance, and sustainability are so important - how to maintain sovereignty in openness and bridge divisions in development will be a common long-term issue for all countries.

Keywords: Turkish Modernisation, Global South, Neoliberal Transformation, Kemalism.

TÜRKİYE’NİN MODERNLEŞMESİNİN KÜRESEL GÜNEY ÜZERİNDEKİ SÜREÇSEL ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Prof. Dr. Wei MİN

Çin Sosyal Bilimler Akademisi / Çin

Özet

Türkiye’nin modernleşme süreci hem kazanımları hem de zorlukları bünyesinde barındıran karmaşık ve özgün bir örnek olup Küresel Güney ülkelerinin kalkınma yollarına çok boyutlu içgörüler sunmaktadır. Makale dört eksen üzerinden ele alınmaktadır: tarihsel bağlam, temel kazanımlar, güncel sorunlar ve çıkarılan dersler.

Türkiye’nin modernleşmesi, Geç Osmanlı dönemindeki reform girişimlerine (Tanzimat dönemi gibi) kadar izlenebilir; ancak gerçek anlamda sistematik dönüşüm Bağımsızlık Devrimi ile başladı. Kemalizm, “altı ok” rehberliğinde köklü Batılılaşma reformları aracılığıyla ülkeyi yeniden biçimlendirdi. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından Türkiye kademeli olarak çok partili sisteme ve piyasa ekonomisine geçiş yaptı; ancak bu süreçte birden fazla askeri müdahale yaşandı (1960, 1971 ve 1980) ve bu müdahaleler “vesayetçi demokrasi” anlayışını doğurdu. 1980’lerde Özal hükümeti, ihracat odaklılığı ve özelleştirmeyi ön plana çıkaran neoliberal bir dönüşümü hayata geçirerek Türkiye’yi küreselleşmeyle derinden bütünleştirdi. 21. yüzyıldan itibaren ise Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP) yönetiminde ekonomik kalkınma ile dini muhafazakârlığın yeniden yükselişi arasında bir denge arayışına girildi ve bu süreç “Türk modeli” tartışmalarını beraberinde getirdi.

Türkiye deneyiminin Küresel Güney için sonuçları şu şekilde özetlenebilir: 1) Modernleşme yolu, yerel özgünlükleri evrensellelikle buluşturmalıdır. 2) Güçlü ulusal kapasite, dönüşüm sürecinin anahtarıdır. 3) “Bağımlı modernleşme”

tuzatına karşı uyanık olunmalıdır. Türkiye'nin kazanımları, geç gelişen ülkelerin kurumsal reformlar aracılığıyla küresel sisteme entegre olmasının mümkün olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, yaşanan zorluklar da geçiş sürecinde ekonomik bağımlılık, kimlik çatışmaları ve demokratik sorunların beraberinde getirdiği risklere ilişkin önemli bir uyarı niteliği taşımaktadır. Küresel Güney için Türkiye deneyimi, doğrudan kopyalanabilecek bir şablon değil; özerkliğin, dengenin ve sürdürülebilirliğin neden bu denli önemli olduğunu yansıtan bir ayna işlevi görmektedir. Açılımda egemenliği nasıl koruyacağı ve kalkınmada bölünmeleri nasıl aşacağı sorusu, tüm ülkeler için ortak ve uzun soluklu bir mesele olmaya devam edecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Modernleşmesi, Küresel Güney, Neoliberal Dönüşüm, Kemalizm.

SONUÇ BİLDİRGESİ

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) himayelerinde, Üsküdar Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜSSAM) tarafından düzenlenen uluslararası sempozyum, üç gün boyunca Türk modernleşmesini çok boyutlu bir şekilde ele almıştır. Sempozyum sonunda aşağıdaki ortak vurgular, tespitler ve tavsiyeler öne çıkmıştır:

I. Ortak Vurgular ve Tespitler

Türk modernleşmesi doğrusal bir ilerleme hikâyesi değildir. Sürekliliklerin, kırılmaların ve yeniden inşa süreçlerinin iç içe geçtiği dinamik bir tecrübe alanıdır.

Modernleşme, yalnızca kurumsal reform ya da teknik ilerleme değildir.

Aynı zamanda gelenek ile modernlik, yerel ile evrensel arasında sürekli yeniden kurulan bir denge arayışıdır.

Modernleşme tartışmaları çoğullaşmıştır. Artık tek bir merkezin ürettiği evrensel bir modelden söz edilemez. Rusya'dan Japonya'ya, Çin'den Hindistan'a, Afrika'dan Latin Amerika'ya uzanan farklı deneyimler, modernitenin tek biçimli değil, çok katmanlı ve çoğul bir süreç olduğunu göstermektedir.

Türk modernleşmesi, Batı-dışı toplumların deneyimleriyle benzerlikler taşımakla birlikte, kendi özgün gerilimlerini ve arayışlarını da üretmiştir. Bu yönüyle karşılaştırmalı çalışmalar, Türkiye'yi anlamak için elzem bir yöntem olarak öne çıkmıştır.

Modernleşme meselesi yalnızca geçmişi anlamakla ilgili değildir; aynı zamanda bugünü doğru okuyabilmek ve geleceğe dair daha sahici bir düşünsel

zemin kurabilmekle ilgilidir.

Mesele yalnızca nasıl modernleşeceğimiz değil, değişirken kendimiz olarak nasıl kalabileceğimizdir.

II. Tavsiyeler

Karşılaştırmalı çalışmalar teşvik edilmelidir. Türkiye'nin modernleşme deneyimi, yalnızca Batı ile değil; Japonya, Rusya, Çin, Hindistan, Afrika ve Latin Amerika gibi farklı coğrafyaların deneyimleriyle de karşılaştırmalı olarak incelenmelidir.

Disiplinlerarası yaklaşım güçlendirilmelidir.

Tarih, siyaset bilimi, sosyoloji, iktisat, hukuk, ilahiyat, sanat tarihi, mimari ve edebiyat gibi farklı disiplinlerin kesişiminde üretilecek bilgi, modernleşme çalışmalarına önemli katkılar sunacaktır.

Modernleşme tartışmaları, akademik çevrelerle sınırlı kalmamalı; toplumsal bir tartışma zemini olarak inşa edilmelidir.

Sempozyum boyunca vurgulandığı gibi, modernleşme yalnızca bir akademik mesele değil, aynı zamanda toplumsal bir sorumluluk alanıdır.

Gelecek çalışmalarda "İslamlaşmak" teması derinleştirilmelidir.

Bu sempozyumun tamamladığı "Muasırlaşmak / Modernleşmek" temasının ardından, önümüzdeki yıl üçüncü ayak olarak "İslamlaşmak" başlığı altında din, toplum ve siyaset ilişkisi ele alınacaktır. Bu çerçevede, İslam dünyasının modernleşme ile imtihanı karşılaştırmalı bir perspektifle incelenmelidir.

III. Teşekkür ve Dilek

Sempozyumun gerçekleşmesinde katkı sunan başta Sayın Meclis Başkanım Numan Kurtulmuş'a ve Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne; Üsküdar Üniversitesi'nin değerli yöneticilerine, akademik ve idari kadrosuna; tüm konuşmacı, oturum başkanı ve katılımcılarımıza; düzenleme kurulu üyelerimize, gönüllü öğrencilerimize ve emeği geçen herkese en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Bu sempozyumun, Türkiye'nin modernleşme tecrübesini daha derinlikli ve karşılaştırmalı bir perspektifle yeniden düşünmemize vesile olmasını; geçmişini daha iyi anlamamıza, bugünü daha sağlıklı okumamıza ve geleceğe daha güçlü bir düşünsel zemin bırakmamıza katkı sunmasını dileriz.

Bir sonraki buluşmamızda "İslamlaşmak" başlığı altında yeniden bir araya gelmek üzere.

Saygılarımızla,

Sempozyum Düzenleme Kurulu
Üsküdar Üniversitesi

Stratejik Araştırmalar Uygulama ve Araştırma Merkezi (ÜSSAM)

ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI - 125